

ÚVOD

Mnohí dnešní ľudia majú hlad po Bohu – a to nás musí tešiť – túžia po hlbokej a intenzívnej osobnej modlitbe. Lenže ak sa vážne pustia po tejto ceste a najmä ak sa usilujú vytrvať, narážajú na rozličné prekážky, často im chýba potrebné povzbudenie, rada – „ako na to“, sila k sebazáporu. Duchovní otcovia, ktorí si na základe vlastných skúseností dobre uvedomovali tento tvrdý boj, vzali si za jednu z prvoradých úloh, „uvádzať svojich 'synov' do života Ducha, kde modlitba hrá prvoradú rolu.“¹ Rovnako ako cvičenie sa v čnostiach sami modlitbu vyučovali, vysvetľovali, kontrolovali. Jedným z týchto veľkých duchovných otcov je aj svätý Bazil Veľký, ktorého hlavné duchovné dielo je základom pre túto prácu.

Predložená diplomová práca má názov: *Dialóg s Bohom v Pravidlách svätého Bazila Veľkého a jeho aplikácia v súčasnosti*. Ako už samotný názov napovedá, je to práca z oblasti spirituálnej teológie. Zameriava sa na objasnenie úlohy modlitby u svätého Bazila a jej aplikáciu v dnešnej dobe.

K štúdiu uvedenej problematiky som sa dostal postupne. Najskôr to bola moja osobná skúsenosť s modlitbou. Neskôr som spoznal rehoľu Baziliánov, skrze ktorú som získal lepší prístup k dielam svätého Bazila Veľkého. Pretože svätý Bazil žil vo štvrtom storočí po Kristovi, je to pre nás doba veľmi vzdialená. Určite mnohé veci dnes vnímame inak, ako vtedajší človek. Práve preto je dobré sa vrátiť k tomu, čo napísal Bazil, aby sme videli, nakoľko bol (alebo nebol) jeho pohľad odlišný. Pritom je potrebné vychádzať z toho, že jeho pravidlá nie sú len nejakou pamiatkou, o ktorej píše iba história. Je to dielo,

¹ Tomáš ŠPIDLÍK, *Spiritualita křesťanského východu – Modlitba*, Velehrad: Refugium, 1999, s. 10.

ktoré dnes používajú mnísi v mnohých kláštoroch. Vďaka prekladom do mnohých súčasných jazykov² obohacujú pravidlá svätého Bazila v súčasnej dobe aj spiritualitu laikov, ktorí z nich môžu čerpať duchovný úžitok.

Pravidlami svätého Bazila sa v dnešnej dobe riadi niekoľko rehoľných spoločností. Väčšinou ide o rehoľné spoločenstva, patriace k východným katolíckym cirkvám.

- Rád talianskych Baziliánov z Grottaferraty³
- Baziliánský Rád svätého Jozafáta⁴
- Melchitský baziliánsky Rád Najsvätejšieho Spasiteľa⁵
- Melchitský baziliánsky Rád svätého Jána Krstiteľa⁶
- Melchitský Aleppínsky baziliánsky Rád⁷

Ešte existuje Kongregácia svätého Bazila⁸ patriaca pod západnú cirkev.

Baziliánsky rád svätého Jozafáta sa v súčasnej dobe riadi svojimi konštitúciami.⁹

V tejto práci som sa musel vyrovnávať z odlišnosťou súčasnosti a štvrtého storočia. V prvom rade vychádzam z Bazilových pravidiel a súčasných dokumentov Baziliánskeho

² Napr. ukrajinský, poľský, taliansky, anglický, francúzsky a nemecký. (Por. Józef NAUMOWICZ, *Wstęp*, in: BAZYLI WIELKI, *Pisma ascetyczne*, Tom 2, Kraków: Tyniec, 1995, s.31, ďalej skrátené Józef NAUMOWICZ, *Wstęp...*, PA2).

³ *Ordo Basilianus Italiae, seu Cryptoferratensis* (O.S.B.I.), *Annuario pontificio* 2003, Citta del Vaticano 2003, s. 1327.

⁴ *Ordo Basilianus S. Iosaphat* (O.S.B.M.), Tamže.

⁵ *Ordo Basilianus Sanctissimi Salvatoris Melkitarum* (B.S.), Tamže.

⁶ *Ordo Basilianus S. Iohannis Baptistae, Soaritarum Melkitarum* (B.C.), Tamže, s. 1327 – 1328.

⁷ *Ordo Basilianus Aleppensis Melkitarum* (B.A.), Tamže, s. 1328.

⁸ *Congregatio a Sancto Basilio* (C.S.B.), Tamže, s. 1327.

⁹ *Konstytucji ČSVV*, Rym: ČSVV, 1993.

Rádu svätého Jozafáta. Na ich základe som sa pokúsil o porovnanie minulosti a súčasnosti.

Práca by mala dokázať, že Bazilov prístup k modlitbe možno z veľkej časti aplikovať i dnes. Preto hlavným cieľom bolo ukázať, čo hovorí Bazil o modlitbe vo svojich pravidlách a ako je jeho prístup aplikovaný v súčasnosti. To čo svätý Bazil napísal pred mnohými storočiami, nie je len historickým dokladom pre poznanie jeho spirituality. Jeho pohľad na modlitbu je dodnes aktuálny.

Som vďačný, že táto diplomová práca mi umožnila spoznať hĺbku Pravidiel svätého Bazila a trochu viac preniknúť k jeho chápaniu modlitby.

1. BAZIL – ŽIVOT

1.1. Pramene k historickému pohľadu na Bazila

Od časov, kedy Bazil žil, nás delí viac ako šesťnásť a pol storočia. Napriek tomu, môžeme jeho život poznať dosť dôkladne vďaka mnohým prameňom, ktoré sa nám zachovali. Je to predovšetkým jeho vlastná korešpondencia,¹⁰ ktorá je veľmi rozsiahla, a tiež niektoré z listov svätého Gregora Naziánskeho, jeho najbližšieho priateľa.

On rovnako napísal aj nemenej dôležitú *Pohrebnú reč ku cti Bazila*, ktorá opisuje celý jeho život.¹¹ Napísal ju podľa rétorického vzoru panegiriku. Len záver, sa odkláňa od rámca vzorovej reči zo svetskou tematikou. Je to dlhšia modlitba

¹⁰ Zachovalo sa nám 366 listov s menom Bazila Veľkého. (Por. PG 32, 220 – 1112.)

¹¹ Por. GREGOR NAZIÁNSKY, *Or.* 43, in: Mowy wybrane, Warszawa, 1967, s. 476 – 523.

k Bazilovi.¹² Niektoré historicky cenné zmienky o Bazilovi sú aj v iných rečiach a poémach Gregora Naziánskeho.

Ďalšie údaje o Bazilovom živote môžeme čerpať z niektorých diel jeho brata Gregora Nysského¹³ a z prác cirkevných historikov Teodoreta,¹⁴ Sokrata,¹⁵ Sozomena a Rufina.

Známe sú ešte dve reči ku cti svätého Bazila – reč Efréma Sýrskeho (†373) a svätého Amfilocha († po 394), ktoré sú dnes mnohými bádatelmi považované za neautentické.¹⁶

1.2. Doba

Doba, v ktorej sa Bazil narodil, bola veľmi pohnutá. Doznievali v nej ešte dôsledky tristoročného prenasledovania cirkvi, čo je známe aj z osudov jeho predkov. Napriek rozhodnutiu Nicejského koncilu (roku 325) ariánstvo bolo stále v obľube u východného episkopátu.

Objavovali sa aj iné herézy ako: messalianizmus, monarchianizmus, apolinarizmus alebo pneumatomachizmus. Veľkej stálosti nebolo ani v politickom živote tohoto štvrtého storočia. Vystriedalo sa behom neho, keď počítame Východ aj Západ impéria, šesť cisárov. Dožili sa v priemere len 38

¹² Por. *Mowy wybrane...*, s. 522n

¹³ Por. P. MARAVAL (ed.), *Život sv. Makríny* 6 a 14, in: SC 178, s. 161 – 163, 188n; Slávnostná reč ku cti Bazila Velikého, *In Basilium fratrem*, in: PG 46, 787 – 816.

¹⁴ Por. THEODORES Z KYRRHOI, *Historia ecclesiastica*, in: Katarzyna AUGUSTINIAK (ed.), *Dzieje miłości Bożej*, Kraków: Tyniec, 1994.

¹⁵ Por. SOCRATES SCHOLASTICUS, *Cirkevní dějiny*, díl 1 – 2, Praha: ČKCH, 1989 a 1990.

¹⁶ Por. Serhij FEDYŇAK (ed.), *Pochvalne slovo u čest' sv. Vasylija Velykoho*, New York: VOOV, 1968, pozn. 1, s. 7n; *Mowy wybrane...*, s. 477.

rokov a nevládli dlhšie ako 11 rokov, zatiaľ čo priemer života známych biskupov tej doby dosahoval až 63 rokov.

1.3. Rodinný život

Bazil sa narodil okolo roku 329 v hlavnom meste Kappadócie v Cézarei (dnes Kaysari v Turecku). Rodinné prostredie, v ktorom žil, bolo charakteristické zbožnosťou. Svoje meno zdedil po otcovi, ktorý sa preslávil ako výborný rečník, učiteľ rétoriky, právnik a advokát. Táto jeho vzdelanosť bola úzko spojená aj so živou evanjeliovou vierou a zbožnosťou. Toto môžeme usúdiť aj z toho, že keď náš Bazil ako malé dieťa na smrť ochorel, vyprosil mu (otec) svojimi modlitbami uzdravenie.¹⁷

Jeho matka Emélia pochádzala z bohatej kappadóckej rodiny. Bola ušľachtilá, krásna a tak čnostná, že sa chcela pôvodne zasvätiť stálemu panenstvu. Po tom čo jej otec položil svoj život za vieru ako mučeník, čoskoro osirela, a tak ostala bez ochrancu. Jedinou možnosťou, ako si ochrániť svoju bezúhonnosť, bolo napokon sa predsa len dôstojne zosobášiť. Jeden z jej bratov sa stal neskôr biskupom. So svojím manželom Bazilom mali spoločne desať detí, päť synov a práve tak päť dcér. Jeho dvaja bratia sa stali biskupmi, najmladší Peter v Sebaste metropole Malej Arménie a Gregor v Nysse – menovaný Bazilom.

Kresťanského ducha tu vniesla aj Bazilová babička z otcovej strany – Makrína staršia. Tá Bazila vychovávala v tomto duchu a predávala mu mimo iné aj mnohé svoje spomienky na svätého Gregora Thaumaturga († okolo 270), biskupa pontskej Neocézareji, ktorý bol žiakom

¹⁷ Por. Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký a jeho doba*, Velehrad: Refugium, 1999, s. 20.

Origena.¹⁸ Gregor bol jedným z predstaviteľov „alexandrijskej školy“.

Napísal *Výklad viery*. Neskôr sa Bazil vo svojom dogmatickom spise *O Duchu Svätom* odvolával na Gregorove učenie. Stavia ho na úroveň apoštolov a prorokov. Hovorí, že: „žil tým istým duchom ako oni, po celý svoj život kráčal stopami svätých a celý svoj život prispôboval podľa vzoru evanjelia“.¹⁹

Táto vernosť evanjeliu a dôsledné nasledovanie prvých svedkov tohto učenia bola prostredníctvom Gregora predávaná Makríne staršej, ktorá zasa tohoto evanjeliového ducha už od mladosti vštepovala Bazilovi. O tom svedčí sám Bazil v jednom svojom liste, kde píše: „...babička ma vychovala, blažená žena ... Hovorím o chýrnej Makríne, ktorá nás naučila výroky prebláženého Gregora (Divotvorcu), a to všetky tie reči, ktoré sa zachovali ústnym podaním, ktoré ona sama starostlivo uchovávala a ktorými nás formovala, vtedy ešte celkom drobné deti, keď nám vštepovala zásady zbožnosti“.²⁰

Makrína teda Bazilovi nesprostredkovávala len spomienky, informácie a pravdy viery predávané tradíciou. Rovnako ho aj formovala a poukazovala mu na život veľkých Kristových vyznávačov. Predovšetkým mu však svedčila svojím životom.

V čase posledného veľkého prenasledovania, predtým ako bola kresťanská viera oficiálne uznaná Galériom (v roku 311) a Konštantínom

¹⁸ Por. Růžena DOSTÁLOVÁ, *Pozemský svět jako škola lidských duší*, in: BASIL Z CAESAREJE, *Devět kázání o stvoření světa*, Praha: OIKOYMENH, 2004, s. 8.

¹⁹ BAZIL VEEKÝ, *O Svätom Duchu*, 29,74, in: Alina BRZÓSTKOWSKA (ed.), *O Duchu Świętym*, Warszawa: Pax, 1999, s. 188.

²⁰ List 204, 6, in: Daniel ŠKOVIERA (ed.), *Listy II (375-378)*. *Hexaémeron*, Prešov: Petra, 2002, s. 35n. O výchove sv. Makrínou svedčia rovnako Listy 210, 1 a 223, 3, tamže, s. 43, 67.

(v roku nasledujúcom), sa musela spolu so svojou rodinou asi sedem rokov ukrývať v Pontských horách a lesoch.²¹ Bazilovi predkovia si vážili vieru v Spasiteľa Ježiša Krista viac ako časné dobrá.

1.4. Dospievanie a výchova

Gregor Naziánsky označuje Bazila ako veľkého svätého.²² Ale táto svätosť nevznikla sama od seba. Ako sme už spomenuli, veľkú zásluhu na jeho výchove mala babička Makrína, ktorá sa o neho v útľom veku starala. Vychovávala ho na vidieckom sídle pri Neocézarei, kde mala rodina vidiecku vilu.

Keď podrástol a bol z neho chlapec, schopný školského vzdelania, zobral si ho do mesta otec a stal sa mu prvým učiteľom svetských predmetov, zvlášť rečníctva.²³

Po otcovej smrti okolo roku 342 sa odobral na štúdiá do Cézarey v Kappadócií, metropolii vied, kde navštevoval školu rétoriky. Už tam vynikal nad svojich spolužiakov vedomosťami a pevným charakterom.

Veľký dojem na neho tu urobil arcibiskup Dianus, ktorého si ctí a obdivoval už od detstva. Imponoval mu jeho majestátny vzhľad a dôstojné kňazské vystupovanie. Rovnako mal rád aj jeho jednoduchosť, duchaplnosť, veľkomyselnosť spolu s láskavosťou, miesto hnevu radostnú prívetivosť spojenú s vážnosťou.²⁴ Stretol sa tam aj z budúcim biskupom zo

²¹ Bolo to pravdepodobne v rokoch 307 – 313. (Por. Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký a jeho doba*, Velehrad: Refugium, 1999, s. 19.)

²² Por. Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký...*, s. 21.

²³ Por. Antonín ČÍŽEK, *Synaxár, Životopisy svätých*, Prešov: Petra, 1998, s. 139.

²⁴ Por. Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký...*, s. 22.

Sebasty, Eustatiom. Rovnako sa tam prvý krát stretol aj so svojim priateľom Gregorom Naziánskym.

Nejaký čas potom študoval v Byzancii, kde dlho neostal, lebo túžba po vedomostiach ho viedla do Atén, kde prišiel roku 350 alebo 351. Čakal ho tam už jeho priateľ Gregor Naziánsky. Hoci bol Bazil nováčikom aj tu prevyšoval ostatných študentov intelektuálnou nadradenosťou.

Aj napriek pokrokom v štúdiu a vonkajším úspechom takýto život sa mu javil ako úbohý, pociťoval v ňom duchovnú prázdnotu. V tom sa dokonale zjednotil so svojim priateľom, ktorý ho utešoval. Nakoniec sa stali „...jedným srdcom a jednou dušou, alebo jednou dušou vo dvoch telách“.²⁵ V štúdiu potom vyhľadávali nie tie najpríjemnejšie, ale najváženejšie obory. V meste poznali len dve cesty, jednu lepšiu, ktorej dávali prednosť, totiž do chrámu a ku svojim kňazom, druhú menej vážnu, k pohanským učiteľom.²⁶

Slávnosti, divadlá a zhromaždenia spolužiakov ich nezaujímali. Preto sa im dostalo prezývky „*vznešeného páru*“. Neboli však opustení, ich správanie priťahovalo mládež, ktorá v nich videla svoj vzor. Nakoniec spolu vytvorili skupinu, v ktorej Bazil skúmavo čítaval Písmo. Do nej patril aj neskorší cisár Julián, ktorý potom odpadol od katolíckej viery. V Aténach študoval osem až desať semestrov, mal možnosť študovať rétoriku, filozofiu, astronómiu, geometriu, gramatiku, dialektiku, dejiny a medicínu, všetky tieto obory sa mu ukázali neskôr v živote ako užitočné.²⁷

²⁵ Tamže, s. 24.

²⁶ Por. Antonín ČÍŽEK, *Synaxár...*, s. 139.

²⁷ Por. Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký...*, s. 25.

1.5. Obrátenie a krst

Asi najvýznamnejšou udalosťou Bazilovho života je jeho obrátenie a následný krst. Sám Bazil opisuje ten proces následovne: „*Veľa času som minul na daromnice a takmer celú svoju mladosť som znivočil zbytočnými námahami. Koľko ma stálo pechorenia, len aby som zvládol náuky tej múdrosti, ktorú Boh postavil na roveň bláznovstva! Až raz, ani čo by som precitol z hlbokého spánku, zahladel som sa na zázračné svetlo pravdy evanjelia a uvidel som, aká neužitočná je múdrosť už odpísaných kniežat tohto sveta. Vtedy som dlho plakal nad svojím žalostným životom a prosil som o usmernenie, ktoré by ma viedlo k dogmám zbožnosti.*“²⁸

Bazil sám píše, že predovšetkým chcel napraviť svoje mravy, ktoré boli porušené dlhým prebývaním v zlom prostredí. Potom sa obracia k evanjeliu a tu nachádza vedenie (o ktoré prosil) a poznáva, že najlepším spôsobom ako dosiahnuť dokonalosť, je predať svoj majetok a žiť vo spoločenstve s chudobnými bratmi.

Gregor Nysský v *Živote svätej Makríny* opisuje Bazilovo obrátenie takto: „*Ked' (Makrína) videla, že je Basil pyšný na svoju výrečnosť, pohrda všetkými, kto majú nejakú hodnotu, a povyšuje sa*

²⁸ List 223, 2, in: *Listy II...*, s. 66. Aby sme lepšie porozumeli opisom Bazilovho obrátenia a mohli jeho slová správne interpretovať, bolo by potrebné niektoré pojmy lepšie vyjasniť a porovnať ich s identickými biblickými termínmi, ktoré Bazil poznal a tiež rovnako používal aj v iných svojich asketických prácach. (Por. František L. JUCHELKA, *Ideál spoločného života sv. Basila a dnešní obnova reholního života*, disertačná práca, Olomouc, 2002, s. 28.) V NZ sa často píše o márnosti (daromnice) v spojení s inými termínmi. (Por. napr. 1 Kor 3,20 – „márne sú špekulácie múdrych“.) „Neužitočná (bláznivá) múdrosť“. (Por. Rim 1,22 a 1 K 1,20.) „Zahladel som sa“ (pozdvihol oči) – toto slovo nachádzame v NZ dost často. Znamená pohliadnuť hore (Por. napr. Mt 14,19; Mk 6,41; Lk 21,1) alebo prehliadnuť. V tomto druhom význame je až päťkrát (!) použité v opisoch obrátenia Šavla, kde sa dá chápať nielen ako prehliadnutie telesné, ale i ako prehliadnutie duchovné! (Por. Sk 9,12.17n; 22,13.)

nad význačné osoby provincie, pritiahla ho rýchlo k ideálu filozofie, aby sa zriekol svetskej slávy...“²⁹

Tretím autorom, ktorý píše o Bazilovom (i o svojom) živote po návrate z Atén (teda o čase, ktorý bezprostredne predchádzal Bazilovmu obráteniu), je Gregor Naziánsky. Zmieňuje sa o tom, že sa obidvaja začali venovať rétorike, aby uspokojili všeobecnú zvedavosť a obetovali niečo svetu a verejnému predvádzaniu sa.³⁰

Bazil i Gregor Nysský popisujú náhlu zmenu, ktorá v živote Bazila nastala a Gregor Naziánsky, ktorý opisuje len Bazilovo správanie pred ním, v rovnakom duchu oboch autorov dopĺňa.

Vieme, že onedlho po svojom obrátení prijal Bazil krst z rúk biskupa Diania, začal hľadať nový spôsob života (cesta do mníšskych stredísk Egypta, Palestíny, Sýrie a Mezopotámie)³¹ a potom tiež skutočne svoj spôsob života radikálne zmenil. Odišiel do samoty neďaleko rodného domu a začal žiť spoločným asketickým životom s niekoľkými askétami, čo už takto žili v blízkom okolí.³²

Táto pustovňa – základ prvého baziliánskeho kláštora, bola blízko osady Annisoi. Tá sa podľa archeológa L. de Jerphaniona nachádzala na mieste dnešnej dediny Suniza na západ od sútoku riek Iris a Lykos. Basil sa usadil na protiľahlom brehu Irisu na svahu hory Heris Dag.³³ Nie je to snáď obrátenie? A dokonca obrátenie v zmysle obrátenia svätého Pavla či svätého Augustína?

²⁹ GREGOR NYSSKY, *Život sv. Makríny...* 6,5-10, s. 162.

³⁰ Por. GREGOR NAZIÁNSKY, *Or.* 43,25, in: *Mowy wybrane...*, s. 492.

³¹ Por. BAZIL VEKÝ, List 223, 2, in: *Listy II...*, s. 65.

³² Por. Tamže.

³³ Por. František L. JUCHELKA, *Ideál spoločného...*, s. 30, pozn. 89.

Bazil svoju prvotnú túžbu po živote dokonalosti, ktorú vyslovil v Aténách, nezrealizoval, práve naopak. Po návrate zo štúdia sa dal na kariéru rétora, ktorá ho viedla k pýche a pohrdaniu druhými. Až po napomínaniach Makrínou a iných udalostiach, ktoré tu zrejme tiež hrali určitú psychologickú úlohu (smrť brata a choroba matky)³⁴, si Bazil uvedomil, že je hriešnik (prvý podstatný prvok obrátenia!). Nie síce ako nejaký pohan alebo verejný hriešnik, ale pred svätým Bohom – hriešnik.

Nevyužíval čas, ktorý mu dal Boh („*Veľa času som minul na daromnice...*“), talenty, ktoré dostal od Boha, zneužíval na svoju slávu (verejne sa predvádzal), nepočúval Boží hlas („*ani čo by som precitol z hlbokého spánku*“) a dokonca sa snažil dosiahnuť to, čo je v Božích očiach „bláznivou múdrosťou“. Môžeme týmto slovám veriť a prijať ich presne tak, ako boli napísané? Zaiste áno, veď o tom píšú traja autori (a prinajmenšom dvaja z nich – teda obaja Gregorovia – rozhodne nechcú Bazila ponížiť, skôr osláviť).

Po poznaní svojej hriešnosti sa teda Bazil zriekol svetskej slávy, oplakával svoj dovtedajší život a rozhodol sa ho zmeniť (ďalší podstatný prvok obrátenia), prijal krst a začal záväzky vyplývajúce z krstu radikálne žiť (dokončenie procesu obrátenia). Podstatnú úlohu v jeho obrátení hralo i Božie slovo („*zahľadel som sa na zázračné svetlo pravdy evanjelia*“), ktoré pre neho bolo ukázaťel'nom ďalšej cesty.

To, že bol predtým kresťanom podľa mena a čiastočne aj vonkajším správaním, neuberá nič na podstate obrátenia. To je vyjadrené pokáním, a pokánie je vnútorná zmena (to predovšetkým), ale aj zmena vyjadrená navonok. Ani jeden z

³⁴ Por. Atanasij PEKAR, *Doskonalyj chrystianyn – černečyj ideal sv. Vasylija Velykoho*, New York: VOOV, 1968, s. 21; *Život sv. Makriny...* 9, s. 168 – 172.

týchto momentov u Bazila nechýba. Bazilovo obrátenie musíme teda chápať ako obrátenie v plnom zmysle (teda v biblickom zmysle) toho slova. Bol to začiatok skutočného hľadania asketického ideálu podľa vzoru evanjelia. Bez tohoto obrátenia by Bazil tento ideál nikdy nenašiel a ani nezrealizoval.³⁵

1.6. Bazilovo hľadanie života modlitby v mníštvě jeho doby

Bazil Veľký po svojom obrátení a rozhodnutí žiť životom chudoby a modlitby, hľadal najvhodnejší spôsob ako svoje rozhodnutie realizovať. V tom čase už existoval naplno rozvinutý monasticizmus v Egypte, kde žili anachoréti, semianachoréti i pachomiánski cenobiti. Presné stanovenie príčin vzniku mníštvá chápaného približne v tom zmysle ako ho chápeme dnes a interpretácia vplyvov na jeho počiatocnom formovaní sú dosť obtiažne.³⁶ Isté je, že kresťanské mníštvó nadväzuje na tzv. premonasticizmus, ktorého inšpiračný zdroj bol v textoch Nového zákona a v samotnej osobe Ježiša Krista.³⁷

Jednou z príčin, aj keď nie priamo vzniku, ale rýchleho rozvoja mníšskeho hnutia v štvrtom storočí bolo „zoštátnenie cirkvi“ a s tým súvisiace jej „zosvetštenie.“ To bola zrejme tiež príčina rýchleho rozvoja pachomiánskych komunít v Hornom Egypte.³⁸

³⁵ Por. František L. JUCHELKA, *Ideál spoločného...*, s. 32.

³⁶ Krátky prehľad najrozšírenejších teórií o vzniku mníštvá podáva Václav Ventura vo svojej dizertačnej práci. Por. Václav VENTURA, *De votis monasticis 1996. Elementa biblica et philosophica*, dizertačná práca, Praha: Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 1996, s. 7 – 9.

³⁷ Por. tamže, s. 10.

³⁸ Por. František L. JUCHELKA, *Ideál spoločného...*, s. 32.

Bazil Veľký sa pri svojej ceste na Východ, o ktorej sa zmieňuje v liste 223,³⁹ určite nemohol stretnúť so svätým Pachomiom Veľkým, zakladateľom egyptských cenobií, lebo ten už bol mŕtvy. Tento bývalý vojak po svojom obrátení začal žiť najskôr ako pustovník a neskôr sa stal organizátorom mníšskeho života v Hornom Egypte. Zomrel v roku 346. Je ale možné, že navštívil niektorý z kláštorov pachomiánskej kongregácie. Je teda nutné položiť si otázku: Mohla táto Bazilova cesta a prípadné stretnutie s pachomiánskymi cenobitmi ovplyvniť tvorbu Bazilovho ideálu života a modlitby? Čo má vlastne Bazil s Pachomiom spoločného? Môžeme povedať, že od neho v nejakej miere čerpal?

Pokiaľ sa Bazil s Pachomiovými mníchmi skutočne stretol, mohla na neho mať vplyv nanajvýš samotná idea spoločného života. Tu ale mohol poznať i priamo – zo Písma svätého. Tomu by napovedal i výrok z listu Eustathiovi o Bazilovej túžbe začať žiť spoločným životom s chudobnými bratmi.⁴⁰ Konkretizácia tejto prvotnej idey žiť spoločným životom je potom úplne Bazilova. Jeho ideál spoločného života je oproti Pachomiovi príliš ekleziálny, mníšske spoločenstvo nestojí niekde na úbočí, neoddeľuje sa od „svetskej“ cirkvi, ale je tu práve kvôli službe tejto cirkvi.

Pri formovaní Pachomiovho i Bazilovho mníšskeho ideálu života a modlitby zrejme zohrala úlohu tiež odlišnosť prostredia, v ktorom boli vychovávaní a vzdelávaní. Prvý bol prostý egyptský muž, ktorému sa v mladosti nedostalo žiadneho poučenia o pravom Bohu a viere v neho, druhý bol vzdelaným intelektuálom pochádzajúcim z rodiny, ktorá bola už niekoľko generácií kresťanská.

³⁹ Por. List 223, 2, in: *Listy II...*, s. 65.

⁴⁰ Por. tamže.

Pri hľadaní ideálu mníšskeho života mohol Bazil nadviazať i na domácu – „maloázijskú tradíciu“. To malo vplyv na Bazilovo chápanie prvkov spoločnej modlitby. Existovalo tu totiž silné hnutie spojované s menom Bazilovi známeho Eustathia,⁴¹ neskoršieho biskupa v Sebasté. Bazil v ňom videl skutočný príklad k nasledovaniu. Prijímal ho s nadšením, ale zároveň s opatrnosťou ktorú vyjadruje v listoch. Jeho meno bolo totiž spojované s asketickým hnutím odsúdeným na synode v Gangre v roku 341.⁴²

Bazil mal zrejme prostredníctvom vplyvu Makríny staršej kladný vzťah k Origenovskej spirituálnej a teologickej tradícii. Neprijal však Origenove, často nejasné a nedopracované formulácie trinitárneho učenia, predovšetkým jeho subordinacionizmus.

Po návrate zo svojej púte po mníšskych strediskách východu, začal Bazil svoj zámer žiť mníšskym životom uskutočňovať. „Rozdal svoj majetok chudobným a nenechal si nič iné iba svoje telo a to čo ho prikrývalo.“⁴³ Našiel si odľahlé miesto neďaleko Cézarey, kde bol kedysi vychovávaný babyčkou Makrínou staršou. Tu jeho sestra Makrína mladšia žila už asi päť rokov v spoločensťve panien a bohabojných žien, ktoré mali svoje pravidlá a presný každodenný poriadok so vznešeným ideálom vo dne v noci oslavovať nekonečného dobrotivého Boha modlitbami a životom.

Bazil mal pred sebou živý vzor, praktické uskutočnenie svojich ideálov. Makrína už pred svojím odchodom do Annisoj plánovala založiť aj mužskú vetvu svojej spoločnosti. Pre ten

⁴¹ Bazil sám hovorí, že Eustathia poznal od detstva. Por. List 244, 1, in: *Listy II...*, s. 104.

⁴² Por. Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký...*, s. 41.

⁴³ Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký...*, s. 50.

ciel získala svojho brata Naukracia a neskôr i Petra. Ale keď Naukracius predčasne zahynul a Peter bol ešte nedospelý, vymodlila si u Boha dokonalé obrátenie brata Bazila. Makrína ukázala Bazilovi správnu cestu. Svojimi modlitbami a svojou výrečnosťou ho získala pre službu Bohu.⁴⁴

1.7. Pustovnícky život verzus spoločný život

Aký bol jeho pohľad na pustovnícky život? Aký spôsob života si zvolil? Život pustovnícky, alebo spoločný život z tými, ktorí majú ten istý cieľ?

Bazil si zvolil formu spoločného života, ktorý pokladá z viacerých dôvodov za „...užitočnejší“.⁴⁵ Založil koinobijný kláštor (z gréckeho *koinos bios*, spoločný život). Mnísi tohto kláštora patrili medzi tzv. *migades*. Nevenovali sa len kontemplácii, ale tiež sa usilovali o aktívnu pomoc blíznym, predovšetkým chudým.⁴⁶ O pustovníckom živote hovorí Bazil takto: „...často má len jeden cieľ – slúžiť svojim potrebám, čo sa výrazne protiví zákonu lásky“ a ďalej: „...v úplnej samote ťažko poznáme svoje omyly, lebo tam niet nikoho kto by nás napomenul a spokojne s láskou polepšil. Aj nepriateľova výčitka stáva sa často pre rozumného príležitosťou k polepšeniu“.⁴⁷ „Na púšti ťažko nájdeme takého, iba čo by s ním žil. Často však sa splňuje slovo Písma svätého: „Beda však samotnému, keď padne! Nemá pri sebe druhu čo by ho vyzdvihol!“ (Kaz 4,10).⁴⁸

⁴⁴ Por. Sv. Makrína, samizdatové vydanie, 1980, s. 2.

⁴⁵ BAZIL VEJKÝ, *Opr 7*, bod 1, Sázava 2003, (pre vnútornú potrebu).

⁴⁶ Por. Růžena DOSTÁLOVÁ, *Pozemský svět...*, s. 11n.

⁴⁷ BAZIL VEJKÝ, *Opr 7*, bod 1.

⁴⁸ BAZIL VEJKÝ, *Opr 7*, bod 3.

V spoločnom živote, ktorý je užitočnejší, ako samotársky, sú istejšie chránené i Božie dary a my sami pred úkladmi nepriateľa. Je pre nás istejšie, keď máme pri sebe ľudí, ktorý nás chránia a zobúdzajú nás, keby voľakto z nás zaspal spánkom smrti.⁴⁹

Samotársky život má nebezpečenstvá. Prvé a najväčšie je „...záľuba v sebe samom. Lebo keď niet človeka, ktorý by nás správne posúdil. ľahko si budeme myslieť, že sme už nadobudli dokonalosť“.⁵⁰ Je v ňom nedostatok príležitosti sa cvičiť v čnostiach. Samotný človek „...nepozná ani svoje chyby, ani postup, je v ňom odstránená každá príležitosť plniť prikázania lásky“.⁵¹

O spoločnom živote hovorí: „...je skutočným bojiskom duchovných zápasov, dobrá cesta postupu, stále cvičenie a rozjímanie Božích prikázaní“.⁵²

Cieľ takého života je „...sláva Božia...“⁵³ a má vlastnosti „...života svätých“.⁵⁴ Tak ako rozprávajú Skutky apoštolov, že „Veriaci žili všetci spolu a všetko mali spoločné“ (Sk 2,44), a na inom mieste: „Veriaci mali jedno srdce a jednu myseľ. Nik nepokladal svoj majetok za vlastný, všetko mali spoločné“ (Sk 4,32).

1.8. Spôsob života

O spôsobe spoločného mníšskeho života sa môžeme dozvedieť od jeho najlepšieho priateľa Gregora Naziánskeho. Za Bazilom

⁴⁹ Por. Ž 12,4.

⁵⁰ BAZIL VEĽKÝ, *Opr* 7, bod 3.

⁵¹ Tamže.

⁵² BAZIL VEĽKÝ, *Opr*. 7, bod 4.

⁵³ BAZIL VEĽKÝ, *Opr*. 7, bod 1.

⁵⁴ Tamže.

do „...dráždivo krásneho ústrania“⁵⁵ sa vydal roku 358. Pre svojich mníchov si Bazil vybral ťažko dostupné miesto „...vrch pokrytý hlbokými lesmi ... Na jednej strane sa vyhýnala hora, tesne priliehajúca vo svojom tvare polmesiaca k rokline, pod ňou a na boku pri svahu ju obtekala rieka...“⁵⁶ Viedla tam jediná cesta. Tam postavil príbytky a pustovne ktoré stali blízko spoločenských budov, aby tak zachoval jednotu života komunity. K tejto komunite sa pripojil aj jeho priateľ Gregor Naziánsky. Neskoršie si na tento spoločný život Gregor vo svojej dvadsiatej reči spomína takto:

„Ó vy krásne dni v Ponte! Vráťte sa mi ešte? Radostný slnkom ožiarený život v horách, tie zlaté šťastné hodiny, rajský pokoj tvojich spolubratov, ich sväté nadšenie, úsilie kráčať s Bohom k Bohu modlitbou, spevom žalmov, tichým rozjímaním za mlčanlivých nocí a štúdiom Božieho zjavenia za mierneho vánku Ducha Svätého“. Ďalej opisuje prácu: „...znášanie dreva a stavebného kameňa, práca v záhrade, sadenie stromu, polievanie zeleniny.“ Toto spomínanie uzatvára týmto: „Uzriem ešte tie platany, ktoré sme spolu sadili? Ó tie krásne dni v Ponte!“⁵⁷

Bazil tu žil takým sabezapieravým životom, až sa podobal mŕtvole. Ako sme už spomenuli, venovali sa predovšetkým modlitbe a intenzívnemu štúdiu Písma svätého a cirkevných otcov, no nezabúdali aj na fyzickú prácu.⁵⁸

⁵⁵ Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký...*, s. 52.

⁵⁶ BAZIL VEKÝ, *List 14*, in: PG 32, 276 – 277; Daniel ŠKOVIERA (ed.), *Sv. Bazil. Povzbudenie mladým. Listy I*, Prešov: Petra, 1999, s. 74 – 76.

⁵⁷ *Sv. Makrina...*, s. 112; Por. Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký...*, s. 53.

⁵⁸ Por. Antonín ČÍŽEK, *Synaxár...*, s. 140.

1.9. Bazil kňaz

Po smrti arcibiskupa Diania bol na Cézarejský stolec zvolený Euzébius. Ako laik sa však málo vyznal v cirkevných záležitostiach.

Keď ho potom vysvätili za biskupa, zavolať si na pomoc Bazila, ktorého vysvätil na kňaza a prakticky mu predal riadenie celej diecézy.

Po krátkom čase došlo medzi Bazilom a biskupom Euzébiom k nedorozumeniam. Príčina bola pravdepodobne v tom, že sa Bazil – mladý a schopný pomocník biskupa – stal obľúbenejším než on. Bazil, ktorý chcel zachovať pokoj v diecéze a uchrániť ju pred rozdelením (niektorí jeho ctitelia spochybňovali dovolenie výberu a vysvätenie Euzébia),⁵⁹ odišiel dobrovoľne na staré známe miesto – do pontskej pustovne. Nechcel totiž „roztrhnúť telo Kristovo i tak už napadané heretikmi...“.⁶⁰ Kvôli zachovaniu jednoty cirkevného spoločenstva sa musel pokoriť. Tentoraz sa ale jeho pokora prejavila práve opačne než v prípade konfliktu s Dianiom: vtedy ochotne prišiel a teraz dobrovoľne odchádza.

Biskup Euzébius po nejakom čase uvidel, že bez Bazila sa mu ťažko podarí viesť diecézu a chrániť veriacich pred protivníkmi šíriacimi ariánsku herézu. Keď sa ariánsky cisár Valens rozhodol využiť situáciu a chcel do vnútorne rozdelenej diecézy ustanoviť ariánskeho protibiskupa, musel sa Euzébius pokoriť a hľadať pomoc u Bazila. Prostredníctvom Gregora Naziánskeho ho poprosil, aby sa vrátil. Gregor vo svojom prosebnom liste píše Bazilovi okrem iného toto: „...počúvni ma a

⁵⁹ Por. GREGOR NAZIÁNSKY, *Or.* 43,28, in: Mowy wybrane..., s. 493.

⁶⁰ Tamže, s. 494.

príd'. Heretici sa totiž dohovorili a útočia na cirkev. Mám obavy, že zničia pravé učenie“.⁶¹

Bazil, ktorý vždy na prvé miesto kládol Božie záujmy, sa teda vrátil do Cézarey. Bola to jeho ďalšia skúsenosť s budovaním vzájomnej jednoty, z ktorej získal nové poznanie: stratenú jednotu a spoluprácu je možné nie len obnoviť, ale s Božou pomocou sa dá dosiahnuť ešte viac – vzájomné vzťahy „očistené ohňom skúšky“ sa môžu ešte utvrdiť. Od toho času totiž jeho spolupráca s biskupom prebiehala nielen bez nedorozumení, ale navyiac v dokonalej zhode a srdečnom priateľstve.⁶²

Pozdvihnutie náboženského života veriacich spôsobili najmä jeho plamenné kázne, ktorými dokázal pohnúť srdcia ľudí ku kresťanskej náprave života. Zachovalo sa nám 24 jeho rečí okrem exegetických homílií na knihu prísloví, na prvú knihu kapitulu Genезis a na Žalmy. Veľmi významné je jeho dielo *Hexaémeron*, ktoré je náboženským komentárom na šesťdenné stvorenie sveta. Dokončil ho jeho brat Gregor Nysský v diele *O stvorení človeka*.⁶³

Svoje horlivé slová potvrdil aj svojimi skutkami keď v dobe hladu po hroznej zime, horúcej jari a studenom lete nastal v krajine hlad. Bolo to v rokoch 367 až 368. Bazil rozpredal zvyšok svojho majetku, nakúpil potraviny a rozdával núdznym bez rozdielu, nevynímajúc ani pohanov a židov.⁶⁴

⁶¹ GREGOR NAZIÁNSKY. *List 19*. Cit. podľa: Atanasij PEKAR, *Doskonalyj...*, s. 26, pozn. 25.

⁶² „I bola to akási predivná harmónia vládnutia. Tamten (biskup) viedol ľud, Bazil zasa toho, ktorý vedie. Bol akoby krotiteľom leva, ktorý svojou zručnosťou zdomácňuje kráľa zvierat.“ (GREGOR NAZIÁNSKY, *Or.* 43,33, in: Mowy wybrane..., s. 496.)

⁶³ Por. Růžena DOSTÁLOVÁ, *Pozemský svět...*, s. 15, 24.

⁶⁴ Por. Jeroným M. JURÁK, *Svatý Basil Veliký*, Olomouc 1938, s. 21 – 22.

1.10. Bazil biskup

Po smrti biskupa Euzébia bol roku 370 Bazil zvolený za jeho nástupcu. Tým sa stal biskupom Cézarey, ale aj metropolitou Kappadócie. Situácia v metropole bola zložitá a časť metropolie odmietala Bazilovi poslušnosť. Jeho hlavnou úlohou bolo preto dosiahnuť v metropolii pokoj a presadiť učenie 1. Nicejského koncilu a zabezpečiť jednotu s Rímom. Sám zakladal nové biskupské sídla, čím chcel získať väčšiu podporu v boji proti arianizmu. Svojho brata Gregora určil proti jeho vôli za biskupa pre mesto Nyssa a svojho priateľa Gregora Naziánskeho pre mesto Sasima.

Aj keď bol Bazil biskupom, neopustil mníšsky život a práve z neho čerpal silu na reformy potrebné v jeho metropole. Zrevidoval bohoslužby, pripisuje sa mu autorstvo liturgie, ktorá je podľa neho pomenovaná. Zakladal školy, ústavy pre chorých, starých, siroty a pocestných.

Dokonca aj jeho nepriatelia mali pred ním úctu. Cisár Valens bol už dvakrát rozhodnutý poslať Bazila do vyhnanstva. Najprv mu ochorel syn, ktorého Bazil zachránil svojou modlitbou a potom sa mu trikrát zlomilo v ruke pero, ktorým chcel dekrét podpísať. Preto to nakoniec neurobil.⁶⁵ Prísny asketický život, mnoho utrpenia podlomilo Bazilovo slabé zdravie. Zomrel ako päťdesiatročný prvého januára roku 379.

1.11. Baziliáda

Završením Bazilovho úsilia o vybudovanie cirkevného spoločenstva v duchu evanjelia a v zhode s biblickými vzormi je „Baziliáda“. Bolo to malé mestečko neďaleko Cézarey (gr.

⁶⁵ Veľmi pútavý je smelý Bazilov dialóg s vojvodom Modestom, ktorý mu hrozil zbavením majetku, vyhnanstvom a smrťou. Uvedený v prílohe 1.

„ptochotrofium“, teda „výživovňa chudobných“), ktoré zaistovalo najrôznejšie charitatívne potreby.⁶⁶

Nachádzali sa tam ubytovne pre cestujúcich, lekárov a ošetrovateľov, ktorí sa tam starali o nemocných, dali sa tam získať zvieratá a sprievodcovia potrební k ďalšej ceste.

Okrem toho tam bol aj kláštor, kostol a dom pre biskupa, ktorý tu pravidelne prichádzal, dielne pre vykonávanie najrôznejších remesiel a pod.⁶⁷ Práve pravdepodobne najzreteľnejšie ukazuje Bazilov ideál spoločného života, ktorý nebol len ideálom mníšskym (v zmysle vybudovania „svojho“ spoločenstva uzavretého pred svetom a cirkvou), ale v plnej miere ideálom biblickým a teda cirkevným.

Ona bola priesečníkom „púšte“, cirkvi žijúcej vo svete a sveta samotného, ktorému obyvatelia „púšte“ a cirkvi spoločne slúžia a vydávajú svedectvo. Prvým v tejto službe bol Basil Veľký, ktorý sa sám *„staral o nemocných, o liečbu rán a o nasledovanie Krista, keď neočisťoval malomocenstvo slovom, ale skutkom“*.⁶⁸

A pretože Baziliáda bola budovaná v duchu evanjelia, bola budovaná kristocentricky. Jej centrom bol chrám – dom modlitby⁶⁹ a v ňom živý Ježiš Kristus. Ten však bol prítomný nielen v chráme, ale aj v osobe biskupa, ktorý sa modlil, slúžil a organizoval, v osobách mníchov, ktorí boli biskupovou

⁶⁶ Por. Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký...*, s. 82. Názov „Baziliáda“ pochádza od mena samotného Bazila. Tento názov sa udržal po mnohé roky, ako svedčí Sozomenos, ktorý píše o nejakom biskupovi Prapidovi, ktorý viedol *„najslávnejšie útočisko pre žobrakov, založené Bazilom, biskupom Cézarey, po ňom bolo pomenované a dodnes sa tak volá“*. (Por. František L. JUCHELKA, *Ideál spoločného...*, s. 53, pozn. 242.)

⁶⁷ Por. BAZIL VEĽKÝ, List 94, in: *Listy II...*, s. 173n; Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký...*, s. 81.

⁶⁸ GREGOR NAZIÁNSKY, *Or.* 43,63, in: *Mowy wybrane...*, s. 512.

⁶⁹ Por. BAZIL VEĽKÝ, List 94, in: *Listy II...*, s. 173.

„pravou rukou“, v osobách robotníkov, ošetrovateľov, lekárov, nemocných, bezdomovcov a pútnikov.

Baziliáda je úspešným pokusom a ideálnym vzorom syntézy mníšskej askézy s charitatívnou, a tým rovnako apoštolskou činnosťou. Tato syntéza sa prejavila predovšetkým v samotnom Bazilovom živote. Bazil bol prvým veľkým mníchom, ktorý sa stal zároveň veľkým biskupom. Pritom nič nezľavil zo svojho ideálu modlitby a praktického života – práve naopak – počas svojej biskupskej služby tento ideál dotvoril.⁷⁰ Môžeme teda povedať, že spoločný život v chápaní Bazila je životom v cirkvi a pre cirkev, a že sa prejavuje tiež apoštolskou činnosťou a svedectvom vlastného života.⁷¹

1.12. Bazilovo miesto medzi kappadóckymi otcami

Bazil prežil väčšinu svojho života v Malej Ázii, v provinciách Kappadócia a Pont. Obidve boli časťami väčšieho územného celku – diecézy Pont.⁷² Od mena provincie Kappadócie vznikol tiež termín kappadócki otcovia. Okrem Bazila medzi nich počítame jeho najlepšieho priateľa Gregora Naziánskeho a rodného brata Gregora Nysského. Dá sa tiež povedať, že spoločne tvoria istú teologickú školu, aj keď nie úplne v tom zmysle v akom hovoríme o teologickej škole a tradícii Alexandrijskej či Antiochijskej.

Tieto dve školy vznikli v 3. st. v dvoch významných strediskách východnej cirkvi. Alexandrijská (katechetická) škola bola typická svojím mysticismom a alegorickým výkladom Písma svätého. Predstavitelia Antiochijskej (exegetickej) školy používali naopak historicko-gramatický

⁷⁰ Por. Atanasij PEKAR, *Doskonalyj...*, s. 194.

⁷¹ František L. JUCHELKA, *Ideál společného...*, s. 54.

⁷² Por. tamže, s. 18.

výklad Písma svätého a snažili sa z kresťanského učenia odstrániť akýkoľvek mysticismus.⁷³ Napätie medzi týmito dvoma tradíciami vyvrcholilo v 5. st. v kristologických sporoch. Kappadócki otcovia prijímali teologické a filozofické podnety z obidvoch týchto škôl.⁷⁴

Teológia kappadóckých otcov je záležitosťou len niekoľkých desiatok rokov. Týka sa predovšetkým obrany Nicejských kristologických dogiem a trinitárneho učenia. Predovšetkým táto apologetická práca ich spojovala.⁷⁵ Zároveň sa medzi sebou v mnohom odlišovali a to nielen teologicky, ale aj povahovo. Bazil bol mužom činu, Gregor Naziánsky mužom slova a Gregor Nysský mužom mysli.

Kappadócki otcovia jednotne usilovali o obranu pravej teda Nicejskej viery. Ich zásluhou sa v cirkvi ustálilo niekoľko termínov potrebných k vyjadreniu najpodstatnejších kristologických a trinitárnych dogiem. Bazil ako prvý začal používať výlučnú formuláciu „*mia úsia, treis hypostaseis – jedna podstata, tri osoby*.“⁷⁶ Jasne tiež definoval, čo pod jednotlivými termínmi rozumie. Jeho terminológiu potom prevzali a ďalej rozvíjali ostatní z kappadóckých otcov. Napríklad Gregor Naziánsky v Reči XXI, prednesenej po smrti svätého Bazila hovorí: „*My ako pravoverní hovoríme o jednej bytnosti a o troch osobách. Prvý termín vyjadruje Božiu prirodzenosť, druhý to čo je vlastné každej osobe z Trojice*.“⁷⁷

Všetci kappadócki otcovia mali tiež vzťah k mníšskemu životu. Jeho konkrétnu formu si však predstavovali dosť

⁷³ Por. Jozef ŠPIRKO, *Patrológia*, Prešov: Spolok biskupa P. P. Gojdiča, 1995, s. 58n.

⁷⁴ Por. tamže, s. 59.

⁷⁵ Por. Růžena DOSTÁLOVÁ, *Pozemský svět...*, s. 8.

⁷⁶ Por. BAZIL VELKÝ, List 38, in: *Listy II...*, s. 101 – 110.

⁷⁷ GREGOR NAZIÁNSKY, *Or.* 31,14, in: *Mowy wybrane...*, s. 352.

rozdielne. Gregor Nysský bol navyše ženatý a až neskôr po smrti ženy sa rozhodol žiť životom posväteným len Bohu.⁷⁸

Na formovanie Bazilovho ideálu spoločného života a modlitby mal viac vplyvu Gregor Naziánsky. Ten Bazilovi v jeho počiatkoch hľadania asistoval a spolu s ním vypracoval morálne pravidlá. Tiež sa používa skrátený názov Moráliá. Je to prvé Bazilovo čisto asketické dielo, ktoré neskôr len pretváral, doplňoval a vysvetľoval pre nové situácie a podmienky.

Spoločné u kappadóckych otcov bolo aj to, že sa stali biskupmi. Najväčšiu zodpovednosť niesol Bazil a potom Gregor Naziánsky. Gregor Nysský bol konsekrovaný buď priamo Bazilom, alebo prinajmenšom bol vybraný pod jeho vplyvom.⁷⁹ Ich vzájomná spolupráca v biskupskej službe však nebola príliš úspešná.

2. BAZILOVE DIELA

2.1. Historický vývoj Bazilovho diela a jeho súčasné preklady

Bazil Veľký po sebe zanechal veľké množstvo písomností napriek tomu, že ako praktický človek písal, len keď to bolo nutné. Pretože Bazil mal veľký vplyv na históriu cirkvi, zachovali sa nám skoro všetky jeho diela, ktoré môžeme rozdeliť na:

- 1) dogmatické práce
- 2) asketické diela
- 3) homílie a reči

⁷⁸ Por. Lenka KARFÍKOVÁ, *Řehoř z Nyssy*, Praha: OIKOYMENH, 1999, s. 44n.

⁷⁹ Por. tamže, s. 36.

4) listy

Samostatnú skupinu tvorí *Liturgia svätého Bazila Veľkého*.

Niektoré z prác, ktoré história pripísala svätému Bazilovi, nie sú autentické a o niektorých sa vedú spory.

Pri písaní tejto práce vychádzame predovšetkým z bezpečne autentických. Domnievam sa však, že pokiaľ je autorstvo niektorého Bazilovho diela sporné, je možné z neho čerpať duchovné poučenie porovnateľné s dielami autentickými.⁸⁰ Tieto diela pochádzajú totiž buď od samého Bazila, alebo z prostredia jemu veľmi blízkeho. Často majú tieto diela takú istú myšlienku a toho istého ducha. Táto práca nemá za cieľ hľadanie historickej pravdy, ale zaoberá sa oblasťou baziliánskej askézy, spirituality a modlitby, preto otázka autentickosti nie je natoľko dôležitá.⁸¹

Bazilove asketické diela vznikali postupne. Okolo roku 377 boli zlúčené v jeden súbor a vydané pod titulom *Vzor askézy*.

Tento súbor sa utváral postupne v priebehu skoro dvadsiatich rokov.⁸²

Pre lepšiu orientáciu tu uvedieme preklady, ktoré sa bežne používajú a ktoré slúžia k formovaniu asketickej praxe baziliánov. V reholi svätého Bazila Veľkého sa používa predovšetkým preklad ukrajinský A. Šeptického, ktorý prekladal Bazilove diela priamo z gréckeho jazyka. Tento

⁸⁰ Tento názor zastáva znalec asketických diel sv. Bazila Anastasij V. Pekar OSBM. (Por. Atanasij PEKAR *Doskonalyj...*, s. 47.)

⁸¹ Por. tamže.

⁸² Por. Józef NAUMOWICZ, Wstęp, in: BAZYLI WIELKI, *Pisma ascetyczne*, Tom 1, Kraków: Tyniec, 1994, s. 30, ďalej skrátené Józef NAUMOWICZ, *Wstęp...*, PA1.

preklad bol vydaný v roku 1927 vo Lvove a reprinted v roku 1989.⁸³ Vydanie obsahuje:

- tri asketické reči na začiatku knihy
- Úvod do Vzoru askézy
- O Božom súde
- O viere
- *Morálne pravidlá*
- dve asketické reči medzi *Morálnymi pravidlami* a *Obširnejšími pravidlami*
- Úvod do *Veľkého asketikonu*
- *Veľký asketikon* (Obširne a krátke pravidlá)
- *Epitímie a Epitímie pre rehoľnícky*
- Mníšske ponaučenia.

Nové kritické vydanie *Morálnych pravidiel* a Bazilovho *Veľkého asketikonu* vyšlo s precízne spracovaným úvodom od Józefa Naumowicza v Poľsku v rámci edície *Źródła monastyczne*.⁸⁴ Texty boli preložené priamo z gréckeho originálu s prihliadnutím k najnovším kritickým vydaniam, preto sa i v tejto práci budeme často opierať o tieto vydania textov svätého Bazila.

V češtine vznikol preklad *Morálnych pravidiel* svätého Bazila od Jiřího Novotného, ktorý bol publikovaný v knihe *Bazil Veliký a jeho doba*. Toto dielo je konkrétnym príkladom naviazania na spoločne uznávanú tradíciu východnej a západnej cirkvi. Rovnako cenný je samostatný úvod k týmto pravidlám, ktorý čitateľa zasučuje do „zlatej doby“, kedy sa formovala tradícia Cirkvi.

⁸³ Por. VASYLIJ VELIKYJ, *Asketyčni tvory*, Andrij ŠEPTYCKIJ (ed.), Rym: VOOV, 1989².

⁸⁴ Obsahuje tieto diela: *Wstęp do zarysu ascezy, O sądzie Bożym, O wierze, Reguły moralne* (por. BAZYLI WIELKI, PA1, s. 59 – 247) a *Reguły dłuższe, Reguły krótsze* (por. BAZYLI WIELKI, PA2, s. 41 – 453).

Nedávne vydanie a záujem o Bazilove diela v Poľsku, na Slovensku i v Čechách svedčí o veľkom záujme a to zrejme ukazuje aj smer, ktorým sa bude uberať formovanie duchovnosti, modlitby a foriem askézy v týchto krajinách a to nielen vo východnej, ale i v západnej cirkvi.

2.2. Asketické diela Bazila Veľkého

Najdôležitejšie asketické diela boli okolo roku 377 Bazilom zlúčené do jedného súboru a vydané pod titulom *Vzor askézy*. Na základe predslovu sa dá usúdiť, že súbor sa skladal z týchto diel:⁸⁵

- *Úvod do vzoru askézy*
- *O Božom súde*
- *O viere*
- *Morálne pravidlá*
- *Úvod do Veľkého asketikonu*
- *Veľký asketikon*

2.3. Vznik a rozbor Morálnych pravidiel

Je to jediné Bazilove dielo napísané skutočne ako pravidla. Bazil ho napísal na začiatku svojho mníšskeho života, pravdepodobne v roku 360,⁸⁶ aby dal ako svojim bratom, tak aj

⁸⁵ Por. Józef NAUMOWICZ, *Wstęp...*, PA1, s. 27.

⁸⁶ P. Fedwick sa domnieva, že *Morálne pravidlá* vznikali postupne. Najprv zvlášť existovali *Pravidla* 1-69 so svojim úvodom, čo bola časť *O viere* 6. *Pravidlá* 70-80 boli samostatným dielom alebo boli napísané až v čase kompilácie *Vzoru askézy*. Aj keď tento názor nie je všeobecne prijatý, je zrejme, že sa *Pravidla* 1-69 líšia od skupiny *Pravidiel* 70-79 i od *Pravidla* 80. V tejto súvislosti tiež P. Fedwick výstižne charakterizuje *Pravidlo* 80. Hovorí, že je skvelým zhrnutím a syntézou celej Bazilovej práce a v skutočnom zmysle „duchovným závetom“ Basila. (Por. František JUCHELKA, *Ideál spoločného...*, s. 59; Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký...*, s. 135.)

sebe príručku k boji o čnosť. Je to „*pravidlo života postavené na Písme*“.⁸⁷ O napísaní *Morálnych pravidiel* máme svedectvo Gregora Naziánskeho: „*Kto mi dá tie zápasy o čnosti, to povzbudenie, ktoré sme zvečnili napísanými zákonmi a pravidlami?*“⁸⁸

Podľa Jiřího Novotného najprv Bazil so svojimi spolubratmi osem rokov meditatívne čítali Písmo sväté, vyberajúc miesta, ktoré mohli pomôcť pri usporiadaní života dokonalosti.⁸⁹ Jeho ideálom nebolo zachovávanie nejakých rehoľných sľubov, i keď ich záväznosť nijak nepodceňoval, ale „*spomienka na záväzky prijaté krstom v nasledovaní Krista ukrižovaného*“.⁹⁰

Pôvodná verzia neobsahovala citáty z Písma svätého, ale len odkazy: „*Do každého pravidla dodávame tiež čísla odpovedajúcich biblických miest: buď z Evanjelia, alebo z Apoštolov či zo Skutkov apoštolských. Týmto spôsobom čitateľ daného pravidla, či niekto iný, môže vziať samotné Písmo, nájsť menované miesto a nájsť text, na ktorý sa pravidlo odvoláva.*“⁹¹

Z obsahu a štruktúry diela vyplýva, že *Morálne pravidlá* neboli určené len mníchom, ale všetkým pokrsteným. Začínajú výzvou k pokániu pre každého, kto sa chce obrátiť (1). Z pokánia vyplýva nutnosť zriecť sa všetkého, čo škodí kresťanskému životu (2) a hneď potom nasleduje výzva k láske k Bohu (3). Tato láska spočíva v poslušnosti Jeho vôli (4) a v

⁸⁷ Por. František JUCHELKA, *Ideál spoločného...*, s. 59.

⁸⁸ GREGOR NAZIÁNSKÝ, *List 6*. (Cit. podľa: František JUCHELKA, *Ideál spoločného...*, s. 59.)

⁸⁹ Por. Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký...*, s. 55.

⁹⁰ Tamže.

⁹¹ BAZIL VELEKÝ, *O viere 6*. (Cit. podľa: Józef NAUMOWICZ, *Wstęp...*, PA1, s. 43.)

láske k blížnemu (5). V ďalších pravidlách Bazil konkretizuje, čo to znamená kresťanský život. Hovorí napr. o vyznávaní Pána (6), viere (8), boji s konkrétnymi hriechmi (10), čnosťou živote (16), živote v sile čerpanej z krstu (20) a Eucharistie (21). Dôležitú úlohu majú vzťahy medzi kresťanmi. Bazil ukazuje na nebezpečenstvo dávania pohoršení (33), ľahostajnosti (52), neodpustenia (53). Potrebná je chudoba (47), život modlitby (56), pokora (57) a iné čnosti. Pravidla (70-79) vymedzujú povinnosti jednotlivých stavov kresťanov. Pravidlo (80) je zhrnutím celého diela.

*Morálne pravidla sú tak systematicky a logicky uložené, že sú akoby určitým „kódexom zahrnujúcim celý život pokrstených, aj keď majú výraznú asketickú tendenciu. Naväzujúc na ideu reformy cirkvi, ktorá v tej dobe zaznievala v mníšskom prostredí, Bazil ju vidí v návrate k evanjeliu a k autentickému kresťanskému životu“.*⁹² Morálne pravidlá sú napísané nielen k tomu, aby sa spoločne čítali, ale tiež aby sa uvádzali v skutok.⁹³

Dôležitý je tak isto Bazilov vzťah k biblii. Pri tvorbe Morálií „aplikoval na Nový zákon metódu florilegií, ktorú s obľubou používali vzdelanci prvých storočí po Kristovi k zhromaždení názorov skorších filozofov.“⁹⁴

⁹² Józef NAUMOWICZ, *Wstęp...*, PA1, s. 37n.

⁹³ Por. Jirí NOVOTNÝ, *Basil Veliký...*, s. 56.

⁹⁴ J. DUCATILLON, *Introduction*, in: BASILE DE CÉSARÉE, *Sur le baptême*, SC 357, Paris, 1989, s. 34. (Cit. podľa: František JUCHELKA, *Ideál spoločného...*, s. 40.) Florilegium (z lat. „flos“ – kvet a „lego“ – zbieram) je antológia, súbor epigramov alebo citátov. Kresťanské florilegie sa v závislosti na obsahu delia na dogmatické a asketické. Ich cennosť spočíva v tom, že sa odvolávajú na učenie predchodcov (tzv. argument z tradície). (Por. tamže, pozn. 152.)

2.4. Vznik Veľkého asketikonu

Diela, ktoré Bazil napísal a majú rozhodujúci význam pre mníšsky život sú *Malý asketikon* a *Veľký asketikon*. Pred nimi nasleduje *Úvod do Veľkého asketikonu*.

Toto dielo má formu otázok a odpovedí (erotapokrisais, quastiones et responsiones) a venuje sa problémom spoločného života mníchov a ich askéze. Asketikon mal najmenej dve verzie. Najskôr vznikla okolo roku 368 *Malá asketická príručka*, skoro určite pred rokom 370, kedy sa stal Bazil biskupom. Text tohoto *Asketikonu* sa nám nezachoval. Je známy len z latinského prekladu Rufína, ktorý vznikol okolo roku 397. Pôvodne sa uvažovalo, že tento preklad je nepodarený výber z *Veľkého asketikonu*, napísaného neskôr. Boli nájdené preklady sýrske, majúce rovnaký text, ako preklad Rufínov.⁹⁵ Tento Rufínov preklad mal značný vplyv na západné mníšstvo.

Druhé vydanie (tzv. *Veľký asketikon*⁹⁶) je starší o desať rokov, teda okolo roku 377, a bolo dvakrát dlhšie. Z pôvodných 202 otázok a odpovedí vybral 11 a rozšíril ich na 55 *Obširných pravidiel*⁹⁷ a z ostatných vytvoril *Krátke pravidlá*⁹⁸ obsahujúce 313 pravidiel.

Text *Veľkého asketikonu* nie je jednotný čo do štruktúry. Sú rôzne verzie, najznámejšia z nich – recensio Vulgata – slúžila za základ Editio principes, Benátky 1535, ktorú vytvoril benediktín Julien Garnier na začiatku 18. storočia, V roku 1817

⁹⁵ Por. Józef NAUMOWICZ, *Wstęp...*, PA1, s. 29.

⁹⁶ *Asceticon Magnum*.

⁹⁷ *Horoi kata plátos, Regule fusius tractatae*.

⁹⁸ *Horoi kat' epitomé, Regulae brevius tractatae*.

toto vydanie vzal za základ Migne pre svoju Patrológiu Graeca.⁹⁹

2.5. Literárny druh a titul Veľkého asketikonu

Forma otázok a odpovedí, akou je dielo napísané, vznikla v zásade zo skutočných udalostí, kedy mnísi prichádzali za Bazilom a kládli mu množstvá konkrétnych otázok zo svojho mníšskeho života. Bazil na tieto otázky stručne odpovedá. Táto forma pripomína starožitný spôsob vyjadrovania v duchovných spoločnostiach a egyptských starcov – Apoftegmaty.¹⁰⁰

Literárny druh „otázok a odpovedí“ (erotapokrisais) je známy už z doby helénskej a rozšíril sa v prvých storočiach po Kristovi. Tento spôsob vyjadrovania sa tešil veľkej populárnosti z dôvodu svojej dynamiky, bol viac osobný než obvyklý výklad a lepšie dostupný širokej verejnosti.¹⁰¹ K tomu dovoľoval vracaf sa už v minulosti dotýkaným témam a správnou otázkou ich doplňovať, alebo pozerať sa na daný problém z „inej perspektívy“, čo je domnievame sa u duchovného života a askézy zvlášť dôležité.

Bazilov *Asketikon* nie je úplne príkladným typom apoftegmatov. A k tomu táto forma ešte nie je využívaná úplne pravidelne. V *Obšírnych pravidlách* sa nie vždy začína otázkou, ale niekedy obvyklou dedikáciou témy napr. „O tom, že strašne bude (je) súdený predstavený, ktorý nenapomína tých, ktorí hrešia“ (*Obšírne pravidlá*, 25), alebo „O opasku“ (*Obšírne pravidlá*, 23). Naproti tomu niektoré odpovede sú tak

⁹⁹ Por. Jiří ŠPIŘÍK, *Obnova řádu řádu sv. Basila Velikého v duchu Basilova ideálu mnišského života*, dizertačná práca, Olomouc 2005, s. 32n.

¹⁰⁰ Por. tamže, s. 33.

¹⁰¹ Por. Józef NAUMOWICZ, *Wstęp...*, PA2, s. 17.

rozpracované, že majú formu výkladu (napr. hneď otázka druhá „ O láske k Bohu...“).

V *Krátkych pravidlách* je táto forma otázok a odpovedí výraznejšia. Niektoré pravidlá sa opakujú, (*Krátke pravidlá* 200, 302) – to svedčí o skutočnosti, že odpoveď bola ústna, priamo zachytená a spontánna. Na niektoré jednoducho odpovedá „To už bolo odpovedané“. Niektoré odpovede sú veľmi krátke: „Tak ako Pán postupoval s Petrom“ (*Krátke pravidlá*, 83) „Ako by nie!“ (*Krátke pravidlá*, 111). Inokedy zasa oceňuje spôsob polozenia otázky „Zle postavená (otázka)“ (*Krátke pravidlá*, 128), alebo „spojené s ľudským spôsobom myslenia“ (*Krátke pravidlá*, 308).

Obidvom, Krátkym i Obširným pravidlám a odpovediam, bol daný titul *Pravidlá* (horoi), ktorý však nepochádza od samotného Bazila. My budeme používať v tejto práci termín *Obširne a Krátke pravidlá*.

2.6. Obširne pravidlá

Séria otázok a odpovedí obsahuje široký výklad zásad a noriem života v spoločenstve. Hovorí o základných zásadách duchovnosti a askéze (láska, zrieknutie sa, unikanie, roztržitosť, poslušnosť atď.) a rovnako o problémoch organizácie spoločenstva (cenobitizmus, podmienky, prijatie kandidátov, úloha predstavených, práca, modlitba atď.). Môžeme teda oprávnene tvrdiť, že tu je podaná „systematická katechéza“ mníšskeho života.¹⁰²

Prvá otázka rieši poradie prikázaní podľa ich dôležitosti. Tato otázka bola už položená Ježišovi, ktorý odpovedal, že prvým prikázáním je láska k Bohu a druhým – milovať

¹⁰² Por. tamže, s. 20.

blížneho svojho, ako sebe samého. Druhá otázka a odpoveď Bazilova teda hovorí o láske k Bohu a tretia o láske k blížnemu. Všetky Pravidlá tak nachádzajú v týchto troch prvých otázkach svoj hlavný zmysel a zároveň interpretáciu – naučiť sa milovať a v tejto láske vzrastať.

V ďalších odpovediach Bazil postupne hovorí o úlohe bázne Božej (4), o unikaniu roztržitosťam (5), potrebe prebývania v samote (6), o potrebe spoločného života askétov (7) a o sebazaprení (8-9). Ďalšie otázky riešia praktické zásady života spoločnosti a sú už menej usporiadané. Je možné približne ich rozdeliť: otázky (10-15) hovoria o podmienkach prijatia do spoločnosti; (16-21) o zdržanlivosti; (25-31) a (43-54) o povinnostiach predstaveného a bratov jemu podriadených; (37) dôležité pravidlo o modlitbe; (38-42) o práci; a (55) hovorí o starostlivosti o nemocných. V týchto pravidlách, dá sa povedať, je zachytený celý obraz mníšskeho života v jeho najvlastnejšej forme – cenobitizme. Doplnením sú už jednotlivé dielčie otázky, ktoré máme zachytené v *Krátkych pravidlách*.¹⁰³

2.7. Krátke pravidlá

V krátkych pravidlách Bazil skôr odpovedá na konkrétne životné otázky mníšskeho života. V pohľadu Písma svätého vyjadruje sa k problémom, keď nastáva nejaký konflikt povinností či kompetencií v spoločenstve. Mnoho otázok je tiež venovaných veciam, ktoré je nutné vyriešiť praktickým hľadaním, napríklad komu vyznávať hriechy, ako sa modliť bez roztržitosti, kde je hranica poslušnosti. Je teda jasné, že tieto odpovede vznikli z praktického života mníchov. Svätý Bazil

¹⁰³ Por. tamže.

odpovedá hlbokým porozumením, jeho rady nie sú odtrhnuté od zložitosti situácie, pritom rozlišuje medzi malichernosťou a podstatnými vecami v živote mníchov. Veľmi dôležité je, že Bazil pri svojich odpovediach ukazuje stále na Boha, ktorý jediný dáva zmysel mníšskemu životu a zasväteniu.

Prvé dve otázky sú vstupné, podobne ako v obširných pravidlách a sú venovane normatívnosti Písma a významu mníšskych sľubov.¹⁰⁴ Po sebe idúca séria otázok hovorí o týchto témach: pokánie a obrátenie (3-20), hriechy (21-84), chudoba (85-95), povinnosti predstaveného (96- 113), poslušnosť (114-125), pôst (126-140), fyzická práca (141-156), vnútorný stav duše (157-186), vzťah k príbuzným (187-190), spôsob porozumenia Písmu Svätému (191- 238), morálne otázky vyplývajúce z biblických textov (239-278), v poslednej sérii sú otázky(279-286), ktoré nemajú k sebe už žiadny vzťah, podobne ako v poslednej časti, ktorú niektoré rukopisy vynechávajú (287-313).¹⁰⁵

Charakteristické pre *Obširne a Krátke pravidla* je, rovnako ako pre *Morálne pravidla*, časté odvolávanie sa na Písmo. Je isté, že Bazil mal k Písmu veľkú úctu a o tu sa staral i u ostatných mníchov, o čom svedčí jeho časté citovanie. Niekedy sa zdá, že sa svätý Bazil odvoláva na Písmo čisto mechanicky. Toto odvolávanie má však vnútornú logiku a dáva možnosť pre meditáciu a hlbšie vniknutie do problému.

¹⁰⁴ Por. Jiří ŠPIŘÍK, *Obnova řádu...*, s. 35, pozn. 124.

¹⁰⁵ Por. Józef NAUMOWICZ, *Wstęp...*, PA2, s. 23n.

3. BAZIL A MODLITBA

Relatívne málo miesta zaberá v pravidlách téma modlitby, ktorá však je základným prvkom v živote spoločenstva.¹⁰⁶ Biskup v Cézarei sa snaží nepodporovať (ale ani nezavrhnúť) mesaliánsky ideál ustavičnej modlitby.

Modlitbu nepovažuje za zbožné cvičenie, alebo psychologickú techniku. Ide skôr o „*myšlienku pamätať na Boha*“ - to je základný rys Baziliánskej spirituality.¹⁰⁷

Vyzýva teda k „*odpútaniu duše od svetských starostí*“ a „*oslobodeniu od roztržitosti*“ a skrze modlitbu spojenú s čítaním Písma svätého k „*naplneniu duše živou aktívnou myšlienkou na Boha v sebe na spôsob oltára, ktorý je vztýčený v duši na jeho česť*“.¹⁰⁸

Vypracoval tiež zásady spoločnej modlitby bratov zvanej „psalmodia“. Jeho veľkou zásluhou je aj spojenie aspektu života komunity s liturgickou modlitbou hodín.¹⁰⁹

3.1. Dispozícia k modlitbe

Pre modlitbu sú dôležité určité zásady, ktoré vedú k lepšej sústredenosti a zakúšaní Boha. Aj svätý Bazil odporúča a dáva praktické rady, ako pri modlitbe postupovať.

¹⁰⁶ Najčastejším termínom pre modlitbu je u Bazila slovo „*proseuché*“- modlitba v najširšom zmysle slova. (Por. *PG* 31,925C, 1020A, 1109C, 1216C,1277C, 1301B.) Používa rovnako termín „*aitéma*“- v zmysle žiadosť, prosba. (Por. *Kpr* 261, in: *PG* 1256C – 1260B). Hovorí aj o modlitbe žalmov („*psalmos*“). (Por. *Opr* 37, 39, in: *PG* 31,1009C,1020A, *Kpr* 307, in: *PG* 31,1301B.)

¹⁰⁷ Por. Józef NAUMOWICZ, *Wstęp...*, PA2, s. 28.

¹⁰⁸ Tamže.

¹⁰⁹ Por. tamže.

Svätý Bazil nikde v pravidlách systematicky nehovorí o tom čo sú to dispozície k modlitbe. Na rôznych miestach pravidiel sú však jeho odpovede na jednotlivé otázky súvisiace s modlitbou. Bazil tak rieši i problémy dispozície k modlitbe. Jeho odpovede sa zameriavajú hlavne na: prebývanie pred Božou tvárou, sústredenie na modlitbe, premáhanie lenivosti, boj s myšlienkami, samotu, zrieknutie sa seba samého a sveta. Bazil ukazuje na podstatné vecí, i keď u neho nenájdeme odpoveď na všetky otázky.

3.1.1. Kontemplácia Božej tváre

Ústredný dôraz Bazil kladie na prebývanie pred Božou tvárou. Ten, kto sa snaží prebývať pred Pánovou tvárou a to hlavne pri modlitbe, je často pokúšaný rozličnými myšlienkami. Tieto myšlienky sa mu snažia modlitbu sťažiť a zabrániť. Svätý Bazil vidí koreň roztržitosti v lenivosti ľudskej duše, ktorá sa zaoberá všetkým možným a je „...nezamestnaná potrebnými záležitosťami.“¹¹⁰ Svätý Bazil však ide na hĺbku a preto hľadá príčinu roztržitosti.¹¹¹ Tu sa ukazuje, že sám mal veľké skúsenosti s modlitbou. Viera v Božiu prítomnosť a roztržitosť podľa Bazila veľmi úzko súvisia. Hovorí: „*toto všetko vyplýva z nedostatku viery v prítomnosť Boha, ktorý skúma vnútro i srdce*“ (por. Ž 7,10; Zjv 2,23).¹¹² Máme si všimnúť toho, kto verí v túto pravdu a koná podľa slov: „*Pána mám vždy pred očami; a pretože je po mojej pravici, nezakolíšem sa*“ (Ž 16,8).¹¹³ Preto treba

¹¹⁰ Kpr. 21.

¹¹¹ Bazil veľmi často používa termín „meteórismos“ – roztržitosť. (Por. PG 31,1097C.) Toto slovo pochádza od slovesa „meteóridzó“ – zdvíhať do výšky, povzbudzovať ale tiež byť vzrušený, znepokojovať sa.

¹¹² Kpr. 21.

¹¹³ Tamže.

odhadzovať akékoľvek myšlienky, ktoré odvádzajú od sústredenosti na modlitbu a nemajú nič spoločné s budovaním vo viere, aj keby sa zdali byť dobré.¹¹⁴

Podobne ako aj Pán Ježiš používal pri svojom rozprávaní ľuďom rôzne prirovnania z bežného života, robí to aj svätý Bazil. Na vysvetlenie, ako pamätať stále na Boha používa príklad kováča, ktorý robí napríklad sekeru. Pritom stále pamätá na toho, kto prácu objednal, pamätá na formu, veľkosť, ako to on chce a vec robí podľa jeho vôle. Lebo keby na to zabudol, urobil by niečo iné, čo by nebolo podobné objednanému.¹¹⁵

Poukazuje podobne aj na kresťana, ktorý každý svoj skutok väčší, alebo menší vykonáva podľa vôle Božej, ozdobuje svoju prácu presnosťou a svedomitosťou, myslí na Boha a tak vykonáva to, čo je napísane: „*Povždy si kladiem Pána zoči-voči, a že je po mojej pravici nezakolíšem sa*“ (Ž 15,8).¹¹⁶

3.1.2. Sústredenosť na modlitbu

Svätý Bazil hovorí, že pri modlitbe je potrebná sústredenosť mysle. Všetko sa má robiť tak, ako by sa na to díval Boh a je potrebné mať aj také myšlienky akoby ich On pozoroval.

V jednej otázke sa Bazil venuje tomu, ako máme zachovať sústredenie na modlitbu.¹¹⁷ Predovšetkým nám radí

¹¹⁴ Por. tamže.

¹¹⁵ Por. *Opr.* 5, bod 3.

¹¹⁶ Tamže.

¹¹⁷ Por. *Kpr.* 201. Tu Bazil používa opak slova „meteórismos“, „ameteóriston“ – bez roztržitosti. Len v tomto pravidle je termín použitý tri krát (por. *PG*

aby sme silne verili, „... že pred našimi očami je prítomný Boh“.¹¹⁸ Uvádza tu prirovnania z bežného života. Vzbudí to hneď našu pozornosť, keď sa s nami rozpráva predstavený, panovník alebo prezident. Ešte viac máme byť pozornejší, keď sa modlíme k Bohu, ktorý skúma vnútro i srdce (por. Ž 7,10; Zjv 2,23)¹¹⁹.

Bazil, ako dôležité pre modlitbu vidí nadobudnúť sústredeného ducha. Ukazuje tu na Dávida, ktorý hovoril: „Pána mám vždy pred očami; a pretože je po mojej pravici, nezakolíšem sa“ (Ž 16,8), inde: „Moje oči sa neprestajne upierajú na Pána, ved’ on mi vyslobodzuje nohy z osídel“ (Ž 25,15).

Praktickú aplikáciu vidí Bazil vo starostlivom vykonávaní dôležitejších vecí, premýšľaní o sebe samom.¹²⁰ Skrátka, vo všetkom čo robíme, máme mať neustále na pamäti, že sa na nás díva Boh. To však nie je človeku vlastné. Bazil to prirovnáva škole, v ktorej sa máme každý deň v tom cvičiť. Hovorí o učení sa chodiť pred Jeho tvárou, v jeho prítomnosti a zastavovaní sa pri akejkolvek činnosti čo robíme.¹²¹

O stave mysli pri modlitbe hovorí Bazil aj v Morálnych pravidlách.¹²²

31,1216C). Tento termín objavujeme i v mnohých ďalších otázkach, napr. v *Opr* 5 a 6, *Kpr* 17, 171, 180, 206, 230, 295, 306. (Por. BAZYLI WIELKI, PA2, s. 441, pozn. 1003.)

¹¹⁸ *Kpr*. 201.

¹¹⁹ Tamže.

¹²⁰ Tamže.

¹²¹ Tamže.

¹²² Pre lepšie pochopenie Morálnych pravidiel budem uvádzať v poznámkovom aparáte nie len príslušný odkaz, ale aj celé citáty zo Svätého Písma, z ktorých vychádzajú konkrétne pravidlá sv. Bazila. Tie vznikli rozjímaním spolu s bratmi nad Písmom. (Por. Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký*..., s.

3.1.3. Boj s lenivosťou

Jednou z podmienok modlitby je premáhanie lenivosti. Bazil dáva praktické rady, ktorými povzbudzuje, ako zápasíť so svojou starou prirodzenosťou. Náš starý človek nás odvádza od modlitby a jedným z jeho prejavov je lenivosť. Bazil to dobre vedel. Snaží sa povzbudiť k boju z lenivosťou. Postaviť sa pred Bohom na modlitbu má byť pre nás vyznamenaním a brata, ktorý nás ráno na ňu budí máme prijať ako „... dobrodinca, ktorý prináša dary prevyšujúce všetky naše očakávania a túžby“.¹²³

Bazil povzbudzuje k premáhaniu lenivosti, kvôli ktorej sa mnohokrát stáva, že sa „zanedbá chvíľa vhodná na modlitbu, kedy by sme sa mali modliť a potom prosíme už neskoro a bez úspechu“.¹²⁴

58 – 67.)

O stave mysli pri modlitbe por. *Mpr.* 56, bod 4.

¹²³ „Vy sa budete modliť takto: ‘Otcé náš, ktorý si na nebesiach, posväť sa tvoje meno, príď tvoje kráľovstvo, buď tvoja vôľa, ako v nebi tak i na zemi...’“ (Mt 6, 9-10nn)

„Hľadajte teda najprv Božie kráľovstvo a jeho spravodlivosť a toto všetko dostanete navyše. Preto nebuďte ustarostení o zajtrajšok; zajtrajší deň sa postará sám o seba. Každý deň má dosť svojho trápenia.“ (Mt 6,33)

„A keď vstanete modliť sa, odpustite, ak máte niečo proti niekomu, aby aj vám váš Otec, ktorý je na nebesiach, odpustil vaše hriechy.“ (Mk 11,25)

„Chcem teda, aby sa muži modlili na každom mieste a dvíhali čisté ruky bez hnevu a hádok.“ (1Tim 2,8)

Kpr. 43.

¹²⁴ *Kpr.* 261. Termín ktorý tu Bazil používa v súvislosti z lenivosťou je „rathymia“ – pohodlnosť, nedbalosť, ľahkomyselnosť, lenivosť. (Por. *PG* 31,1257D, rovnako 1093C.) Na inom mieste nachádzame termín „argia“ – nečinnosť, klud. (Por. *Opr* 37, bod 1 a 2, in: *PG* 31,1009C – 1012B).

Nepatrí sa, aby sme boli nedbalí v poznaní toho, čo sa týka našich povinností, ale Pánove slová máme „...*chápať a konať jeho vôľu*“.¹²⁵

¹²⁵ Mpr. 9, bod 1.

„Peter mu na to povedal: ‘Vysvetli nám toto podobenstvo.’ On odvetil: ‘Ešte ani vy nechápete? Nerozumiete, že všetko, čo vchádza do úst, ide do brucha a vylučuje sa do stoky? Ale to, čo vychádza z úst, pochádza zo srdca a poškvrňuje človeka’“.

(Mt 15, 15-18)

„Keď niekto počúva slovo o kráľovstve a nechápe ho, prichádza Zlý a uchyťí, čo bolo zasiate do jeho srdca.“ (Mt 13,19)

„A u koho bolo zasiate do dobrej zeme, to je ten, kto počúva slovo a chápe ho a ono prináša úrodu: jedno stonásobnú, druhé šesťdesiatnásobnú a iné tridsaťnásobnú.“

(Mt 13,23)

„Potom znova zavolať k sebe zástup a povedal im: ‘Počúvajte ma všetci a pochopte!’“ (Mk 7,14)

„Dávajte si teda veľký pozor, ako máte žiť: ‘nie ako nemúdri, ale ako múdri’. Využívajte čas, lebo dni sú zlé. Preto nebuďte nerozumní, ale pochopte, čo je Pánova vôľa.“

(Ef 5, 15-17)

3.1.4. Boj s roztržitosťami na modlitbe

Medzi takéto myšlienky s ktorými musíme často zápasit počas dňa a aj na modlitbe Bazil zaraduje myšlienky na jedlo a svetské starosti. Venuje sa tomu v Kratšom pravidle 17.¹²⁶ Je to veľmi praktická otázka, lebo každý človek má s tým problémy. Bazil sa neuspokojuje s tým, že povie, že je to normálne, teda nič sa s tým nedá robiť. Hľadá koreň týchto myšlienok, aby poukázal, ako s tým zápasit. O takýchto myšlienkach Bazil hovorí, že: „...sú istým znakom nestálosti duše (meteórismos tés psychés), nezriadených vzťahov (peri ta paronta prospatheian)¹²⁷ a nedbanlivosti v bohumilom diele“.¹²⁸ Takejto duši ako liek Bazil radí spamätať sa, ľútosťou sa očistiť od hriechu a v budúcnosti sa chrániť úpadku podľa Kristových slov: „Hľa, ozdravel si, už nehreš, aby ťa nepostihlo niečo horšie“ (Jn 5,14).¹²⁹ Zároveň tu spomína Božie milosrdenstvo, ktoré čaká i v takomto prípade pripravené pre toho, kto tak koná.¹³⁰

Keď však takéto myšlienky na jedenie povstávajú v dôsledku prirodzenej potreby a hladu Bazil radí, aby sme nad nimi víťazili rozumom. Tak, že sa budeme snažiť zaoberať myšlienkami o vyšších veciach. Vtedy: „takéto myšlienky nie sú odsúdeniahodné a víťazstvo si zasluhuje pochvalu“.¹³¹

¹²⁶ Kľúčové slovo, ktoré tú Bazil používa je „mnémoneú“ – pamätať si, spomínať si, zachovávať v pamäti, myslieť na niekoho. A termín s rovnakým základom „mnémé“ – pamäť, spomienka, zmienka, vyprávanie. (Por. PG 31,1093C.)

¹²⁷ Presnejšie „pripútanosti k dočasným záležitostiam“. (Kpr 17, in: PG 31,1093C.)

¹²⁸ Kpr. 17.

¹²⁹ Tamže. Bazil tu ako základ predpokladá mať ducha pokánia.

¹³⁰ Por. tamže. Boh je vždy pripravený odpustiť. Problém je niekedy na našej strane, keď mu neveríme, alebo nechceme robiť pokánie. Vtedy je Boh „bezmocný“.

¹³¹ Tamže.

3.1.5. Samota

Ako ďalšiu podmienku, ktorá veľmi napomáha modlitbe uvádza svätý Bazil samotu.¹³² Oddelený príbytok od ľudí pomáha dosiahnuť sústredeného ducha, čo je predpokladom dobrej modlitby.¹³³ Spoločný život z ľuďmi, ktorí sa neboja Boha a nezachovávajú Jeho príkazy považuje za škodlivý. Od nich oddelený príbytok je nutný k tomu, aby nás nič nepobádalo ani zrakom ani sluchom k hriechu a tak sme si na neho nezvykli. Takýto dom má byť prvou vecou v rehoľnom živote, aby nedochádzalo ku škode na duši. Škoda je v tom, že v nej ostávajú obrazy toho všetkého, čo duša vidí a počuje.¹³⁴ Ako najväčšie zlo a škodu vidí Bazil to, keď duša v zmätku a starostiach svetského života prestane pamätať na Boha. Následkom toho stráca radosť i chuť k zbožnosti aj lásku k Jeho slovu. Postupne si zvykne zabúdať na Boha, ktorý sa na ňu díva a myslí. Preto väčšie zlo pre ňu nemôže byť.¹³⁵

Tomu, koho trápi naruživosť páčiť sa ľuďom, objasňuje čo je to „*komôrka, do ktorej Pán radí vchádzať na modlitbu.*“ (por. Mt 6,6)¹³⁶ Znamená to podľa Bazila pre toho, kto trpí touto túžbou, aby odchádzal na modlitbu do samoty,¹³⁷ tak dlho až kým si

¹³² Bazil používa termín „to idiadzein“, ktorý pochádza os slova „idios“ – vlastný, osobný, súkromný, rozdielny. (Por. *Opr.* 6 bod 1, in: PG 31,925A). Na inom mieste nachádzame termín „afidiadzó“ – odísť, pochádzajúci od toho istého základu.

(Por. tamže.)

¹³³ Por. *Opr.* 6, bod 1.

¹³⁴ Por. tamže.

¹³⁵ Por. tamže.

¹³⁶ *Kpr.* 277.

¹³⁷ „...hypanachórón en té proseuché kai monúmenos.“ (*Kpr* 277, in: PG 31,1277B.) Termín „hypanachórón“ – zvoľna ustupovať, pochádza od koreňa „anachóró“ – vzdialiť sa, vrátiť sa, ustúpiť. Termín „monúmenos“ ma koreň „monos“ – jediný, sám, opustený.

nezvykne nevšímať si ľudskú chválu. A to presne tak ako hovorí žalmista: „Ako oči sluhov hľadajú na ruky svojich pánov, ako oči služobníka hľadajú na ruky svojej pani, tak hľadajú naše oči na Pána, nášho Boha, kým sa nezmiluje nad nami“ (Ž 123,2).

3.1.6. Zrieknutie sa seba samého a sveta

Bazil taktiež považuje za nutné oddeliť sa od tých, ktorí nemajú rovnakého ducha ako Kristus, ale ducha sveta. Píše o tom v šiestom pravidle, kde ďalej cituje Lukášovo evanjelium: „Kto chce ísť za mnou, nech sa zriekne samého seba“ (Lk 9,23).¹³⁸ Tento citát podľa Bazila znamená celkové zabudnutie na všetko, čo bolo v minulom živote a aj zrieknutie sa vlastnej vôle. Tomu, kto žije na tomto svete, je to ťažké, ba celkom nemožné. Ten, kto chce Krista nasledovať, má byť pripravený s Ním aj zomrieť. Vzatie Kristovo kríža predstavuje pripravenosť položiť za Neho aj svoj život, zaprieť svoje telo a vášne. Znamená to tiež ochotu znášať pre meno nebezpečenstvá a takto byť indiferentný voči svojmu životu.¹³⁹

Rovnako ako prekážku pre modlitbu duše vidí Bazil v prechovávaní voľajakého vlastníctva alebo dočasného bohatstva. Keď to budeme robiť, „... náš rozum bude zakopaný sľa v nejakej jame a duša sa nikdy nepozdvihne ku kontemplácii Boha“.¹⁴⁰

O nutnej potrebe oddelenia sa od sveta a seba Bazil hovorí aj v Morálnych pravidlách. Podľa neho nie je možné, aby slúžil Bohu ten, kto sa zaoberá vecami, ktoré sú nevhodné

¹³⁸ Od biblického termínu „arneisthai“ – zapierať niečo alebo niekoho, zrieknuť sa, pochádza slovo „arnésis“ – zapieranie, zrieknutie sa, ktoré Bazil v tomto pravidle používa. (Por. *Opr.* 6, bod 1, in: PG 31,925C.)

¹³⁹ Por. tamže.

¹⁴⁰ *Opr.* 8, bod 3.

k zbožnosti.¹⁴¹ Takisto sa nemôže stať Pánovým učeníkom ten, kto je uchvátený dočasnými vecami, alebo znáša niečo, čo len v maličkostiach odvracia od Božieho nariadenia.¹⁴²

3.2. Spoločná modlitba

Spoločnú modlitbu Bazil spomína hneď v úvode *Obširných pravidiel* ako potrebnú k prijímaniu Božieho slova. Píše: „... pomodlime sa spoločne za seba navzájom (syneuxómetha allélois), aby som mohol spolupracovníkom načas dávať určený pokrm (por. Lk 12,42), a vy aby ste prijali slovo Božie“. ¹⁴³ Tak sa duše mníchov stanú úrodnou pôdou, ktorá bude niesť hojné a plnšie plody svätosti.¹⁴⁴

Spoločnej modlitbe prikladá veľký dôraz, len vďaka nej sa môže v nasledovníkoch rozdávať skrytá iskra Božej lásky.¹⁴⁵

¹⁴¹ Por. *Mpr.* 2, bod 1.

„Nik nemôže slúžiť dvom pánom; pretože buď jedného bude nenávidieť a druhého milovať, alebo jedného sa bude pridŕžať a druhým bude opovrhovať. Nemôžete slúžiť aj Bohu aj mamone. (Mt 6,24) a Neľahajte jarmo s neveriacimi! Veď akú účasť má spravodlivosť na neprávosti?! Alebo čo má spoločné svetlo s tmou?! Aká zhoda je medzi Kristom a Belialom?! Aký podiel má veriaci s neveriacim?! A ako súvisí Boží chrám s modlami?! A vy ste chrám živého Boha, ako hovorí Boh: ‘Budem v nich prebývať a medzi nimi chodiť, budem ich Bohom a oni budú mojim ľudom...’“ (2Kor 6, 14-16).

¹⁴² Por. *Mpr* 2, bod 3.

„Kto miluje otca alebo matku viac ako mňa, nie je ma hoden. A kto miluje syna alebo dcéru viac ako mňa, nie je ma hoden. Kto neberie svoj kríž a nenasleduje ma, nie je ma hoden.“ (Mt 10,37-38)

¹⁴³ *Opr.* Úvod, bod 1, in: PG 31,889B. Bazil teda nehovorí len o spoločnej modlitbe v pohanskom slova zmysle („syneuchomai“ – modliť sa spoločne k bohom), ale o spoločnej modlitbe v spoločenstve („allélón“ – navzájom, vospolok). (Por. rovnako *Opr* 40, in: PG 31,1020C.)

¹⁴⁴ Por. *Opr.* Úvod, bod 1.

¹⁴⁵ Por. *Opr.* 2, bod 1.

Mimo tieto spoločné (chórové) modlitby prikazuje mníchom prebývať v mlčaní. Toto mlčanie sa môže prerušiť, keď to vyžaduje nevyhnutná potreba duše.¹⁴⁶

Modlitby sa majú prednášať správnou mierou hlasu, nie veľmi ticho alebo veľmi nahlas.¹⁴⁷ Zle je, keď sa hovorí veľmi tichým hlasom „...akoby lenivo, podobne šepkaniu“¹⁴⁸ a takisto hlasom „prevyšujúcim potrebu poslucháčov“.¹⁴⁹

Spoločných modlitieb sa majú zúčastňovať podľa denného poriadku spoločne s mníchmi aj mladí chlapci.¹⁵⁰ Modlitby však mladí i starší nech odbavujú podľa denného poriadku, lebo príklad starších obyčajne pomáha mladíkom k nábožnosti a skrúšenosti a mladí tiež pomáhajú starším v modlitbách.¹⁵¹

Aj za to čo vyžaduje denná potreba tela sa patrí „...najsťôr d'akovať Bohu a až potom ich prijímať“.¹⁵²

¹⁴⁶ Por. *Opr.* 13.

¹⁴⁷ Por. *Kpr.* 151.

¹⁴⁸ Tamže.

¹⁴⁹ Tamže.

¹⁵⁰ Pravdepodobne v tejto otázke Bazil hovorí o novicoch, ale môžu to byť aj chovanci kláštornej školy. (Por. František JUCHELKA, *Ideál spoločného...*, s. 75n, 83n.)

¹⁵¹ Por. *Opr.* 15, bod 2.

¹⁵² *Mpr.* 56, bod 2.

„Potom rozkázal, aby si zástupy posadali na trávu. Vzal päť chlebov a dve ryby, pozdvihol oči k nebu, dobrorečil, lámal chleby a dával učeníkom a učeníci zástupom.“ (Mt 14,19)

„Keď to povedal, vzal chlieb a pred očami všetkých vzdal Bohu vďaky, rozlomil ho a začal jesť.“ (Sk 27,35)

„Veď všetko, čo Boh stvoril, je dobré a nemá sa zavrňovať nič, čo sa prijíma so vzdávaním vďaky, lebo sa to posväcuje Božím slovom a modlitbou.“ (1Tim 4,4)

Tak isto aj pri stolovaní má byť modlitba. Ňou sa posväcuje všetko, čo ľudia z dobrorečením požívajú.¹⁵³

Bazil hovorí, že za veci, ktoré „prepadajú skaze“ sa nepatrí dlho a zbytočne modliť.¹⁵⁴

Spoločnej modlitbe prikladá dôraz aj počas doby, keď mnísi prebývajú mimo kláštor na cestách. Radí im, aby spievali žalmy a modlili sa. Takto si vzájomne dajú dobrý príklad a budú sa spoločne povzbudzovať. Na čas modlitby nemajú zabúdať ani vo dne ani v noci.¹⁵⁵ Doporučuje ju najmä v čase púti, kedy sa mnísi majú modliť za seba navzájom a spoločne s národom padať na kolená v plači pred Bohom, aby ho odprosili za hriechy a ďakovali mu za dobrodenia. Tento svätý čas sa nemá premrhať kupovaním a prebývaním na trhoch.¹⁵⁶ Bazil nás nabáda k modlitbe aj za „nepriateľov“.¹⁵⁷

¹⁵³ Por. *Opr.* 18.

¹⁵⁴ Por. *Mpr.* 56, bod 3.

„Keď sa modlíte, nehovorte veľa ako pohanovia. Myslia si, že budú vypočutí pre svoju mnohovravnosť. Nenapodobňujte ich; veď váš Otec vie, čo potrebujete, prv, ako by ste ho prosili.“ (Mt 6, 7-8)

„Ani vy sa nezháňajte, čo budete jesť alebo čo budete piť, a nebuďte ustarostení!

Veď toto všetko zháňajú ľudia tohto sveta. Váš Otec predsa vie, že toto potrebujete.“ (Lk 12,29-30)

¹⁵⁵ Por. *Opr.* 39.

¹⁵⁶ Por. *Opr.* 40.

¹⁵⁷ Por. *Mpr.* 56, bod 6.

„Ale ja vám hovorím: ‘Milujte svojich nepriateľov a modlite sa za tých, čo vás prenasledujú, aby ste boli synmi svojho Otca, ktorý je na nebesiach. Veď on dáva slnku vychádzať nad zlých i dobrých a posielá dážď na spravodlivých i nespravodlivých.’“ (Mt 5,44-45)

Bazil sa dotýka aj samotnej organizácie modlitby a to totiž toho, či „...*striedavo začínať spievanie žalmov alebo modlitby*“.¹⁵⁸ Tu múdro necháva rozhodnutie na schopných predstavených, aby sa v tej veci „...*zachovával patričný poriadok*“ a to tak, aby ani táto modlitba „...*nebola pokladaná za malichernú, alebo ľahostajnú*“.¹⁵⁹ Predstaveným radi strieďať sa v tomto rozhodovaní, aby nebolo povedané, že vedúci je pyšný a opovrhuje inými.¹⁶⁰

Bazil reaguje na problematiku modlitby v jazyku (por. 1 Kor 14,14). Rozoberá tu problém, ako sa modliť tak, aby z modlitby mal ošoh aj rozum. Poukazuje na citát z Pavlovho listu, ktorý nám hovorí toto: „...*ak sa modlím darom jazykov, modlí sa môj duch, ale moja myseľ ostáva bez úžitku*“ (1 Kor 14,14). Vysvetľuje modlitbu, ktorej rozum rozumie, počujú ju aj prítomní a je im na ošoh i polepšenie. Presne to isté aplikuje aj na prednášanie Božieho slova podľa toho, ako je napísané: „*ale iba dobré slovo, na potrebné budovanie*“ (Ef 4,29).¹⁶¹

Mužovi zakazuje sa modliť a prorokovať s pokrytou hlavou a žene s nepokrytou.¹⁶²

Ako pravý pastier a charizmatická osobnosť, s vyvinutým citom, považuje za dobré do modlitby zapájať aj svetských ľudí, ktorí sú na návšteve.¹⁶³

¹⁵⁸ Kpr. 307.

¹⁵⁹ Tamže.

¹⁶⁰ Por. tamže.

¹⁶¹ Kpr. 278.

¹⁶² Por. Mpr. 56, bod 7.

„Ale chcem, aby ste vedeli, že hlavou každého muža je Kristus, hlavou ženy muž a hlavou Krista Boh. Každý muž, ktorý sa modlí alebo prorokuje so zahalenou hlavou, zneuct'uje svoju hlavu. A každá žena, ktorá sa modlí alebo prorokuje s nezahalenou hlavou, zneuct'uje svoju hlavu: je to isté, ako keby sa dala oholiť.“ (1Kor 11,3-5)

To navrhuje v jednote s apoštolom, ktorý hovorí: „proste ... aj za mňa, aby mi bola daná reč, keď otvorím ústa, aby som smelo zvestoval tajomstvo evanjelia“ (Ef 6,19).

Modliť sa takisto majú spoločne jedni za druhých a za tých ktorým je zverené „...slovo pravdy“.¹⁶⁴ Rovnako Bazil vyzýva k modlitbe a vďake za pokrok tých, ktorí uverili.¹⁶⁵

¹⁶³ Por. *Kpr.* 312: „Otázka: Či volať na modlitbu svetských, ktorí sú u nás na návšteve? Odpoveď: Keď sú priateľmi Boha, nebude to neslušnosťou ...“

¹⁶⁴ *Mpr.* 5, bod 5.

„Šimon, Šimon, hľa, satan si vás vyžiadal, aby vás preosial ako pšenicu. Ale ja som prosil za teba, aby neochabla tvoja viera. A ty, až sa raz obrátiš, posilňuj svojich bratov.“ (Lk 22, 31-32)

„Vo všetkých modlitbách a prosbách sa modlite v každom čase v Duchu! A v ňom vytrvalo bdejte a proste za všetkých svätých! Aj za mňa, aby mi bola daná reč, keď otvorím ústa, a aby som smelo zvestoval tajomstvo evanjelia, ktorého vyslancom som aj v okovách, aby som mal v ňom odvalu hovoriť, ako som povinný.“ (Ef 6,18-20)

„Napokon, bratia, modlite sa za nás, aby sa Pánovo slovo šírilo a oslávilo tak, ako u vás.“ (2Sol 3,1)

¹⁶⁵ Por. *Mpr.* 70, bod 14.

„No neprosím len za nich, ale aj za tých, čo skrze ich slovo uveria vo mňa, aby všetci boli jedno, ako ty, Otče vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás, aby svet uveril, že si ma ty poslal.“ (Jn 17,20-21)

„Otče, chcem, aby aj tí, ktorých si mi dal, boli so mnou tam, kde som ja, aby videli moju slávu ktorú si mi dal, lebo si ma miloval pred stvorením sveta.“ (Jn 20,24)

„V tej hodine zaplesal v Duchu Svätom a povedal: ‘Zvelebujem ťa, Otče,
Pán neba

i zeme, že si tieto veci skryl pred múdrymi a rozumnými a zjavil si ich maličkým. Áno, Otče, tebe sa tak páčilo.’“ (Lk 10,21)

„Predovšetkým vzdávam vďaky svojmu Bohu skrze Ježiša Krista za vás všetkých, pretože sa vaša viera zvestuje po celom svete. Veď Boh, ktorému z tej duše slúžim v evanjeliu jeho Syna, je mi svedkom, ako si na vás ustavične spomínam.“ (Rim 1,8-9)

„Boh mi je svedok, ako po vás všetkých túžim srdcom Krista Ježiša. A modlím sa za

to, aby vaša láska čoraz viac rástla v pravom poznaní a vo všestrannom chápaní, aby ste vedeli rozoznať, čo je lepšie, a aby ste boli čistí a bez hany pre Kristov deň, plní ovocia spravodlivosti, ktoré je skrze Ježiša Krista na Božiu slávu a

3.3. Meditatívna modlitba

Rovnaké miesto u Bazila má vedľa spoločnej modlitby aj modlitba meditatívna.¹⁶⁶ Hlavným predpokladom k získaniu potrebného habitusu pre takúto modlitbu je mať „... sústredeného ducha“, takého ako mal Dávid, keď hovoril: „Pána mám vždy pred očami...“ (Ž 16,8) a ešte: „Ako oči sluhov hľadajú na ruky svojich pánov, ako oči služobníkov hľadajú na ruky svojej pani, tak hľadajú naše oči na Pána, nášho Boha, kým sa nezmlúva nad nami“. (Ž 123,2)¹⁶⁷ Potrebného ducha pre takúto modlitbu dosiahneme „...dlhým a usilovným rozjímaním o veľkoleposti slávy Božej, šľachetnými myšlienkami a stálou pamäťou na Božie dobrodenia“.¹⁶⁸ Tento duch podľa Bazila pozostáva z vrúcneho, stáleho a silného želania „...ľúbiť sa Bohu“.¹⁶⁹ Bazil nám radi ako zachovať potrebné sústredenie na modlitbe. Zachováme ho tak, že budeme „...silne veriť, že pred našimi očami je prítomný Boh“¹⁷⁰ a keď nenecháme dušu „ani na chvíľu bez myšlienky o Bohu, o Božích dielach, o Božích dobrodeniach“. Tak isto, keď neprestaneme stále „vyznávať vieru a ďakovať za všetko“.¹⁷¹

chválu.“ (Flp 1,8-11)

¹⁶⁶ Bazil používa klasický termín „theória“, (Por. Kpr 157, in: PG 31,1185A), čo pôvodne znamenalo pozorovanie, sledovanie, skúmanie. O kresťanskom chápaní tohoto termínu hovorí Tomáš Špidlík. (Por. Tomáš ŠPIDLÍK, *Spiritualita kresťanského Východu – Modlitba...*, s. 223 – 244.)

¹⁶⁷ Kpr. 306.

¹⁶⁸ Kpr. 157.

¹⁶⁹ Tamže.

¹⁷⁰ Kpr 201.

¹⁷¹ Kpr. 202.

3.4. Ovocie modlitby

Najdôležitejším ovocím modlitby, o ktorom Bazil hovorí, je svätosť. Túto svätosť podľa Bazila dosiahneme tak, keď budeme správne a náležite spolupracovať s prirodzenými schopnosťami duše, ktoré sú dané Bohom. Vtedy vedíme „... *svätý život, život čnosti*“.¹⁷² Keď budeme v našich dušiach prechovávať stálu a čistú myšlienku na Boha, sŕa nejakú „... *nezmazateľnú pečať*“, nadobudneme k Nemu lásku, ktorá nás bude povzbudzovať plniť Božie prikázania.¹⁷³ Ona napomáha k svätosti (hagiasmos), čo Bazil chápe ako celkové odovzdanie sa svätému (hagios) Bohu tak, že sa mu „...*budeme v každej chvíli snažiť ľúbiť myšlienkou a túžbou*“.¹⁷⁴ Pomáha k prijímaniu Božieho slova a zúrodňuje pôdu nášho srdca, aby sme mohli doniesť hojné plody svätosti.¹⁷⁵

Bazil nás podľa slov nášho Pána nabáda modliť sa, aby sme neprišli do pokušenia (por. Lk 22,40).¹⁷⁶ Modlitba nás chráni aj od pokušenia, aby „... *sme nezaspali spánkom smrti*“.¹⁷⁷ Keď však sme už do neho upadli, pokladá Bazil za povinnosť prosiť od Pána také východisko z pokušenia, aby sme to pokušenie mohli pretrpieť, podľa slova: „*Kto vytrvá do konca, bude spasený*“ (Mt 24,13).¹⁷⁸ Pokušeniam sa nemáme vystavovať

¹⁷² *Opr.* 2, bod 1.

¹⁷³ Por. *Opr.* 5, bod 2.

¹⁷⁴ *Kpr.* 53, in: PG 31,1117D. Pojem svätosť, ktorý Bazil v tejto otázke vysvetľuje, je pojem biblický.

¹⁷⁵ Por. *Opr.*, Úvod 1. V origináli je použité slovo „dikaiosyné“ – spravodlivosť, poctivosť. (Por. PG 31,889C.)

¹⁷⁶ Aj tu Bazil používa biblický termín: „peirasmos“ – pokušenie, skúška. (Por. *Kpr.* 221, in: PG 31,1229A.)

¹⁷⁷ *Opr.* 7, bod.3.

¹⁷⁸ *Kpr.* 221.

skôr, ako ich Boh dopustí a naopak máme sa modliť, aby sme do nich neupadli.¹⁷⁹ Bazil doporučuje sa včas vyhnúť tomu, kto strojí nástrahy. Kto upadol do pokušenia má podľa Bazila žiadať v modlitbách aby vydržal až do konca, a tak aby sa splnila Božia vôľa.¹⁸⁰ Rovnako Bazil radí sa modliť za tých, ktorí sú skúšaní pokušeniami.¹⁸¹

¹⁷⁹ Por. *Mpr.* 62, bod 2.

„Vy sa budete modliť takto: ‘Otče náš, ktorý si na nebesiach, posväť sa tvoje meno, príď tvoje kráľovstvo, buď tvoja vôľa, ako v nebi tak i na zemi. Chlieb náš každodenný daj nám dnes A odpusť nám naše viny, ako i my odpúšťame svojim vinnikom. A neuveď nás do pokušenia, ale zbav nás zlého.’“ (Mt 6,9-13)

Potom Ježiš chodil po Galilei; nechcel ísť do Judey, lebo Židia ho chceli zabiť. Boli však blízko židovské sviatky Stánkov. Jeho bratia mu povedali: „Odiť odtiaľto a choď do Judey, aby aj tvoji učeníci videli, aké skutky konáš! „Ved' nik nerobí nič v skrytosti, ak sa chce stať verejne známym. Keď robíš takéto veci, ukáž sa svetu!‘ Lebo ani jeho bratia v neho neverili. Ježiš im povedal: ‘Môj čas ešte nenadišiel, ale váš čas je stále tu. Vás nemôže svet nenávidieť, mňa však nenávidí, lebo ja o ňom svedčím, že jeho skutky sú zlé. Vy choďte na sviatky! Ja na tieto sviatky nejdem, lebo môj čas sa ešte nenaplnil.’ Toto povedal a ostal v Galilei. Ale keď jeho bratia odišli na sviatky, išiel aj on, no nie verejne, lež akoby potajomky.“ (Jn 7,1-10)

„Chráňte sa zákonníkov, ktorí radi chodia v dlhých rúchach, radi majú pozdravy na uliciach, prvé stolice v synagógach a popredné miesta na hostinách.“ (Lk 20,46)

¹⁸⁰ Por. *Mpr.* 62, bod 3.

„Keď vás budú prenasledovať v jednom meste, utečte do druhého. Veru, hovorím vám: ‘Nebudete hotoví s izraelskými mestami, kým nepríde Syn človeka.’“ (Mt 10,23)

„Farizeji vyšli von a radili sa o ňom, ako ho zahubiť. Ježiš to vedel, preto odtiaľ odišiel. Mnohí šli za ním a on ich všetkých uzdravil.“ (Mt 12,14-15)

„A od toho dňa boli rozhodnutí, že ho zabijú. Preto už Ježiš nechodil verejne medzi Židmi, ale odišiel odtiaľ do kraja blízko púšte, do mesta zvaného Efraim, a tam sa zdržiaval s učeníkmi.“ (Jn 14, 53-54)

„Sám sa od nich vzdialil asi toľko, čo by kameňom dohodil, kľakol si a modlil

sa:
‘Otče, ak chceš, vezmi odo mňa tento kalich! No nie moja, ale tvoja vôľa nech sa stane!’“

(Lk 22, 41-42)

Modlitba a pôst veľmi pomáha v úmysle žiť čisto aj tým, čo predtým žili v stave manželskom a hlásia sa do rehoľného života.¹⁸²

Vrúcna modlitba a vytrvalé rozjímanie o Božej vôli odstraňuje z duše všetky škvrny hriechu.¹⁸³

Dáva silu k náprave chýb. Nočnou modlitbou Bazil ukladá napraviť nemierny spánok.¹⁸⁴

3.5. Modlitba a Písmo sväté

Memorovanie žalmov¹⁸⁵ Bazil vidí ako nutnú súčasť mníšskeho života. Ten mních, ktorý nemôže pracovať a nechce sa učiť žalmy, je podľa Bazila neužitočný a vzťahujú sa na neho slová z podobenstva o neúrodnom figovníku.¹⁸⁶ Taký rehoľník sa má liečiť zo všetkou starostlivosťou a keď sa nepolepší, má sa s ním naložiť ako s „...nepolepšiteľným hriešnikom“.¹⁸⁷

„Skúška, ktorá na vás dolieha je iba ľudská. A Boh je verný. On vás nedovolí skúšať nad vaše sily, ale so skúškou dá aj schopnosť, aby ste mohli vydržať.“ (1Kor 10,13)

¹⁸¹ Por. *Mpr.* 66, bod 2.

„Šimon, Šimon, hľa, satan si vás vyžiadal, aby vás preosial ako pšenicu. Ale ja som prosil za teba, aby neochabla tvoja viera. A ty, až sa raz obrátiš, posilňuj svojich bratov.“ (Lk 22, 31-32)

„Petra teda strážili vo väzení. Ale cirkev sa bez prestania modlila k Bohu za neho.“ (Sk 12,5)

¹⁸² Por. *Kpr.* 13.

¹⁸³ Por. *Opr.* 6, bod 1.

¹⁸⁴ Por. *Kpr.* 51.

¹⁸⁵ To znamená učenie sa naspamäť.

¹⁸⁶ Por. *Kpr.* 61.

¹⁸⁷ *Kpr.* 61. (Por. *Kpr.* 57.)

K tomu aby mnísi prinášali hojné plody svätosti,¹⁸⁸ Bazil často spojuje modlitbu s prijímaním Božieho slova.¹⁸⁹ Rovnako učenie sa textov Písma svätého vidí Bazil ako vhodné a potrebné pre svätosť života. Doporučuje to zvlášť tým, čo práve vstúpili do kláštora, aby si neosvojili ľudské zvyky.¹⁹⁰ Vyučenie sa štyrom evanjeliám majú mnísi prijímať ako veľkú milosť.

Čítanie Písma svätého sa ma prijímať s väčšou radosťou než pokrm a nápoj, podľa slov žalmistu: „*Výroky Pánove ... sladšie sú než med, než medové kvapky z plástu*“.¹⁹¹ Modlitba a čítanie Božieho slova sa má podľa Bazila konať „...*slušne a po poriadku*“ (1 Kor 14,40).¹⁹² Táto činnosť má byť primeraná miestu i času a tak zachovávať, čo je slušné a správne.¹⁹³

Toho, kto nepristupuje k spievaniu žalmov s ochotou, ale lenivosťou a neprejavuje ochotu ducha podľa slov žalmistu: „*Aké sladké sú tvoje výroky môjmu podnebiu, mojim ústam sú sladšie ako med*“ (Ž 119,103), Bazil radí napraviť, alebo vyhodíť, aby trocha kvasu neprekvasilo celé cesto.¹⁹⁴

Aj v Morálnych pravidlách sa môžeme presvedčiť o tom, že Bazil prikladá Písmu svätému veľký dôraz. Hovorí že, sa nepatrí, aby sme pochybovali o tom čo hovorí Pán. Máme byť presvedčení, že každé slovo Pána je pravdivé a možné, aj keď

¹⁸⁸ Por. *Opr.*, Úvod, bod 1; *Mt* 13,23.

¹⁸⁹ Por. *Opr.*, Úvod, bod 1.

¹⁹⁰ Por. *Kpr.* 95.

¹⁹¹ *Kpr.* 180. (Por. Ž 19,10-11.)

¹⁹² *Kpr.* 238.

¹⁹³ Por. *Kpr.* 238: „Či je to možné, stále spievať žalmy alebo čítať, alebo zaoberať sa slovom Božím tak, aby medzi tým nebola žiadna prestávka pre prípad nutnosti vyhovieť nižším potrebám tela?“

¹⁹⁴ Por. *Kpr.* 181; *Gal* 5,9.

sa prieči prirodzenosti. Tu sa podľa Bazila prejavuje „zápas viery.“¹⁹⁵

A mohli by sme povedať, že ten kto neverí Pánovi v menších veciach, o tom je jasné, že ďaleko viac mu neverí vo veciach väčších.¹⁹⁶

Aj v nasledujúcej otázke sa Bazil zaoberá prijímaním Písma svätého. Tvrdí že sa nepatrí aby sme sa snažili kritickým rozvažovaním dokazovať opak toho, čo hovorí Pán. Slovám Pána máme podľa Bazila dôverovať „...viac než vlastnému

¹⁹⁵ Mpr 8, bod 1.

„Nad ránom sa, kráčajúc po mori, blížil k nim Ježiš. Keď ho učeníci videli kráčať po mori, vzrušení vraveli: ‘Mátoha!’ A od strachu vykriekli. Ale Ježiš sa im hneď prihovril: ‘Vzchopte sa! To som ja, nebojte sa!’ Peter mu povedal: ‘Pane, ak si to ty, rozkáž, aby som prišiel k tebe po vode’. On povedal: ‘Pod!’ Peter vystúpil z loďky, vykročil po vode a šiel k Ježišovi. Ale keď videl silný vietor, naľakal sa. Začal sa topiť a vykrikol: ‘Pane, zachráň ma!’ Ježiš hneď vystrel ruku, zachytil ho a povedal mu: ‘Maloverný, prečo si pochyboval?’“ (Mt 14, 25-31)

„Ježiš im povedal: ‘Veru, veru, hovorím vám: Ak nebudete jesť telo Syna človeka a piť jeho krv, nebudete mať v sebe život. Kto je moje telo a pije moju krv, má večný život a ja ho vzkriesim v posledný deň’“ (Jn 6, 53-54). „Ale anjel mu povedal: ‘Neboj sa, Zachariáš, lebo je vyslyšaná tvoja modlitba. Tvoja manželka Alžbeta ti porodí syna a dáš mu meno Ján.’ Zachariáš povedal anjelovi: ‘Podľa čoho to poznám? Veď ja som starac a moja manželka je v pokročilom veku.’ Anjel mu odpovedal: ‘Ja som Gabriel. Stojím pred Bohom a som poslaný hovoriť s tebou a oznámiť ti túto radostnú zvesť. Ale onemieš a nebudeš môcť hovoriť až do dňa, keď sa toto stane, lebo si neveril mojim slovám, ktoré sa splnia v svojom čase.’“ (Lk 1,13.18-20)

„A neochabol vo viere, ani keď videl, že jeho telo je už odumreté – veď mal skoro sto rokov – a že je odumreté aj Sárino lono. A nezapochyboval nedôverčivo o Božom prisľúbení, ale posilnený vierou vzdával Bohu slávu, pevne presvedčený, že má moc aj splniť, čo prisľúbil. Preto sa mu to počítalo za spravodlivosť.“ (Rim 4,19-22)

¹⁹⁶ Por. Mpr 8, bod 2.

„Ak neveríte, keď vám hovorím o pozemských veciach; akože uveríte, keď vám budem rozprávať o nebeských? Spravodlivosť, že idem k Otcovi a už ma neuvidíte.“

(Jan 3,12-16,10)

presvedčeniú“. ¹⁹⁷ Do služby kázania evanjelia sa majú modlitbou a prosbami ustanovovať takí diakoni a presbyteri, ktorých život je bezúhonný a osvedčený. ¹⁹⁸

¹⁹⁷ *Mpr* 8, bod 3.

„Vtedy im Ježiš povedal: ‘Vy všetci tejto noci odpadnete odo mňa, lebo je napísané: ‘Udriem pastiera a stádo oviec sa rozprúchne. Ale keď vstanem z mŕtvych, predídem vás do Galiley.’ Peter mu povedal: ‘Aj keby všetci odpadli od teba, ja nikdy neodpadnem.’ Ježiš mu odvetil: ‘Veru, hovorím ti: Tejto noci skôr, ako kohút zaspieva, tri razy ma zaprieš.’“ (Mt 26,31-34)

„Keď sa zvečeriло, zasadol s Dvanástimi za stôl. A keď jedli, povedal: ‘Veru, hovorím vám: Jeden z vás ma zradí.’ Veľmi osmutneli a začali sa ho jeden po druhom vypytovať: ‘Som to ja, Pane?’“ (Mt 26,20-22)

„I zaznel mu hlas: ‘Peter, vstaň, zabíjaj a jedz!’ Ale Peter povedal: ‘Nijakým činom, Pane, veď som nikdy nejedol nič poškvrnené a nečisté’. Ale hlas sa mu ozval znova, druhý raz: ‘Čo Boh očistil, ty nenazývaj poškvrneným’“ (Sk 10,13-15)

„A každú pýchu, čo sa dvíha proti poznaniu Boha. Pútame každú myseľ, aby bola poslušná Kristovi.“ (2Kor 10,5)

¹⁹⁸ Por. *Mpr*. 70, bod 1.

„Vtedy povedal svojim učeníkom: ‘Žatva je veľká, ale robotníkov málo. Preto proste Pána žatvy, aby poslal robotníkov na svoju žatvu.’“ Mt 9,37-38)

„Keď sa rozodnilo, zavolał si učeníkov a vyvolil si z nich Dvanástich, ktorých nazval apoštolmi: Šimona, ktorému dal meno Peter a jeho brata Ondreja, Jakuba, Jána Filipa, Bartolomeja, Matúša, Tomáša, Jakuba Alfejevho, Šimona, ktorého volali Horlivec, Júdu Jakubovho a Judáša Išariotského, ktorý sa stal zradcom.“ (Lk 6,13-16).

„Potom Pán vyvolil iných sedemdesiatich dvoch a po dvoch ich poslal pred sebou do každého mesta a na každé miesto kam sa sám chystal ísť. A povedal im: ‘Žatva je veľká, ale robotníkov málo. Preto proste Pána žatvy, aby poslal robotníkov na svoju žatvu!’“ (Lk 10, 1-2)

„Milý Teofil, v prvej knihe som rozprával o všetkom, čo Ježiš robil a učil od začiatku až do dňa, keď dal skrze Ducha Svätého príkazy apoštolom, ktorých si vyvolil, a vzatý bol do neba.“ (Sk 1,1-2)

„A tak postavili dvoch: Jozefa, ktorý sa volal Barsabáš, s prírmením Justus, a Mateja. A modlili sa: ‘Pane, ty poznáš srdcia všetkých ľudí; ukáž, ktorého z týchto dvoch si si vyvolil, aby zaujal miesto v tejto službe a apoštoláte, ktorým sa Judáš spreneveril, aby odišiel na svoje miesto’. Potom im dali lósy a lós

3.6. Čas modlitby

Svätý Bazil sa venoval téme času modlitby v *Obširných pravidlách* v otázke 37 a 39 a v *Krátkych pravidlách* v otázke 238. V tridsiatej siedmej otázke v bode tri *Obširných pravidiel* rozoberá liturgiu hodín. V nej rozoberá základné časy modlitby. Rovnako aj v *Morálnych pravidlách* nás Bazil pobáda k „...vytrovalej usilovnosti o modlitby a bdenia“.¹⁹⁹

padol na Mateja. I pripočítali ho k jedenástim apoštolom.“ (Sk 1,23-26)

„Toto slovo je spoľahlivé: Kto sa usiluje byť biskupom, túži po dobrom diele. Ale biskup musí byť bez úhony, muž jednej ženy, triezvy, rozvážny, slušný, pohostinný, schopný učiť; nie pijan, ani bitkár, ale skromný, nie neznášanlivý, ani chamtivý; musí dobre viesť svoj dom a deti držať v poslušnosti a v celkovej mravnej čistote. Veď kto nevie viesť svoj dom, ako sa bude starať o Božiu cirkev?! Nemá to byť novoobrátenec, aby nespýšnel a neprepadol diablovmu odsúdeniu. Musí mať aj dobré svedectvo od tých, čo sú mimo, aby neupadol do opovrhnutia a do diablovho osídla. Takisto diakoni majú byť cudní, nie dvojakí v reči, ani príliš oddaní vínu, ani žiadostiví mrzkého zisku, ale v čistom svedomí nech uchovávajú tajomstvo viery. Aj ich treba najprv vyskúšať; až potom, keď sa ukážu bez úhony, nech konajú službu.“ (1Tim 3, 1-10)

„Na to som ťa nechal na Kréte, aby si usporiadal, čo ešte treba, a po mestách ustanovil starších, ako som ti prikázal; nech je každý z nich bez úhony, muž jednej ženy, má mať veriace deti, ktoré nemožno obviňovať z neviazanosti a neposlušnosti. Lebo biskup ako Boží správca musí byť bez úhony, nie pyšný, hnevливý, pijan, bitkár, ani žiadostivý mrzkého zisku, ale pohostinný, láskavý, triezvy, spravodlivý, nábožný, zdržanlivý, taký, ktorý sa drží spoľahlivého slova podľa učenia, aby bol schopný aj povzbudzovať v zdravom učení, aj usvedčovať tých, čo protirečia.“ (Tit 1,5-9)

¹⁹⁹ *Mpr* 56, bod 1.

„Proste a dostanete! Hľadajte a nájdete! Klopte a otvoria vám! Lebo každý, kto prosí, dostane, a kto hľadá, nájde, a kto klope, tomu otvoria.“ (Mt 7,7-8)

„Rozpovedal im podobenstvo, ako sa treba stále modliť a neochabovať: ‘V istom meste bol sudca, ktorý sa Boha nebál a ľudí nehanbil’“ (Lk 18,1-2)

„Dávajte si pozor, aby vaše srdcia neotŕželi obžerstvom, opilstvom a starosťami o tento život, aby vás onen deň neprekvapil. Lebo príde ako osídlo na všetkých, čo bývajú na povrchu celej zeme. Preto bdejte celý čas a modlite sa, aby ste mohli uniknúť všetkému tomu, čo má prísť, a postaviť sa pred Syna človeka.“ (Lk 21,34-36)

„V modlitbe buďte vytrvalí; bdejte pri nej a vzdávajte vd'aky!“ (Kol 4,2)

V tejto podkapitole preberám celú 37 otázku, bod 3.

Pre neho je každý čas vhodný na „...modlitbu a spev žalmov, ako aj na iné duchovné cvičenia.“²⁰⁰ Aj keď sa máme stále modliť a ďakovať, ako to nariaďuje zákon, príroda ukazuje a nutnosť vyžaduje, ako hovorí Bazil: „Nesmieme zanedbávať tie doby, ktoré sú v kláštore zvlášť určené na modlitbu“.²⁰¹ Tie doby Bazil nevybral bez príčiny, ale každá z nich nám zvláštnym spôsobom pripomína „...voľajaké dobrodenie Božie“.²⁰²

Veľkou Bazilovou zásluhou je spojenie aspektu života komunity s liturgickou modlitbou hodín. Ráno modlíme sa (na utrení), aby prvé hnutia duše a rozumu boli obetované Bohu a aby prvým našim zamestnaním, prvým pocitom bola radosť v Bohu, ako je napísané: „Vzdychám, keď na Boha sa rozepamätávam“ (Ž 5,4).

„Ustavične sa radujte!“ (1Sol 15-16)

²⁰⁰ Opr. 37, bod 2.

²⁰¹ Opr 37, bod 3. Bazil používa termín „diatetypómenús kairús“, čo súvisí so slovom „typos“ – vzor, príklad, forma, podoba. Má teda na mysli modlitby dané určitým poriadkom (typikon).

²⁰² Opr. 37, bod 2.

A o tretej (9)²⁰³ hodine dňa zase vstávame na modlitbu zvolávame bratov, hoci každý je zamestnaný svojou prácou. Pripomíname si dar Ducha svätého, ktorý Apoštolovia okolo tretej hodiny dostali. Všetci spojení jedným citom, jedným duchom klaniame sa Duchu svätému, aby sme sa aj my stali hodní duchovného posvätenia, prosíme aby Duch svätý sa stal vodcom života a učil všetkému, čo je užitočné podľa slov Dávida: „Mne čisté srdce, Bože stvor a obnov v mojom vnútri ducha Svojho svätého. Navráť mi radosť svojej spásy a posilni ma duchom veľkomysel'ným“ (Ž 51,12-15), a na inom mieste: „Tvoj dobrotivý je duch: nech po rovnej zemi ma sprevádza“ (Ž 141,10) a potom zase sa vraciame do práce.

Aj tým čo sú mimo kláštora alebo zamestnaní prácou, Bazil ukladá robiť bezpodmienečne to, čo je predpísané doma. „Lebo kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v mene mojom, tam som i ja medzi nimi“ (Mt 18,20).

Od Svätých sa máme učiť to, čo hovoria: „Zvečera a zrána a napoludnie bedákať a lkať budem a počuje môj hlas“ (Ž 54,18). Učíme sa, že treba sa modliť aj o šiestej hodine (12). V tom čase

²⁰³ V SZ sa hovorí o modlitbe rannej a večernej. Didaché dosvedčuje, že sa prví kresťania modlievali trikrát denne. Hypolit, svedčí o „apoštolskej tradícii“ ktorá bola v Ríme a v jeho čase už upadala. Modlievali sa sedem krát denne: 1. ráno, keď veriaci vstane, 2. o tretej (tj. o deviatej), pretože to je doba, kedy Krista pribíjali na kríž, 3. o šiestej (tj. o dvanástej), pretože Kristus visel na Kríži, svetlo sa rozdelilo a nastala tma, 4. o deviatej (tj. o tretej poobede), pretože v tom čase prebodli Kristovi srdce, 5. večerná modlitba, skôr ako sa telo uloží na odpočinok, 6. o polnoci (o polnoci vstávam, aby som ta oslavoval, por. Ž 118,62 a rovnako o polnoci nastal výkrik, že prichádza ženích, por. Mat 25,6), 7. za úsvitu, kedy spieva kohút, pretože v tej hodine zapreli Krista. Tento výpočet prevzali mnísi a vznikli neskoršie kanonické hodinky. Je známe aj že sa v rímskych mestách na námestiach dávalo znamenie. Boli to obvykle denne doby, kedy sa menili vojenské hliadky, ktoré strážili mesto. (Por. HYPPOLYT ŘÍMSKÝ, *Apoštolská tradice*, Velehrad: Refugium, 2000 s. 45 – 48; Tomáš ŠPIDLÍK, *Prameny světla*, Velehrad: Refugium, 2000 s. 432 – 433; Andrzej TOMKIEL, *Ojcowie kościoła uczą nas modlitwy*, Wydawnictwo sióstr Loretanek, Warszawa 1995, s. 74 – 76.)

sa modlíme aj 90. žalm, aby sme sa zachránili od nákazy,²⁰⁴ ktorá: „na poludnie pustoší“ (Ž 90,6).

O deviatej hodine sa zase treba modliť, ako nás o tom poučili Apoštolovia. V Skutkoch čítame (3,1), že Peter a Ján šli do svätyne na modlitbu o deviatej hodine.

A keď sa deň končí, treba sa poďakovať Bohu za všetko, čo nám dal a za všetko, dobré, čo nám pomohol vykonať. A z chýb sa treba spovedať, lebo či sme sa chtiac alebo nechtiac v niečom previnili slovom, skutkom alebo myšlienkou, za to všetko treba odprosiť Boha v modlitbe. Je to veľmi užitočné pouvažovať nad chybami, aby sme sa ich mohli vyvarovať v budúcnosti. Preto Dávid hovorí: „Zachvejte sa a nehrešte, porozmýšľajte v svojich srdciach a na lôžkach, a zmlknite“ (Ž 4,5).

A keď sa začína noc, treba zase prosiť, aby nám Boh dal nevinný odpočinok, slobodný od zlých snov. V tom čase sa treba zase každopádne pomodliť 90. žalm.

²⁰⁴ Východní otcovia tu používajú termín démon, ktorý útočí na poludnie. Napríklad Evagrius Pontský v diele o Anatoliovovi a ôsmich myšlienkach, tu spomína démona malomyseľnosti, ktorý útočí na poludnie. Hovorí o ňom ako o najťažšom démonovi, ktorý prichádza k mníchovi okolo desiatej hodiny rannej a oblieha jeho dušu až do druhej hodiny odpoľudnia. Najskôr pôsobí na mnícha tak, že sa mu z neľúbostnou zdá, že sa slnko oneskorilo vo svojom behu alebo sa úplne zastavilo a že sa deň stal skoro päťdesiat hodinovým. Potom ho núti, aby sa neustále díval z okna alebo dokonca aj vybiehal z cely a sledoval koľko ešte chýba slnku do štvrtej hodiny odpoľudnia a súčasne sa nezabudne pozrieť, či k nemu neprichádza niekto z bratov. Potom mu naočkuje odpor k miestu, kde žije, ba aj k samotnému spôsobu života, odpor k ručnej práci a k tomu dodá, že medzi bratmi vyhasla láska a nie je nikoho, kto by ho potešil. A keď niekoho zarmútil v poslednom čase, aj to mu démon pripomína, aby v ňom ešte viac rozmnožil nechť k tomuto miestu. Potom v ňom vzbudí túžbu po iných miestach, kde by lepšie našiel veci potrebné a kde by bol život pre neho menej obtiažny a ďaleko výhodnejší. K tomu si potom domýšľa, že patrí Bohu na mieste, kde sa mu dá páčiť. Ved' Bohu je možné klaňať sa všade. S tým spojuje spomienku na príbuzných a predošlý spôsob života, vykreslí mu dĺžku života, obťažuje s askézou a použije všetku svoju chytrosť, aby mních opustil celu a utiekol zo závodnej dráhy. (Por. EVAGRIUS PONTSKÝ, *Anatoliovovi o osmi myšlienkach*, in: Řeckokatolícký kalendár 2004, Praha, 2004, s. 80 – 82.)

Pavol a SÍlas dali nám príklad, že o polnoci treba vstávať na modlitbu. V Skutkoch čítame, že: „O polnoci, keď sa Pavol a SÍlas modlili a spievali Bohu“ (Sk 16,25). Aj Dávid hovorí: „Ja vstávam o polnoci, aby som Ťa chválil pre tvoje spravodlivé rozsudky“ (Ž 118,62).

A zornicu treba tiež predísť modlitbou, aby nás deň nenašiel v posteli spať, lebo je napísané: „Predstihujú mi oči stráže nočné, aby som o výroku Tvojom rozjímal“ (Ž 118,147).

Kto sa rozhodol usilovne žiť na slávu Božiu a na slávu Krista, nezanedbá ani jednu z týchto dôb modlitby. Myslím, že bude užitočné v určených dobách zaviesť do tých modlitieb voľajaké zmeny a odchýlky, lebo keď sa vždy to isté opakuje, často sa stáva duša akousi chladnou, ľahostajnou a roztržitou. Naopak pri zmenách a rozmanitosti chóru a spevu v rôznych dobách obnovuje sa aj túžba po modlitbe a vzbudzuje sa aj pozornosť!²⁰⁵

3.7. Modlitba a práca

V rehoľnom živote je správne vyváženie modlitby a práce veľmi dôležité. Svätý Bazil dáva cenné rady, ktoré sú aktuálne aj v súčasnosti.

Bazil hovorí že: „Cieľ nábožného života neslobodno pokladať za plášťik lenivosti a za oslobodenie od práce.“²⁰⁶ A dodáva „... rehoľný život je príležitosťou k stálemu boju, hojným námahám a

²⁰⁵ Por. Opr. 37, bod 3.

²⁰⁶ Opr. 37, bod 1. V origináli nie je použité slovo „ergon“ – práca, dielo, skutok, čin, vec, úloha, ale termín „ponos“ – námaha, lopota, súženie, bieda, práca (v negatívnom zmysle slova). Častejšie však u Bazila nachádzame termín „ergon“, alebo sloveso „ergadzesthai“. (Por. Kpr 61, in: PG 31,1124B.)

trpezlivosti v protivienstvách“.²⁰⁷ Aj my musíme raz povedať: „V námahe a núdži, často bez spánku, o hlade a smäde“ (2 Kor 11,27).²⁰⁸

Stavalo sa však, že niektorí mnísi pod „...rúškou modlitieb a chóru“, sa vyhýbali práci.²⁰⁹ Preto Bazil objasňuje: ...musíme vedieť, že každá vec má mať určený čas.“²¹⁰ Pre Bazila je každý čas vhodný na „...modlitbu a spev žalmov, ako aj na iné duchovné cvičenia“.²¹¹

Na toho kto nemôže pracovať a nechce sa učiť žalmy, Bazil vzťahuje slová podobenstva o neúrodnom figovníku, kde Pán hovorí: „Vytni ho, načo ešte aj zem vyčerpáva?“ (Lk 13,7). Bazil takého navrhuje „...liečiť so všetkou starostlivosťou“²¹² a potom však, keď sa nepolepší navrhuje naložiť s ním ako s „nepolepšiteľným hriešnikom“.²¹³ O takom, ktorý nekoná dobré skutky, Bazil hovorí, že je „...odsúdený s diablom a jeho sluhami.“²¹⁴

Modliť sa môžeme aj v „...čase ručnej práce niekedy aj ústami“ (keď sa to dá a keď blížnych tým povzbudíme), „...a keď nie ústami, tak srdcom chváliť Boha“.²¹⁵ Poukazuje na slová

²⁰⁷ Opr. 37, bod 1.

²⁰⁸ Tamže.

²⁰⁹ V dobe sv. Bazila to boli predovšetkým Mesaliáni, ktorých výstrelky boli odsúdené v roku 340 na synode v Gangre v maloázijskej Paphlagónii. (Por. Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký...*, s. 4.) Mesaliáni chápali doslova biblickú požiadavku modlite sa neustále a preto pohádali pracou. (Por. Tomáš ŠPIDLÍK, *Spiritualita kresťanského Východu – Modlitba...*, s. 428; Andzrej TOMKIEL, *Ojcowe kościola...*, s. 111.)

²¹⁰ Kaz 3,1.

²¹¹ Opr. 37, bod 2.

²¹² Kpr. 61.

²¹³ Kpr. 61 a 57.

²¹⁴ Kpr. 61. (Por. Mt 25, 41.)

²¹⁵ Opr. 37, bod 2.

apoštola: „Vďačným srdcom spievajte Bohu žalmy, chválospevy a duchovné piesne“ (Kol 3,16). Navrhuje toto robiť aj vtedy keď sme zamestnaní, pretože: „Máme povinnosť modliť sa, ďakovať Bohu, ktorý dáva rukám silu do práce a rozumu svetlo svojou pravdou. On nám dáva aj materiál na prácu a na náradie, ktoré potrebujeme v našom zamestnaní – remesle alebo umení, ktorým sa voľakto zaoberá.“²¹⁶

Dozorcovi pivnice a kuchárovi, keď sú zamestnaní svojimi povinnosťami a nemôžu sa zúčastniť chórových modlitieb spolu s inými, Bazil radí: „...aby sa neznepekokojovali“²¹⁷, keď nemôžu byť telom prítomní. To preto, lebo zachovávajú príkaz apoštola: „...nech každý zostane pred Bohom v tom, v čom bol povolaný“ (1 Kor 7,24). Musia však byť opatrní, aby sa keď môžu skôr vykonať to, čo majú nariadené, neospravedlňovali vykonávaním povinností.

Všetko majú vykonávať na povzbudenie iných a nedávať bratom pohoršenie, aby sa tak nestali zodpovednými za nedbanlivosť.²¹⁸

Takto sa bude modlitbou podľa Bazila „...usmerňovať práca našich rúk do cieľa – zaľúbiť sa Bohu“.²¹⁹ Vďaka modlitbe „...nadobudneme aj sústredenosť ducha“.²²⁰ Týmto spôsobom sa podľa Bazila naučíme pri každom skutku „... vyprosovať od Boha dobrý úspech pre prácu a ďakovať za to čo dáva“. Zachová sa tak aj „... dobrý úmysel ľúbiť sa Jemu“.²²¹ Keď spojíme modlitby s prácou, môžeme dať do súladu tie dve vety

²¹⁶ Tamže.

²¹⁷ Kpr. 147.

²¹⁸ Tamže.

²¹⁹ Opr. 37, bod 2.

²²⁰ Opr. 37, bod 3.

²²¹ Opr. 37, bod 2.

z Apoštolských listov, ktoré si zdanlivo odporujú: „*neprestajne sa modlite*“ (1 Sol 5,17) a „*dňom i nocou sme ťažko a namáhavo robili*“ (2 Sol 3,8).²²²

4. SÚČASNÁ APLIKÁCIA

4. 1. Modlitebná prax v súčasných Konštitúciách rádu

V tejto časti práce sa budem zaoberať súčasnou modlitebnou praxou vychádzajúcou z *Konštitúcií* rádu. Po krátkom úvode kapitole o vzniku a rozdelení *Konštitúcií*, sa budem zaoberať jednotlivými miestami o modlitbe tak, ako naväzujú na svätého Bazila.

4.1.1. Vznik a rozdelenie Konštitúcií

Súčasnú Konštitúciu Baziliánskeho rádu boli vytvorené po druhej svetovej vojne a vydané pod názvom *Konštitúcie baziliánskeho rádu svätého Jozafáta*.²²³ V roku 1963, v čase II. vatikánskeho koncilu, bol za protoarchimandritu zvolený Atanasij G. Welikij, ktorý bol už od roku 1960 prvým sekretárom prípravnej komisie a neskoršie koncilnej komisie pre východnú cirkev na II. vatikánskom koncile.²²⁴ Z jeho

²²² *Opr.* 37, bod 3.

²²³ Konštitúcie boli potvrdené Píom XII dňa 14.6.1954.

²²⁴ Jeho zásluhou boli preložené dokumenty II. vatikánskeho koncilu do ukrajinštiny, doplnené o historické údaje, vstupy a komentáre, a vydané v 5 dieloch v rokoch 1965-66. (Por. Isidor PATRYLO. *Žittja i tvorčist' o. A. G. Welykoho*, in: AOSBM XII, Rym 1985, s. 23 – 24.)

popudu bola zvolaná mimoriadna generálna kapitula v roku 1969, ktorá schválila pokoncilné konštitúcie rádu.²²⁵

Od tejto doby boli *Konštitúcie* generálnymi kapitulami (1976, 1982, 1988) stále „doplňované“, so zámerom predložiť výsledný text k definitívnemu potvrdeniu Apoštolským stolcom.²²⁶ Veľa zmien zaviedla taktiež generálna kapitula v roku 1992, ktorá vzala do úvahy nový *Kódex kánonov východných cirkví*.

Konštitúcie rádu svätého Bazila Veľkého sa skladajú z troch častí:

- 1. Ústav
- 2. Pravidlá
- 3 Typikon (Pravidník)²²⁷

Prvá časť (*Ústav*) je teoretická a je v nej zhrnutý mníšsky ideál svätého Bazila. Pre mnícha baziliána je v ňom vyobrazený duch svätého otca Bazila Veľkého²²⁸. Jedná sa vlastne o „antológiu“ Bazilových textov o mníšskom živote a askéze. O modlitbe sa v nej hovorí predovšetkým v kapitole 2, v tretej časti: Modlitba zväčšuje lásku k Bohu a v časti štvrtej: Pochvala chórovej modlitby.

V druhej časti Konštitúcii (Pravidlách) sa nachádzajú zákon, normy a predpisy mníšskeho života, zákon práce a apoštolátu v reholi a mimo nej. V tejto časti nás bude zaujímať predovšetkým hlava IV. – „Bohopočítanja

²²⁵ A. Welikyj mal najväčší podiel na príprave projektu konštitúcií a zatriedení poznámok zaslaných provinčnými kapitulami. Jeho dielom bola tiež prvá časť konštitúcií (*Ústav*).

²²⁶ Por. *Konštytuciji ČSVV...*, s. 5 – 6.

²²⁷ Konštitúcie, sú napísané v ukrajinskom jazyku. V tejto práci budeme pre jednotlivé časti konštitúcií používať slovenské ekvivalenty: 1. Ústav, 2. Pravidlá, 3. Predpisy (pravidiel) –typikon; por. *Konštytuciji ČSVV...*

²²⁸ Tamže, s. 9.

i pobožni vpravy“ (Bohoslužba a pobožné praktiky). Táto hlava obsahuje tieto kapitoly:

1. Svätá liturgia a Najsvätejšia Eucharistia
2. Cirkevná modlitba
3. Spoločné modlitby
4. Spytovanie svedomia a spoveď
5. Rozjímanie a duchovné čítanie
6. Obnova ducha
7. Mníšska obnova
8. Duchovné vedenie.

Ako vidíme, priamo o modlitbe hovorí 2. a 3. kapitola, ostatné sa jej týkajú nepriamo. Pri bližšom rozbere však uvidíme, že sa týchto kapitolách konkrétnejšie nehovorí o modlitbe ako takej, ale o *povinnostiach* členov rádu, ohľadne modlitby.

V tretej časti (typikonu) sú právne normy pre správanie sa, ktoré sa môžu meniť podľa času a okolnosti. taktiež sú tam formy, vzory, schémy a súpisy oficiálnych kníh a dokumentov.²²⁹ Táto časť ma viacej právnický charakter a o modlitbe sa v nej vôbec nehovorí. Po generálnej kapitule roku 1996 bola začatá reforma Konštitúcii, a bolo navrhnuté, aby každá provincia si vytvorila vlastný Pravidník – typikon. Týmto typikonom vytvoreným Delegatúrou svätého Prokopa sa budem zaoberať v časti 4.2.

4.1.2. Modlitba v Konštitúciách Baziliánskeho rádu

Ak už bolo vyššie spomenuté, Konštitúcie sú rozdelené na tri časti. Rovnako aj v tejto práci sa budem držať tohoto

²²⁹ Tamže, s. 9.

rozdelenia, aj keď je modlitba spomínaná v každej z nich, avšak rôznym spôsobom.

4.1.3. Ústav

O modlitbe sa po prvýkrát hovorí v kapitole *Modlitba a myslenie na Boha (Bohomyslenie) zväčšujú lásku k Bohu*. Táto kapitola sa vlastne skladá z citácie Bazilových diel. Najprv sa cituje list č. 207²³⁰ Z uvedenej citácie a kontextu celého listu je zrejmé, že sa jedná o Bazilovu obranu proti falošným obvineniam z prílišnej horlivosti spievaní žalmov na nočných modlitbách. Je to vlastne odpoveď tým, čo nechcú ísť touto cestou svätosti a pritom sa falošne odvolávajú napríklad na svätého Gregora Divotvorcu. I dnes, v súčasnej praxi, sa nájde veľa ľudí, ktorí dlhšiu modlitbu a podradenie svojho života Bohu cez ňu, pokladajú za neužitočnú vec! Bazilova odpoveď je stále aktuálna.

Po tejto citácii Bazilovej odpovedi nasleduje citácia zo šiesteho pravidla *Obširných pravidiel*²³¹, ktoré je jedno

²³⁰ V Konštitúciách je mylne uvedené č. listu 211; správne 207. (Por. *Konštytúciji ČSVV...*, s. 30 – 31.)

„Chcem však, aby ste vedeli, že si želim mať celé pluky mužov a žien, ktorí pokladajú za svoju vlasť nebo, ktorí ukrižovali svoje telo s jeho vášňami a túžbami, (Gal 5,24) ktorí sa nezaťažujú starosťami o stravu a oblečenie, ale sú ďaleko od roztržitosti, horliví a vytrvalí v modlitbách pred Pánom deň a noc. Ich ústa nevychvaľujú činy ľudí, ale ustavične spievajú hymny nášmu Bohu. Pracujú vlastnými rukami, aby sa mohli podeliť s tými, ktorí trú núdzu.“ (List 207, 2, in: Daniel ŠKOVIERA (ed.), *Sv. Bazil. Listy II (375-378). Hexaémeron...*, s. 40 – 41.)

²³¹ „Prvá vec v rehoľnom živote je osamotený dom, vzdialený od ľudí. Je to nutné, aby nás nič ani zrakom ani sluchom nepobádalo k hriechu, a aby sme si týmto pomaly nezvykli na hriech, a aby v duši neostávali na jej škodu a skazu obrazy a stopy toho všetkého, čo vidíme a počúvame, nakoniec, aby sme mohli zotrvať na modlitbe. Tak premôžeme dávne zvyky z toho času, keď sme nežili podľa príkazu Kristovho. Premôcť dávny zvyk nie je to ľahký boj, lebo zvyk posilnený dlhou

z najdôležitejších o modlitbe. Obsahom dobre naväzuje na predchádzajúcu citáciu. Od ľudí, ktorí nechcú hľadať Boha na modlitbách a nemienia viesť zbožný život, je treba sa oddeliť! Vždy sa totiž nájdu takí, ktorí milujú svet a seba viac ako Boha. A medzi nimi, „uprostred mnohých svetských starosti, ktoré obťažujú dušu, je veľmi ťažko vytrvať na modlitbe a v rozjímaní.“

V Konštitúciách nasleduje Bazilov konkrétny text pre modlitebnú prax,²³² kedy a ako sa modliť, aby sa náš život stal „ustavičnou modlitbou.“²³³

dobou nadobúda moc druhej prirodzenosti. Týmto spôsobom budeme môcť vrúcnu modlitbou a vytrvalým rozjímaním vôle Božej odstrániť všetky škvrny hriechu. Uprostred mnohých svetských starosti, ktoré obťažujú dušu je veľmi ťažko vytrvať na modlitbe a v rozjímaní.“ (*Opr 6, bod 1*)

²³² „Sila modlitby je v cítení duše a v skutkoch čnosti v našom živote. Svätý apoštol Pavol hovorí: Či teda jete, či pijete či čokoľvek iné robíte, všetko robte na Božiu slávu. (1 Kor 10,31) Keď teda sadáš ku stolu – modli sa. Keď berieš chlieb – ďakuj Darcovi. Keď nasycuješ svoje nemocné telo vínom, vtedy myslí na Toho, kto tebe dáva tieto dary pre rozveselenie a zosilnenie v chorobách. Aj keď minul čas jedla, ale pamäť na Dobrodincu, nech ťa neopúšťa. Keď sa obliekaš, ďakuj Tomu, kto ti dal šaty. Keď minul deň, ďakuj Bohu, ktorý nám dal slnko na prácu, a v noci mesiac na osvetlenie. Keď hľadiš na nebo a obdivuješ krásu hviezd, vtedy sa modli k Bohu všetkého viditeľného sveta, ktorý všetko stvoril svojou múdrosťou. Keď vidíš, že živé stvorenia sa ponorili do sna, vtedy sa znovu modli k Tomu, kto rozdeľuje našu prácu spánkom a po krátkom odpočinku, dáva nám znova nabrať plnosť síl. Noc, teda nebude len pre samotný odpočinok. Nedopusť, aby polovica tvojho života bola stratená márnym spánkom, ale rozdeľ svoj nočný odpočinok na spanie a modlitbu. Ešte viac, spánok má byť pre teba cvičením v zbožnosti... Tak budeš môcť neustále sa modliť, pretože neohraničuješ svoju modlitbu len do samotných slov, ale celým svojim správaním budeš vždy zjednotený s Bohom; takýmto spôsobom sa stane celý tvoj život neustálou a nepretržitou modlitbou.“ (Svätý Bazil, *Homília na česť sv. Julity*; preklad z: *Konštytúciji ČSVV...*, s. 32.)

²³³ Tu by zasluhovalo sa zmieniť o už dlhoročnom zjavení Matky Božej v Medjugorii, ktorá cez svojich vizionárov vyzýva k častej modlitbe s cieľom, aby sa náš život stal „ustavičnou modlitbou“. Bazilove slova sú znova aktuálne aj pre dnešnú dobu a to nielen pre rehoľníkov, ale aj pre všetkých kresťanov. (Por. Petar LJUBIČIĆ, *Volanie Kráľovnej pokoja*, Bratislava: USPO, 1996, s. 55 – 56.)

Táto časť *Konštitúcie*, ktorá poukazuje na Bazilov mníšsky ideál spojuje rovnako modlitbu s čítaním Písma svätého. Cituje pri tom Bazilov list svätému Gregorovi z Nazianzu,²³⁴ a tým podáva návod ako má vyzeráť „dobrá“ modlitba, ktorá nás zdvíha k „prebývaniu v Bohu“. A čo je v živote cennejšie, ako byť s Bohom zjednotený? Cieľom modlitby je naša svätosť. *Konštitúcie* znova citujú svätého Bazila, jeho druhé *Obširne pravidlo*, ktoré hovorí o kráse takého života, keď Boh a jeho láska premieňa na modlitbe ľudskú dušu a pripravuje ju pre večnosť.²³⁵

Tento výber z textov svätého Bazila je zakončený citáciou Kratšieho pravidla 157²³⁶, ktoré spojuje modlitbu s najväčším prikázaním: Milovať budeš Pána, svojho Boha, z celého svojho

²³⁴ „Modlitby, ktoré nasledujú po čítaniach, osviežia a pozdvihnú dušu, ktorou hýbe túžba po Bohu. Pekná modlitba je tá, čo vstúpuje do duše jasnú predstavu Boha. Pomocou pamäti pripraviť v sebe stále miesto pre Boha, to je prebývanie v Bohu! Takto sa stávame chrámom Božím vždy, keď pozemské starosti nenarušujú to, čo máme mať ustavične na pamäti, keď myseľ neznepokojuje nepredvídanými vášňami, keď sa ten, kto miluje Boha, odvráti od všetkého a utiahne sa k Bohu, keď odoženie všetky chůtky, ktoré nás vyzývajú konať zle, a oddá sa činnostiam, ktoré privádzajú k cnosti.“ (List 2,4, in: Daniel ŠKOVIERA (ed.), *Sv. Bazil. Listy I...*, s. 49 – 50.)

²³⁵ „A čo je obdivuhodnejšie, ako Božia krása? Aká myšlienka môže byť milšia než myšlienka na Božiu velebnosť? Či môže byť v duši hlbšia a silnejšia túžba ako tá, ktorú Boh darúva duši očistenej od všetkého hriechu, ktorá v úprimnom unesení volá: „Lebo som chorá od lásky“ (Pieš 2,5)? Naozaj neopísateľné a nevysloviteľné sú záblesky Božej krásy. ... Táto krása je telesným očiam neprístupná, možno ju obsiahnuť len dušou a mysľou. Keď krása osvietila niektorého svätého, zanechala v duši neznesiteľný smäd...“

„Ludia, ktorých sa dotkla túžba po Bohu, nemohli zadržať poryvy lásky. Preplnení túžbou dívať sa na Božiu krásu prosili, aby sa ich kochanie v Božej nádhere predĺžilo na celú večnosť.“ (*Opr 2*, bod 2.)

²³⁶ „Usilovným a dlhým rozjímaním o veľkoleposti slávy Božej, šľachetnými myšlienkami a stálou pamäťou na dobrodenia Božie, sa duša pripravuje na splnenie toho slova: Milovať budeš Pána, svojho Boha, z celého svojho srdca, z celej svojej duše, z celej svojej mysle a z celej svojej sily! (Mk 12,30)... V takom duchu treba slúžiť Bohu...“ (*Kpr 157*.)

srdca, z celej svojej duše, z celej svojej mysle a z celej svojej sily! (Mk 12,30). Bazil odpovedá na otázku, v akom duchu treba slúžiť Bohu a v čom pozostáva ten duch?

Uvedená časť Konštitúcii sa týka predovšetkým modlitby ako takej. Nie je tu spomínaná spoločná cirkevná liturgická modlitba mníchov. Toto je doplnené hneď v nasledujúcej kapitole s názvom: *Pochvala chórovej modlitby*. Je tu opäť citovaný druhý list svätého Bazila svojmu priateľovi Gregorovi z Nazianzu.²³⁷ Aj keď, tento Bazilov text priamo nehovorí o spoločnej „chórovej modlitbe“ mníchov, predsa len vystihuje jej krásu, keď ju v Bazilovom duchu prirovnáva k anjelským chórom. Podobný význam má nasledujúca citácia v *Konštitúciách*, ktorá hovorí o spoločnom recitovaní Žalmov. Svätý Bazil v nej vychvaľuje spoločnú recitáciu, ktorá zjednocuje modliacich sa, je pre nich ochranou pred útokmi diabla a vedie k ich posväteniu.²³⁸

²³⁷ „Čo teda môže dať človekovi viac blaženosti, ako napodobňovať na zemi zbor anjelov? Zároveň s príchodom dňa sa ponáhľať na modlitby, zvelebovať Stvoriteľa hymnami a spevmi, potom keď slnko jasne zažiarí, pustiť sa do roboty, všade sprevádzať prácu modlitbou a svojim námahám dodať pravú chuť, – ak to tak možno povedať – soľou hymnou. Dobro, ktoré nám štedro preukazujú útechy plné hymny, je stav duše, v ktorej sídli radosť a kde nemá miesto smútok.“ List 2,2, in: Daniel ŠKOVIERA (ed.), *Sv. Bazil. Listy I...*, s. 48.

²³⁸ Žalm – to je pokoj pre dušu, zjednatel' pokoja, ktorý utišuje rozbúrenú a nepokojnú myseľ, ktorý nielen premáha zapálený hnev a duchovný neporiadok, ale tiež utišuje telesnosť. Žalm utvrdzuje priateľstvo, nepriateľov zjednocuje a medzi priateľmi vytvára lásku. Kto môže považovať za nepriateľa toho, s ktorým spoločne prednášali žalmy k Bohu. A k tomu spev žalmov prináša najväčšie dobrá akým je láska. Takýto spev, akoby vynachádzal zjednotenie, zväzok pre uzavretia jednoty. Ľud v chóre zjednocuje v jednu príjemnú symfóniu. Diabli utekajú od žalmov a prichádza ochrana anjelov. Žalm dáva zbraň proti nočnému strachu a každodennej práci odpočinok. Žalm je bezpečím pre deti, okrasou mládeže, potechou starcov, najkrajšou ozdobou žien... žalm je pre začiatočníkov – počiatok, pre postupujúcich rast, pre dokonalých zavŕšenie, hlas cirkvi, radosť sviatočných dní, vzbudenie spásneho Božieho smútku. Žalm – dielo anjelov, nebeské obydlie, duchovný tymián,...“ (Sv. Bazil, *Homília na 1. žalm*, preklad z:

4.1.4. Pravidlá

Úvodná časť hovorila o modlitbe všeobecne. V druhej časti Konštitúcii – Pravidlách sa nachádzajú konkrétnejšie normy uplatňované pre modlitebnú prax rádu. Hlava s názvom „*Bohopočítanija i pobožni vpravy*“ začína opäť krátkou citáciou z Bazilových pravidiel.²³⁹ Je to vlastne skrátene 37 obširne pravidlo, kde svätý Bazil hovorí o časoch, ktoré sú vhodné pre modlitbu.²⁴⁰ Žiadny z týchto uvedených časov by sme nemali bez dôvodov zanedbávať, lebo modlitbou žijeme na slávu Božiu:

*„Kol'kokrát volajú na modlitbu, spievaj ústami na Božiu chválu a vytrvaj až do konca pri recitácii až do poslednej modlitby. Preto zodpovedne do času určeného pre modlitbu, prispôsob telo a priprav sa na pokušenia, ktoré ňa budú odvracať od modlitebného pravidla.“*²⁴¹

Po tejto citácii nasledujú konkrétne normy v kapitole „*Cirkevne pravidlo*“²⁴². Tieto normy sú pre každého baziliánskeho mnícha povinnosťou a tým vlastne stanovujú

Konstytuciji ČSVV... , s. 35.)

²³⁹ „I keď stále sa treba modliť a ďakovať, lebo to i zákon nariaďuje i príroda ukazuje i nutnosť vyžaduje, predsa nesmieme zanedbávať tie doby, ktoré sú v kláštore zvlášť určené na modlitbu. Tie doby sme nie bez príčiny vybrali. Každá z nich zvláštnym spôsobom pripomína nám voľajaké dobrodenie Božie... Kto sa rozhodol usilovne žiť na slávu Božiu a na slávu Krista, nezanedbá ani jednu z týchto dôb modlitby.“ (Opr 37; por. Konstytuciji ČSVV..., s. 136 – 137.)

²⁴⁰ Por. kapitolu 3.6 *Čas modlitby* v tejto práci.

²⁴¹ Por. Bazil. *Druhá asketická beseda; Konstytuciji ČSVV... , s. 137.*

²⁴² Sv. Bazil sa taktiež venuje spoločnej chórovej modlitbe vo svojich pravidlách či priamo, či v súvislosti s inou činnosťou. (Por. *Kpr* 43; 147; 173; 307; 312. *Opr* 13; 15; 37; 38; 39.)

konkrétnu prax a každodennú duchovnú formáciu, tak ako o tom hovorí učenie cirkvi a *Konštitúcie rádu*.²⁴³

Nech sa každodenne modlia cirkevné pravidlo (liturgie hodín) v chóre v každom dome, kde je toľko rehoľníkov, povinných účastníť sa chóru a v túto dobu nemajúcich prekážku, koľko je ich potrebné k slúženiu Pravidla podľa obradu, a to: Polnočnica, Utreňa, Čas prvý, tretí, šiesty, deviaty, Večerňu i Povečerie.

*Dobu a časť chóru, ktorú sa majú rehoľníci pomodliť, určuje domáca kapitula.*²⁴⁴

Týmto je stanovená konkrétna povinnosť, čo sa majú rehoľníci modliť. Nakoľko je pre rozsiahlosť väčšinou nemožné pomodliť sa všetky liturgické modlitby dňa, je stanovené, že o množstve rozhoduje kapitula konkrétneho domu. Tým je dĺžka modlitby prispôsobená konkrétnym potrebám. Toto skrátenie je aktuálne hlavne v študijných domoch a v domoch, ktoré sa venujú konkrétnej pracovnej alebo pastoračnej činnosti. Aj keď nie je v *Konštitúciách* presne stanovené, v praxi sa za minimálnu dĺžku modlitby považuje pol hodiny denne.

Konštitúcie tu stanovujú kto a za akých okolností je dišpenzovaný od spoločnej modlitby. O konkrétnom dišpenze rozhoduje predstavený.²⁴⁵ Naopak je pripomenutá povinnosť novicov a kandidátov modliť sa spoločne s ostatnými

²⁴³ „Nech podľa vôle sv. Bazila a zhodne s nepretržitou tradíciou nášho rádu, všetci rehoľníci svedomite dodržia modlitby cirkevného pravidla (liturgie hodín), lebo tým „jednak vykonávajú povinnosť cirkvi, jednak majú podiel na vrcholnej cti Kristovej Nevesty, lebo keď Bohu vzdávajú chválu stoja v mene matky cirkvi pred trónom Božím,“ (por. *Sacrosanctum Concilium*, 85) „neustále oslavujú Boha a prihovárajú sa za spásu sveta.“ (por. *Sacrosanctum Concilium*, 83). (Por. *Konštitúcie ČSVV...*, s. 139.)

²⁴⁴ *Konštitúcie ČSVV...*, s. 139.

²⁴⁵ Dišpenzovaní sú napríklad rehoľníci – bratia, ktorí majú vlastnú prácu. Majú sa pomodliť miesto toho napríklad Akathist k Presvätej Bohorodičke. (Por. *Konštitúcie ČSVV...*, s. 140.)

rehoľníkmi²⁴⁶ a taktiež sa majú sviatočných a nedeľných spoločných modlitieb účastníť študenti pripravujúci sa na kňazstvo.²⁴⁷

Konštitúcie v ďalších pravidlách pripomínajú, že cirkevné modlitby sa majú slúžiť podľa prijatých obradových zvyklostí²⁴⁸ a nemajú sa nepotrebné skracovať.²⁴⁹ Rovnako je potrebné dbať na určitú umeleckú úroveň cirkevnej modlitby.²⁵⁰

*„Špeciálnou povinnosťou baziliánskych mníchov je dodržiavať a rozvíjať pobožnosť k Presvätej Bohorodičke, lebo Ona „počala Krista, zrodila, živila predstavila v chráme Otcovi a trpela so svojim synom umierajúcim na kríži, celkom zoláštnym spôsobom spolupracovala na diele Spasiteľovej poslušnosti, vierou, nádejou a vrúcnou láskou pre obnovenie nadprirodzeného života duší. Preto sa stala našou matkou v ráde milosti.“*²⁵¹

Ďalšie nasleduje kapitola s názvom *Spilni molinnja* (Spoločné modlitby). Aj keď má táto kapitola vznešený názov, jedná sa len o „súpis“ povinnosti každého člena rádu, najmä kňazov, odslúžiť v predpísané dni Svätú liturgiu v konkrétnych intenciách, obzvlášť za zomrelých členov rádu.²⁵² Tieto modlitby a intencie svätej liturgie majú svoj eschatologický

²⁴⁶ *Konštytuciji ČSVV...*, s. 140; Por. Sv. Bazil, *Opr 15, 2; Kpr 147*; Porovnaj kapitolu 3.2. *Spoločná modlitba* v tejto práci.

²⁴⁷ *Konštytuciji ČSVV...*, s. 140.

²⁴⁸ Tamže.

²⁴⁹ Tamže, s. 141.

²⁵⁰ „...slúžiť výrazne a pobožne. Nech cirkevný spev je vážny, zrozumiteľný, usporiadaný a vykonávaný podľa hlasu a predpísaných melódii“. *Konštytuciji ČSVV...*, s. 141.

²⁵¹ Por. *Konštytuciji ČSVV...*, s. 140; *Lumen Gentium*, 61.

²⁵² V deň sv. Bazila za rozvoj rádu, v deň sv. Jozafáta za jednotu cirkvi, v „Mäsopôstnu sobotu“ za zomrelých členov rádu, atd. Por. *Konštytuciji ČSVV...*, s. 142 – 143.

význam a taktiež vyjadrujú konkrétnu povinnosť každého člena rádu za druhých. Síce sa priamo necitujú pravidlá Svätého Bazila, ale na niektorých miestach sa z neho vychádza: „Keď Pán sľúbil viesť prosbu dvoch alebo troch, ktorý sa zhodnú v jeho Mene a vypočúť želania tých, ktorý s vierou k nemu na modlitby volajú, preto i naši mnísi musia k Nemu prednášať spoločné modlitby a prosby v rôznych potrebách nášho mníšskeho a cirkevného spoločenstva.“²⁵³ V tej istej kapitole sa tiež hovorí: „Pri rôznych nepredvídateľných situáciách a potrebách nášho spoločenstva, cirkvi, alebo ľudskej spoločnosti, naši predstavení, alebo kapituly podľa svojej kompetencie môžu a sú povinný zvolať rehoľníkov k jednorázovým alebo dlhším spoločným modlitbám k Bohu.“²⁵⁴

O veľa dôležitejšia v tomto smere je kapitola s názvom „Rozvažanja i duchovne čítannja“ (Rozjímanie a duchovné čítanie). Pravidlo podáva povinnosť každého člena rádu denne pol hodiny duchovného rozjímania, ktoré sa ma robiť ráno.²⁵⁵ Tato prax je zavedená a dôsledne udržiavaná vo všetkých domoch rádu. Rovnako v Bazilovom duchu ma každý člen rádu povinnosť pätnásť minút denne zasvätiť duchovnému čítaniu, obzvlášť Písmu svätému.²⁵⁶ *Konštitúcie* v tejto kapitole pripomínajú povinnosť čítať asketické diela

²⁵³ *Konštytuciji ČSVV...*, s. 142; por. Mt 7,7-11; Mk 11,22-26; Lk 18,7-8; por. taktiež *Kpr* 261.

²⁵⁴ *Konštytuciji ČSVV...*, s. 143.

²⁵⁵ „Aby bol zachovaný a rozvíjaný rehoľný duch, všetci denne, pokiaľ možno ráno, budú pol hodiny rozjímať vo svojich izbách (keliach), alebo v kaplnke.“ (*Konštytuciji ČSVV...*, s. 146.)

²⁵⁶ „Predovšetkým nech denne berú do rúk Písmo sväté, aby čítaním Božích poučení a rozjímaním nad nimi, sa naučili najvyššiemu poznaniu Ježiša Krista.“ (*Konštytuciji ČSVV...*, s. 146; Por. *Opr* 15; *Kpr* 95; 238.)

svätého Bazila. To je pochopiteľné, lebo svätý Bazil je pokladaný za „zakladateľa a zákonodarcu spoločného života mníchov“²⁵⁷ a „Baziliánsky rád sa od jeho poučení nemá odďaľovať.“²⁵⁸

Nasledujú kapitoly „*Obnova ducha*“ a „*Mníšska obnova*“, ktoré hovoria o rekolekciách, v nich sa predpokladá dlhšie a hlbšie zasvätenie času modlitbe, ale nie je to priamo povedané. Môžu sa skladať z prednášok, ktoré sú spojené s rozjímaním alebo vnútornou modlitbou.²⁵⁹

4.1.5. Typikon (Pravilník)

Tato časť *Konštitúcie* ma viacej konkrétne-právny charakter. K modlitbe sa vzťahuje snáď len kapitola štvrtá: „*Mníšske cvičenia*“²⁶⁰, kde sa hovorí o predpisoch ohľadne Svätej liturgie, rekolekcií, pôstov, pokutných praktík, a taktiež je podaný zoznam všeobecných či spoločných modlitieb. Medzi také všeobecne prijaté modlitby patrí každodenná modlitba ruženca.²⁶¹ Ďalšia povinnosť členov rádu je obnovovať synovstvo k Matke Božej v deň sviatku Ochrany Presvätej Bohorodičky (1.október) a obnovovať zasvätenie sa Srdcu

²⁵⁷ *Konštytúciji ČSVV*, Rym: ČSVV, 1993, s. 13.

²⁵⁸ *Konštytúciji ČSVV*, Rym: ČSVV, 1993, s. 15. Baziliánsky rád bol oficiálne založený po reforme uskutočnenej Sv. Jozafatom Kunčevičom a metropolitom J. V. Ruským medzi zjednotenými kláštorami na Rusi – Ukrajine na počiatku 17. storočia. (Por. *Konštytúciji ČSVV...*, s. 14 – 21.) Kyjevský metropolita J. V. Ruský pri reforme usiloval, aby títo mnísi žili podľa pravidiel sv. Bazila.

²⁵⁹ „V čase duchovných cvičení sa každý zamyslí nad vlastným duchovným postupom, a tiež nad vernosťou a dodržovaním sľubov a pravidiel.“ (Por. *Konštytúciji ČSVV...*, s. 147 – 148.)

²⁶⁰ Tamže, s. 262 – 270.

²⁶¹ Tamže, s. 263.

Ježišovmu v deň sviatku a v každý prvý piatok v mesiaci sa modliť k tomuto sviatku prijaté modlitby.²⁶²

V ráde je taktiež prijatá špeciálna úcta k svätému Bazilovi, svätému Jozafátovi a svätému Jozefovi.²⁶³

Keby sme mali zhrnúť túto kapitolu o modlitbe v *Konštitúciách* Baziliánskeho rádu, je treba konštatovať, že vychádzajú predovšetkým z Bazilovho mníšskeho ideálu. O ostatné duchovné smery a praktiky, či už vo východnej cirkvi, či v západnej, sa nezaujímajú. Predovšetkým v prvej časti *Konštitúcií* – Ústavu- sa držia Bazilových asketických diel, v ďalších častiach sa odvolávajú taktiež na súčasné učenie cirkvi na II. vatikánskom koncile. Domnievam sa, že Bazilove pravidlá pre rehoľný život kladú väčší dôraz na duchovný rozmer a tým i na modlitbu. Toto je viditeľné predovšetkým v druhej a tretej časti *Konštitúcií*, ktoré majú viac právno-organizačný, ako spirituálny charakter. To je pochopiteľné pre veľké, medzinárodné rády, ktoré existujú v západnej cirkvi. Svätý Bazil v duchu východnej mníšskej tradície mal na mysli menšie samostatné kláštory a spoločenstva, kde takýchto noriem nebolo potreba, alebo sa kláštor od kláštora líšili a boli určované kláštornou kapitulou.

Z týchto skutočností vychádzali taktiež generálne kapituly v rokoch 1996 a 2000, a preto navrhli vytvoriť nové *Konštitúcie*, ktoré by tento východný charakter v ráde obnovili. Takýmto pokusom bolo taktiež vytvorenie vlastných typikonov (pravílniku) pre jednotlivé provincie. Nasledujúca kapitola bude hovoriť o typikone vytvorenom pre Delegatúru svätého Prokopa v ČR.

²⁶² Tamže, s. 263.

²⁶³ Tamže, s. 264.

4.2. Typikon Delegatúry svätého Prokopa a dôvody jeho vzniku

Generálna kapitula Baziliánskeho rádu v roku 2000 rozhodla o pokračovaní prác v súvislosti s novými Konštitúciami, ktoré započala už kapitula v roku 1996. Na rozdiel od predchádzajúcej kapituly bolo rozhodnuté vytvoriť jeden spoločný text Konštitúcii, ktorý by sa skladal z *Ústavu* a všeobecných *Pravidiel* a dať možnosť vypracovať jednotlivým provinciám vlastné *Typikony* – predpisy. Tým bola daná možnosť provinciám vyjadriť špecifické vlastnosti ich existencie a apoštolátu.²⁶⁴

V náväznosti na toto rozhodnutie bola každá provincia vyzvaná k vytvoreniu vlastných typikonov, ktoré mali byť zaslané Konštitučnej komisii pri generálnej kúrii rádu k schváleniu. Mnísi Delegatúry svätého Prokopa v ČR vytvorili svoj vlastný Typikon, v ktorom sa taktiež hovorí o modlitbe. Bude preto užitočné v tejto práci o ňom pojednať.

4.2.1. Rozdelenie Typikonu

Typikon Delegatúry má celkom sedem bodov. Časť tohoto typikonu je vlastne prevzatá z typikonu Konštitúcií. Jedná sa predovšetkým o body:

- 3. Duchovné cvičenia,**
- 4. Mníšsky odev,**
- 5. Zvláštnosti apoštolátu,**
- 6. Časné dobra,**

²⁶⁴ „Postkapitulná konštitučná komisia obdržala od Generálnej kapituly mandát, pripraviť nový Projekt konštitúcií tak, aby v nich zostal *Ústav* a *Pravidlá* prepracovať tak, aby všetky všeobecné právne normy boli prevedené do *Pravidiel* a všetko ostatné do *Predpisov* provincií (Typikonu).“ (*Generálna kapitula Rymaska IX*, Rym 2000, s. 55 – 57.)

7. Vojenská služba.

Aj keď sú tieto body prevzaté z Typikonu Konštitúcií, vyskytujú sa v nich drobné zmeny a hlavne zjednodušenia. Niektoré z týchto vecí (bod 7. Vojenská služba) sú v terajšej dobe už neaktuálne.

Nás budú v tejto práci zaujímať prvé dva body:

1. Špecifika rehoľnej formácie

2. Zvláštnosti v liturgickej praxi

V nich sa hovorí o modlitbe a duchovnej formácii mníchov Delegatúry.

4.2.2. Modlitba v Typikone

Už prvý bod tohoto typikonu stavia na prvé miesto modlitbu a potrebné duchovné obrátenie²⁶⁵. Bez ducha modlitby by ďalšia existencia mníchov v ráde bola príliš ťažká a pravdepodobne zbytočná. Podľa Bazilovho učenia musí byť mních predovšetkým mužom modlitby²⁶⁶ a stavia ju nad každú inú činnosť, lebo je konštitutívnym prvkom života vo spoločenstve.²⁶⁷

Podobne smeruje k živote modlitby ustanovenie tzv. „sabatického roku“, kedy by mních mal odísť raz za sedem

²⁶⁵ Naši kandidáti absolvujú troje obsahovo na seba naväzujúce rekolekcie, zamerané na obnovu krstných sľubov, plnšie otvorenie sa na milosť a dary Ducha svätého a získanie ducha spoločnej modlitby (hodinové rozjímanie s následnou výmenou skúseností z modlitby, viz 1.6.) (*Typikon Delegatúry sv. Prokopa*, 1.1.)

²⁶⁶ „Keď chceš byť bojovníkom Ježiša Krista, sadaj k jeho nohám, prijímaj jeho Evanjelium, zostaň tam celý svoj život, prebývaj tam bez starostí. Zabudni na vlastné telo a tak budeš môcť s Ním rozprávať o jeho nebeskom učení. Budeš tak nasledovať Máriu a obdržíš večnú slávu...“ (BAZIL. *Mníšske poučenia* 2, PG 31, 1328: „O tom, že modlitba je dôležitejšia od všetkého“.)

²⁶⁷ Por. J. NAUMOWICZ. *Wstęp...*, PA2, s. 28.

rokov²⁶⁸ do ústrania a venovať sa modlitbe a čítaniu Písma svätého. Tento bod naväzuje na rozhodnutie Generálnej kapituly rádu v roku 1996 o potrebe založiť „viac modlitebné“ kláštory, kde by členovia rádu mohli prehĺbiť svoj mníšsky život.²⁶⁹

Taktiež doplnením oproti všeobecným Konštitúciám rádu je v Typikone Delegatúry bod o modlitbe kathiziem.²⁷⁰ Modlitba Kathiziem (Žalmov) sa v Bazilánskom ráde nepraktikuje, v čase večierne sa bežne vynechávajú. Naopak mnísi Delegatúry sa týmto chceli vrátiť k pôvodnej praxi recitácie Žalmov, a tým zdôrazniť význam Písma svätého.

Bodom prevzatým z Konštitúcií rádu je taktiež modlitba ruženca alebo čotiek.²⁷¹

4.2.3. Spoločné hodinové rozjímanie spojené s následnými rozhovormi

Zvláštnosťou Typikonu Delegatúry je zavedenie spoločného rozjímania s následnými rozhovormi – zdieľaním.²⁷² Toto rozjímanie má za úlohu predovšetkým

²⁶⁸ „Bude založený kontemplatívny monastýr, v ktorom bude stále niekoľko mníchov prežívať „sabatický rok“ na modlitbách a štúdiu Božieho slova a Pravidiel sv. Bazila Veľkého.“ (*Typikon Delegatúry sv. Prokopa*, bod 1.3.)

²⁶⁹ Por. *Kapitulni postanovy*, Rym: ČSVV 1996, bod 27 – 28, s. 50.

²⁷⁰ „Pri spoločnej chórovej modlitbe sa majú aspoň vo všedné dni modliť spoločne kathizmy.“ (*Typikon Delegatúry sv. Prokopa*, bod 2.3.)

²⁷¹ „Mnísi sa majú každý deň modliť súkromne alebo spoločne (pokiaľ predstavený domu takto rozhodne) ruženec, ale doporučuje sa tiež modlitba čotiek.“ (*Typikon Delegatúry sv. Prokopa*, bod 2.5.)

²⁷² „Neustála mníšska formácia sa uskutočňuje tiež pomocou spoločných hodinových rozjímaní spojených s následnými rozhovormi. Každý mních je

zvyknúť si na nutný modlitebný život mnícha. Nezanedbateľné je následné zdieľanie sa duchovným ovocím z týchto rozjímaní. Mních sa ma naučiť hovoriť s druhými o svojich duchovných a modlitebných skúsenostiach. To pomáha najprv jemu rozlíšiť, čo je skutočne z Božieho Ducha a čo je len z „ľudskej prirodzenosti“. Ďalším dôvodom je veľký prospech, aký z toho ostatný budú mať, keď sa môžu takto podieľať na Božím poznaní mu udelenom, tak ako o tom hovorí svätý Bazil:

„Jednému je skrze Ducha dané slovo múdrosti, druhému slovo poznania podľa toho istého Ducha, inému viera ... inému prorocko ... inému dar uzdravovania“ (por. 1 Kor 12,8-10). Každý z týchto darov dostáva človek nie pre seba, ale pre druhých. Vo spoločnom živote sila Ducha svätého, ktorá sa nachádza nad jedným, nutne prechádza na všetkých.“²⁷³

4.2.4. Písmo sväté a jeho formačný charakter

Ďalšou zvláštnosťou Typikonu Delegatúry je učenie sa Písma svätého.²⁷⁴ Tento bod znamená návrat k pôvodnej Bazilovej spiritualite, ktorý staval svoje učenie hlavne na Písme svätom:

povinný sa denne pomodliť najmenej jedno spoločné hodinové rozjímanie, z ktorého ho môže vo veľmi výnimočných prípadoch dišpenzovať predstavený domu. Avšak pokiaľ je to len trochu možné, je nutné modliť sa denne aspoň 2-3 rozjímania, novici 3-4 rozjímania denne.“ (*Typikon Delegatúry sv. Prokopa*, bod 1.6.)

²⁷³ BAZIL. *Opr* 7, 2: PG 31, 931. Tuto vetu cituje postsynodálna apoštolská adhortácia Jana Pavla II. VC 42, ale rovnako je tento citát v konštitúciách OSBM (*Konstytucji CSVV*, Ustav, 41).

²⁷⁴ „Dôležitou časťou formácie mníchov je učenie sa Božieho slova naspamäť. Najmenej 6 mesiacov behom noviciátu sa budú novici učiť podstatné časti Nového zákona (aspoň jedno Evanjelium a niektoré z Listov)“ (*Typikon Delegatúry sv. Prokopa*, bod 1.5.)

Otázka 1.

Či je dovolené a správne rozhodnúť sa urobiť alebo hovoriť niečo bez svedectvá Bohom vnuknutého Písma, ak sa to voľakomu zdá byť dobrým?

Odpoveď:

Náš Pán Ježiš Kristus hovorí o Duchu svätom: „nebude hovoriť sám zo seba, ale bude hovoriť, čo počuje“ (Jn 16,13); a o sebe hovorí: „Syn nemôže nič robiť sám od seba“ (Jn 5,19); a na inom mieste: „Lebo ja som nehovoril sám zo seba, ale Otec, ktorý ma poslal, ten mi prikázal, čo mám povedať a čo mám hovoriť. A viem, že jeho príkaz je večný život. Čo teda ja hovorím, hovorím tak, ako mi povedal Otec“ (Jn 12,49-50).

Šialenstvom by potom bolo, keby sa voľakto opovážil niečo sám od seba, čo len myšlienkou pomyslieť; lebo potrebuje vedenie Ducha svätého, ktorý jediný privádza myšlienky, slová a skutky na cestu pravdy. Sami od seba sme akoby slepí a žijeme vo tme, až kým nás neosvieti lúčmi svojich svätých prikázaní slnko spravodlivosti (por. Mal 3,20) – náš Pán Ježiš Kristus. Lebo Písmo sväté hovorí: „Prikázania Pánove sú jasné, osvecujú oči“ (Ž 19, 9)...²⁷⁵

V súčasnosti sa hovorí v ráde²⁷⁶ o nutnosti zmien a obnovy v duchu koncilového dokumentu *Perfectae caritatis* – o prispôsobenej reforme, ktorá znamená na jednej strane návrat k odkazu zakladateľa, na druhej prispôsobenie sa súčasným potrebám doby.²⁷⁷ Táto obnova sa neobíde bez pravdivej

²⁷⁵ *Kpr* 1.

²⁷⁶ Por. *Kapitulni postanovy*, Rym: ČSVV 1996; *Generalna kapitula Ryma IX*, Rym 2000.

²⁷⁷ „Prispôbena reformácia v sebe zahrnuje ako nepretržitý návrat k zdrojom všetkého kresťanského života a k pôvodnej myšlienke spoločnosti, tak zároveň

znalosti Evanjelia.²⁷⁸ Zaradenie tohoto bodu do Typikonu má teda svoju dlhú mníšsku tradíciu a opodstatnenie.

4.3. Aplikácia Bazilových zásad o modlitbe v súčasnosti

V tejto kapitole chcem pojednať o Bazilových názoroch na modlitbu. Tým sa zviditeľnia niektoré dôležité aspekty modlitby, ktoré v dnešnej dobe vyžadujú síce nový prístup, založený však na Bazilovej spiritualite.

4.3.1. Kontemplácia Božej tváre

Keď si položíme otázku, čo si Bazil predstavuje pod pojmom modlitba, najvýstižnejšou a najlepšou odpoveďou by bolo „prebývanie pred Božou tvárou“²⁷⁹. Táto zásada je aktuálna a vyjadruje ústrednú myšlienku v novších textoch Apoštolskej stolice, ktoré hovoria aj o modlitbe.

„Naše svedectvo by však bolo neznesiteľne úbohé, pokiaľ by sme neboli my tými prvými, ktorí *kontemplujú Kristovu tvár*“.²⁸⁰

Modlitba, ktorá je uskutočňovaná ako prebývanie pred Božou tvárou nám dáva pravdivý pohľad na Boha²⁸¹, a tým je

prispôsobenie sa zmeneným časovým pomerom.“ (PC 2.)

²⁷⁸ „Za najvyššie pravidlo rehoľného života sa má považovať nasledovanie Krista podľa učenia evanjelia.“ (Por. PC 2a.)

²⁷⁹ „Povždy si kladiem Pána zoči-voči, a že je po mojej pravici nezakolíšem sa.“ (Ž 15,8); Por. Opr 5, 3.

²⁸⁰ Ján PAVOL II, *Novo millennio ineunte*, 16.

²⁸¹ „Kontempláciou Kristovej tváre sa otvárame k prijatiu tajomstva trinitárneho života a stále novému poznaniu Otcovej lásky a radosti Ducha svätého.“

odlišná od falošných ciest a spôsobov, ktoré sa vyskytujú v iných náboženstvách. Modlitba je týmto spôsobom kristocentrická, v tom je nám vzorom predovšetkým Panna Mária.²⁸² Táto najvnútornejšia ľudská potreba po Božej prítomnosti je opísaná v eschatologickej vízii²⁸³, ale je taktiež zdrojom pravdivej obnovy²⁸⁴ po ktorej túži cirkev v súčasnosti.²⁸⁵

4.3.2. Modlitba je spojená s duchovným bojom

Ďalšom charakteristickou vlastnosťou Bazilovho pohľadu na modlitbu je potreba duchovného boja, s ktorým je spojená. Tento boj prebieha v ľudskom srdci a vyžaduje určité duchovné zásady, čas a sebazápor.²⁸⁶ Súčasná generácia je zameraná na okamžitý a často viditeľný výsledok ľudskej práce a činnosti. Tohto sa však nedá dosiahnuť pri takých veciach, ako je modlitba. Tu je treba často dlhšie a ľudskými očami neviditeľnej práce. Preto sa pred svetom modlitba v súčasnosti javí ako „neužitočná“ vec. Svätý Bazil, a taktiež učenie cirkvi, stavajú modlitbu do iného svetla. „Cesta, ktorá vedie k svätosti,

(*Rosarium Virginis Mariae*, 9)

²⁸² „Žiadny človek sa kontemplácii Kristovej tváre nevenoval s takou vytrvalosťou ako Mária.“ (*Rosarium Virginis Mariae*, 10.)

²⁸³ Por. Zjv 4,2-11.

²⁸⁴ „Pedagogika svätosti vyžaduje, aby kresťanstvo vynikalo v prvom rade umením modlitby.“ (*Novo Millennio ineunte*, 32.)

²⁸⁵ „Pokiaľ sa má kresťanstvo v našej dobe vyznačovať predovšetkým umením modlitby, ako necítiť potrebu zotrvať v duchovnom rozhovore, v tichej adorácii, v pokoji lásky pred Kristom prítomným v Najsvätejšej Eucharistii.“ (*Ecclesia de Eucharistia*, 25.)

²⁸⁶ Por. kapitoly 3.1.3. *Boj s lenivosťou*; 3.1.4. *Boj s roztržitosťami na modlitbe*.

vyžaduje prijatie duchovného boja. Je to závažná úloha, ktorá dnes nie je vždy chápaná s dostatočnou naliehavosťou.“²⁸⁷

Modlitba vyžaduje veci, ktoré sú dnes tak často ľuďmi nepochopiteľné.

4.3.3. Potreba samoty

Ako sme ukázali v predchádzajúcich kapitolách Bazil hovorí v súvislosti s modlitbou o potrebe samoty²⁸⁸. Tato potreba je aktuálna aj v dnešnej dobe²⁸⁹ a je spojená s novými vecami. Predovšetkým cez rozvoj civilizácie a prostriedkov komunikácie sa „hluk svet“ dostáva ľahko (cez televíziu, internet, časopisy a knihy) aj za múry kláštorov. O to viac je treba zriekať sa vecí, ktoré k nám prirodzene prichádzajú z okolitého sveta a vnikajú do srdca.

4.3.4. Modlitba a Písmo sväté

Bazilove mníšske pravidlá, morálne pravidlá a ďalšie diela sú neodmysliteľne spojené s Písmom svätým. Bazil akýkoľvek duchovný rast tak spojuje s Písmom svätým²⁹⁰. Tato charakteristická vlastnosť by mala doprevádzať modlitbu veriacich i dnes. Je to o to viac potrebné, keď často prijímame mnoho rôznych informácií zo sveta a nie vždy dokážeme

²⁸⁷ *Vita Consecrata*, 38.

²⁸⁸ Por. kapitolu 3.1.5. *Samota*

²⁸⁹ „Klauzúra symbolizuje tu komôrku ľudského srdca, v ktorej je každý volaný, aby žil v spojení s Pánom. Keď je prijímaná ako dar a zvolená ako slobodná odpoveď lásky, je miestom duchovného spoločenstva s Bohom i s bratmi a sestrami...“ (*Vita Consecrata*, 59.)

²⁹⁰ Por. *Opr* 1.

rozlíšiť, čo je podstatné a duchovne pravdivé. Naopak čítaním Písma k nám hovorí samotný Boh a na modlitbe k nám cez Písmo môže najviac čo povedať.

„Hľadanie Boha, pre ktoré sa má človek zriecť všetkého, čo má (por. Lk 14,33), sa uskutočňuje hlavne čítaním a rozjímaním Písma²⁹¹. Preto čítanie Božieho slova má doprevádzať modlitba, aby došlo k rozhovoru medzi Bohom a človekom, pretože keď sa modlíme, hovoríme s Nim; keď čítame božské výroky, počúvame Ho.“²⁹²

4.3.5. Čas na modlitbu

Dnešný doba je charakteristická veľkým zhomom. Kde nájsť konkrétny čas na modlitbu je pre viacerých veriacich veľkým problémom a ešte väčším, keď by to mal byť pravidelne vyhradený denný čas. Oproti tomu Bazil sa drží zásady, že je veľkým nedostatkom nedodržiavať čas určený k modlitbe²⁹³. To platí predovšetkým pre kláštory, ale taktiež pre všetkých ľudí. Zmena životného štýlu, ktorá súvisí s obrátením, sa bez prijatia konkrétneho bremena modlitby uskutočňuje len veľmi ťažko.²⁹⁴

²⁹¹ Por. *PC* 6.

²⁹² Por. *Dei Verbum* 25; *Venite Seorsum* III.

²⁹³ Por. *Opr.* 37, bod 3.

²⁹⁴ Por. Mpr. 56,1; Katechizmus katolíckej cirkvi k tomu hovorí: „Vnútorne pokánie kresťana sa môže prejavovať veľmi rozmanitým spôsobom. Sväté písmo a cirkevní Otcovia zdôrazňujú predovšetkým tri formy: pôst, modlitbu a almužnu, ktoré prejavujú obrátenie vo vzťahu k sebe samému, vo vzťahu k Bohu a vo vzťahu k iným.“ (*KKC* 1434.) „Čítanie Svätého písma, modlitba liturgie hodín a modlitba Pána (Otče náš), každý úprimný prejav kultu alebo nábožnosti oživuje v nás ducha obrátenia a pokánia a prispieva k odpusteniu našich hriechov.“ (*KKC* 1437.)

Z týchto Bazilových zásad vychádzal taktiež Modlitbový zápas vyhlásený Baziliánmi na Slovensku v roku 1997.²⁹⁵ Ten pozostával jednak z každodennej svätej hodiny od 20 do 21 hodiny a z nepretržitého modlitbového reťazca.²⁹⁶ Tento modlitbový zápas sa modlilo mnoho veriacich ako prípravu na Jubilejný rok, ale pokračovali aj ďalej po jeho skončení. Na podporu tejto modlitby vychádzal časopis *Modlitbový zápas*, ktorý aj keď s menším nákladom vychádza dodnes. Sú v ňom

²⁹⁵ Por. *Modlitbový zápas (1997- 1999)*, Humenné: Centrum ochrany proti sektám, 2000, s. 5.

²⁹⁶ **Ako sa modliť?** Modlíme sa za Evanjelizáciu 2000, za duchovné prebudenie a záchranu Slovenska. Modlite sa za konkrétne problémy vo farnosti, a to v jednote. Modlitbový zápas sa skladá:

1. Sv. hodina, ktorá je daná od 20-21 h.

Modlia sa ju všetci členovia modlitbového zápasu. Doporučuje sa, aby sa ju modlila každá kresťanská rodina spoločne doma. O 21⁰⁰ hod. dávajú mnohí kňazi požehnanie, predovšetkým modliacim sa. Je dobré upozorniť, aby ľudia chorí a spútaní otrockými okovami zlého (alkoholom, hracími automatmi, duchom nečistým, okultnými putami) s veľkou vierou prosili Pána Ježiša za oslobodenie a s vierou prijímali v túto hodinu požehnanie. Počas sv. hodiny aj počas modlitbovej stráže je dôležité mať konkrétny úmysel za čo sa modliť. Počas modlitby si uvedomovať Božiu prítomnosť a pravdu, že „u Boha nie je nič nemožné“ (Lk 1, 37) a so živou vierou sa na Neho obrátiť. Vzorom pre túto modlitbu nech sú nám Abrahám, Jakub, Mojžiš, Eliáš, Nehemiáš, Judít, Panna Mária. Možno sa modliť sv. ruženec a iné cirkevné modlitby.

2. Modlitbová stráž

Jednu modlitbovú skupinu tvorí 23 ľudí. Každý člen má jednu konkrétnu hodinu dňa modlitbovú stráž (od 20,00 – 21,00 hod je spoločná). Takto sa modlí celý deň nepretržite. Za skupinu je jeden zodpovedný. Je dobré, aby všetci mali zoznam svojej modlitbovej skupiny.

Nie je nutné, ale odporúča sa:

Pred 10-dennou strážou, najlepšie v nedeľu, sa skupina stretne a podajú sa návrhy, za čo je potrebné sa modliť. Je dobré, aby sa na modlitbách bojovalo za aktuálne problémy vo svojom najbližšom okolí (napr. za problémy rodiny, za zamestnanie, za obrátenie nejakého človeka, za uzdravenie, za oslobodenie od alkoholu, za zastavenie šírenia siekt v okolí...). Môže sa losom určiť, ak je viac návrhov. Po skončení 10-dennej modlitebnej stráže sa skupina (v nedeľu) podelí so svojimi skúsenosťami z modlitbového zápasu.

uverejnené svedectvá z vypočutých modlitieb a skúsenosti s ňou. V tomto spôsobe modlitby sa jednak prejavuje Bazilova zásada určitého konkrétneho času venovaného modlitbe. Ďalej má cez spoločný refaz charakter *nepretržitej modlitby*²⁹⁷ a *modlitby spoločnej*²⁹⁸. Modliaci sú si vedomí svojej zodpovednosti za svoju hodinu, majú konkrétnu spoločnú svätú hodinu a taktiež sa spoločne zdieľajú s svojimi skúsenosťami z modlitby.

ZÁVER

V správe o stvorení sveta v prvej kapitole knihy Genezis sa dozvedáme, že človek bol stvorený na Boží obraz a podobu Boha. V Bohu – svätej Trojici sú vzájomné vzťahy, prebieha tu neustály dialóg. Boh stvoril človeka so schopnosťou

²⁹⁷ Svätý Bazil na viacerých miestach hovorí, že je možné sa neustále modliť. Uvádza aj spôsob, ako to dosiahnuť:

„Či je možné vždy a všade byť sústredený a ako to nadobudnúť?

Že je to možné, ukázal Dávid slovami: „*moje oči sa neprestajne upierajú na Pána*“ (Ž 25,15) a „*Pána mám vždy pred očami; a pretože je po mojej pravici, nezakolíšem sa*“ (Ž 16,8). A ako je to možné, to už sme povedali: keď nenecháme dušu ani chvíľu bez myšlienky o Bohu, o Božích dielach, o Božích dobrodeniach a keď neprestaneme stále vyznávať vieru a ďakovať za všetko.“ (Opr 202.)

²⁹⁸ Svätý Bazil odporúča spoločnú modlitbu, pretože sa ňou všetci spoločne posväcujú. Ako príklad možno uviesť jeho popis toho, ako sa spoločne modlíť o deviatej hodine: „A o tretej (9) hodine dňa zase vstávame na modlitbu. zvolávame bratov, hoci každý je zamestnaný svojou prácou. Pripomíname si dar Duchu svätého, ktorý Apoštolovia okolo tretej hodiny dostali. Všetci spojení jedným citom, jedným duchom klaniame sa Duchu svätému, aby sme sa aj my stali hodní duchovného posvätenia, prosíme, aby Duch svätý sa stal vodcom života a učil všetkému, čo je užitočné podľa slov Dávida: „Mne čisté srdce, Bože stvor a obnov v mojom vnútri ducha Svojho svätého. Navráť mi radosť svojej spásy a posilni ma duchom veľkomyselným“ (Ž 51,12-15), a na inom mieste: „na správnu cestu nech ma vedie tvoj dobrý duch.“ (Ž 143,10) a potom zase sa vraciame do práce.“ (Opr. 37.)

komunikovať, viesť dialóg a to nielen medzi človekom a človekom, ale aj medzi človekom a Bohom. Preto má modlitba ako rozhovor s Bohom zásadné miesto v živote kresťana.

Cieľom tejto práce bolo prostredníctvom analýzy Bazilových pravidiel z pohľadu modlitby nájsť podstatné prvky jeho učenia o modlitbe a tieto zásady potom aplikovať na podmienky našej súčasnosti.

Prvá kapitola si všíma predovšetkým život svätého Bazila. Nejde tu však len o životopis, ukazuje na základe jednotlivých období a udalostí z Bazilovho života, ako on sám chápal a prežíval dialóg s Bohom. Ukazuje takisto, že Bazilov dialóg s Bohom nebol odtrhnutý od praktického života a dialógu s blížnym. To je vidno predovšetkým z jeho pohľadu na rehoľný život, kde dáva prvenstvo životu v spoločenstve (cenobitizmus).

Druhá kapitola sa venuje Bazilovým asketickým dielam – predovšetkým jeho Pravidlám. Na základe dostupných vedeckých prác a vlastného rozboru Bazilových diel, ukazuje vznik, vývoj a obsah jednotlivých diel. Pre dobré pochopenie Bazilového asketického učenia, ktorému sa venujú ďalšie kapitoly, bolo nutné poznať jeho diela a spôsob jeho práce a argumentácie. Kapitola ukazuje, že pre Bazilove učenie o modlitbe je základným prameňom Písmo sväté.

Tretia kapitola je analýzou Bazilových Pravidiel z hľadiska modlitby. Všíma si podstatných tém týkajúcich sa modlitby, ktoré sa u Bazila objavujú. Pre Bazila je kľúčová myšlienka neustáleho prebývania pred Božou tvárou, neustále prebývanie v Božej prítomnosti. K tomu je podľa Bazila potrebné vytvoriť určité podmienky týkajúce sa vonkajšej (formálnej) stránky modlitby aj vnútornej dispozície k nej. Týmto témam venuje Bazil dosť miesta. Kapitola ukazuje na

previazanosť učenia o modlitbe s inými dôležitými duchovnými, ale aj praktickými témami Bazilových pravidiel (modlitba a sebazápor, modlitba a práca, modlitba a Písmo sväté).

Posledná kapitola práce je venovaná aplikácií Bazilových zásad a to predovšetkým v súčasnej praxi Rádu svätého Bazila Veľkého. Vychádza z modlitebnej praxe, aká je zachytená v dokumentoch baziliánskeho Rádu a to vo všeobecne platných (Konštitúcie), aj vnútorných predpisoch konkrétnych komunít (Typikon Delegatúry svätého Prokopa). Ako Konštitúcie, tak aj Typikon ukazujú životnosť Bazilových zásad o modlitbe, aj keď je treba podotknúť, že len na základe dokumentov sa nedá poznať skutočný modlitbový život baziliánskych mníchov. Preto má kapitola ešte tretiu podkapitolu, v ktorej sa Bazilove zásady o modlitbe ešte viac konkretizujú. Zároveň je táto časť určitým návrhom aplikácie Bazilovho učenia o modlitbe tiež pre nemníchov – laikov.

Prínosom práce by malo byť hlbšie pochopenie podstatných prvkov Bazilovho učenia o modlitbe a ich uvedenie do modlitebnej praxe konkrétnych kresťanov, mníchov i laikov. Preto tiež má práca prílohy, ktorých cieľom je sprístupniť najpodstatnejšie Bazilové aj iné texty týkajúce sa témy práce.

ZOZNAM SKRATIEK

- AOSBM – Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni.
ČSVV – Čyn svjatoho Vasylija Velykoho.
Kpr – BASIL VELIKÝ. *Krátke pravidla*.
Mpr – BASIL VELIKÝ. *Morálne pravidla*.
NZ – Nový zákon.
Opr – BASIL VELIKÝ. *Obširne pravidla*.
Or. – Oratio, Reč.
OSBM – Ordo Sancti Basilii Magni.
PA1 – Józef NAUMOWICZ (ed.), *Pisma ascetyczne*. T. 1.
Kraków : Tyniec, 1994.
PA2 – Józef NAUMOWICZ (ed.), *Pisma ascetyczne*. T. 2.
Kraków : Tyniec, 1995.
PC – II. vatikánsky koncil. *Perfectae caritatis*.
PG – MIGNE, J.P. *Patrologiae cursus completus. Series graeca*.
Paris, 1857-1866.
PL – MIGNE, J.P. *Patrologiae cursus completus. Series latina*. Paris,
1844-1855.
SC – Sources Chrétiennes. Paris, 1941-.
VC – Vita consecrata, in: *Zasvěcený život*. Olomouc: MCM,
1997, s. 217 – 318.
VLV – FEDYNJAK, S (ed.), *Vybrané listy sv. Vasylija Velykoho*.
New York : VOOV, 1964. OO. Vasylijan.
VOOV – Vydavnyctvo OO. Vasylijan.

PRAMENE A CIRKEVNÉ DOKUMENTY

- BASILE DE CÉSARÉE, *Sur le baptême*, in: Sources Chrétiennes 357, Jeanne DUCATILLON (ed.), Paris 1989.
- BASIL Z CAESAREJE, *Devět kázání o stvoření světa*, Praha : OIKOYMENH, 2004.
- BAZIL VELKÝ, *Patrologiae cursus completus. Series graeca, Tom 31*, J. P. MIGNE, Paris, 1857-1866.
- BAZIL VELKÝ, *Krátke pravidla*, Sázava 2003, (pre vnútornú potrebu).
- BAZIL VELKÝ, *Obširne pravidla*, Sázava 2003, (pre vnútornú potrebu).
- BAZYLI WIELKI, *Listy*, W. Krzyżaniak (ed.), Warszawa: Pax, 1972.
- Jiří NOVOTNÝ, *Moralia – Basil Veliký*, in: Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký a jeho doba*, Velehrad: Refugium, 1999, s. 134 – 169.
- BAZIL VELKÝ, *O Svätom Duchu*, in: Alina BRZÓSTKOWSKA (ed.), *O Duchu Świętym*. Warszawa: Pax, 1999.
- Dokumenty II. vatikánskeho koncilu*, Praha: Zvon, 1995.
- EVAGRIUS PONTSKÝ, *Anatoliovu o osmi myšlenkách*, in: *Řeckokatolický kalendář 2004*, Praha, 2004, s. 80-82.
- Serhij FEDYŇAK (ed.), *Pochvalne slovo u češ' sv. Vasylija Velykoho*, New York: VOOV, 1968.
- General'na kapitula Rymaska IX*, Rym 2000.
- HYPOLYT ŘÍMSKÝ, *Apoštolská tradice*, Velehrad: Refugium, 2000.
- JÁN PAVOL II., *Vita Consecrata*, in: *Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánskeho koncilu*, Olomouc 1997, s. 217 – 318.
- JÁN PAVOL II., *Novo millennio ineunte*, Praha 2001.
- JÁN PAVOL II., *Rosarium Virginis Mariae*, Praha 2002.
- JÁN PAVOL II., *Ecclesia de Eucharistia*, Praha 2003.
- Katechismus katolické církve*, Praha : Zvon. 1995.

KONGREGACE PRO ŘEHOLNÍKY A SEKULÁRNÍ INSTITUTY,
Venite Seorsum, in: *Zasvěcený život ve světle reformy II.*
vatikánského koncilu, Olomouc 1997, s. 69 – 78.

Konstytuciji ČSVV, Rym : ČSVV, 1993.

Sv. Makrína, samizdatové vydanie, 1980.

GREGOR NAZIÁNSKY, *Mowy wybrane*, Warszawa 1967.

Kapitul'ni postanovy, Rym: ČSVV 1996.

GREGOR NYSSKÝ, *Život sv. Makríny*, in: *Sources Chrétiennes* 178,
P. MARAVAL (ed.).

SOCRATES SCHOLASTICUS, *Cirkevní dějiny*, díl 1-2, Praha: ČKCH,
1989 a 1990.

Sväté Písmo Starého i Nového zákona, Trnava: Spolok svätého
Vojtecha, 1996.

Daniel ŠKOVIERA (ed.), *Sv. Bazil. Povzbudenie mladým. Listy I*,
Prešov: Petra, 1999.

Daniel ŠKOVIERA (ed.), *Sv. Bazil. Listy II (375-378). Hexaémeron*,
Prešov: Petra 2002.

VASYLIJ VELIKÝ, *Asketyčni tvory*, Andrij ŠEPTYCKIJ (ed.), Rym:
VOOV, 1989.

Typikon Delegatúry sv. Prokopa, 2000.

THEODORES Z KYRRHOI, *Historia ecclesiastica*, in: Katarzyna
AUGUSTINIAK (ed.), *Dzieje miłości Bożej*, Kraków : Tyniec, 1994.

LITERATÚRA

Annuario pontificio 2003, Citta del Vaticano 2003.

Antonín ČÍŽEK, *Synaxár, Životopisy svätých*, Prešov : Petra,
1998.

Vincent DESPREZ, *Początki monastyczne*, Tom 2, Kraków: Tyniec, 1999.

Eliáš Antonín DOHNAL, *Epikléze. Duch Svätý v Byzantské liturgii*. Humenné: Centrum ochrany proti sektám, 2000.

Růžena DOSTÁLOVÁ, *Pozemský svět jako škola lidských duší*, in: BASIL Z CAESAREJE, *Devět kázání o stvoření světa*, Praha: OIKOYMENH, 2004, s. 7 – 26.

František L. JUCHELKA, *Ideál společného života sv. Basila a dnešní obnova řeholního života*, dizertačná práca, Olomouc, 2002.

Jeroným M. JURÁK, *Svatý Basil Veliký*, Olomouc 1938.

Lenka KARFÍKOVÁ, *Řehoř z Nyssy*, Praha : OIKOYMENH, 1999.

Petar LJUBIČIČ, *Volanie Kráľovnej pokoja*, Bratislava: USPO, 1996.

Modlitbový zápas (1997 – 1999), Humenné: Centrum ochrany proti sektám, 2000. Józef NAUMOWICZ, *Wstęp*, in: BAZYLI WIELKI, *Pisma ascetyczne*, Tom 1, Kraków: Tyniec, 1994, s. 9 – 45.

Józef NAUMOWICZ, *Wstęp*, in: BAZYLI WIELKI, *Pisma ascetyczne*, Tom 2, Kraków: Tyniec, 1995, s. 11-38.

Jiří NOVOTNÝ, *Basil Veliký a jeho doba*, Velehrad: Refugium, 1999.

Isidor PATRYLO. *Žittja i tvorčist' o. A. G. Welykoho*, in: *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni XII*, Rym 1985, s. 3 – 57.

Atanasij PEKAR, *Doskonalyj chrystianyn – černečyj ideal sv. Vasylija Velykoho*, New York: VOOV, 1968.

Václav PRACH, *Řecko – český slovník*, Praha: Scriptum, 1993.

Štefan PRUŽIŇSKÝ, *Byzantská teológia – I. História*. Prešov, 1998.

Josef Bohumil SOUČEK, *Řecko – český slovník k Novému zákonu*. Praha 1973.

Tomáš ŠPIDLÍK, *Spiritualita křesťanského východu*. Řím: Křesťanská akademie, 1983.

Tomáš ŠPIDLÍK, *Spiritualita křesťanského východu – Modlitba*, Velehrad: Refugium, 1999.

Tomáš ŠPIDLÍK, *Prameny světla*, Velehrad: Refugium, 2000.

Jozef ŠPIRKO, *Patrológia*, Prešov : Spolok biskupa P. P. Gojdiča, 1995.

Cyril J. ŠPIŘÍK, *Obnova řádu sv. Basila Velikého v duchu Basilova ideálu mnišského života*, dizertačná práca, Olomouc 2005.

Andrzej TOMKIEL, *Ojcowie kościoła uczą nas modlitwy*, Warszawa: Wydawnictwo sióstr Loretanek, 1995.

Václav VENTURA, *De votis monasticis 1996. Elementa biblica et philosophica*, disertačná práca, Praha: Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 1996.

Jaroslav VYSTRČIL, *Křesťanský východ*. Olomouc: MCM, 1992.

PRÍLOHY

1. Dialóg s prefektom Modestom.
2. Vybrané otázky z Bazilových *obširných a krátkych pravidiel*, týkajúce sa modlitby.
3. Predpisy (pravilník) Delegatúry svätého Prokopa.
4. Obrázok č. 1: Baziliánsky znak.
5. Obrázok č. 2: Svätý Bazil Veľký.

Príloha č. 1

Dialóg s prefektom Modestom.

- Kto si ty (nazýva ho biskupom), čo sa opovažuješ vzpieľať sa takémuto cisárovi? Jeden medzi toľkými.

- Nerozumiem ti, o akú opovážlivosť sa jedná.

- Nectíš cisárove náboženstvo, ostatní sa už podrobili.

- Toho si môj cisár nežiada, neuctievam žiadnu stvorenú vec.

- Za čo nás považuješ?

- Za nič, keď mi tak rozkazujete.

- Nepovažuješ za veľkú česť pridať sa k nám a mať nás za svojich spoločníkov?

- Vy ste predsa prefekti a uznávaní, ale nie váženejší než Boh. Bolo by veľké a čestné byť vašimi spoločníkmi, veď aj vy ste Božie stvorenia, ale kresťan sa vyznamenáva nie hodnotami, ale vierou.

Modest rozzúrený vstal a osopil sa:

- Čo? Tejto moci sa nebojíš?

- Prečo by som sa mal? Čo sa stane? Čo utrším?

- Čo utrpíš? Jednu z toľko vecí, ktoré sú v mojej moci.

- Ktoré? Robte ako myslíte.

- Stratu majetku, vyhnanstvo, mučenie, smrť.

- Ak máš niečo viac, tak nám pohroz. To o čom si sa zmienil, sa nás netýka.

- Ako to?

- Pretože majetok nestratíš, kto nič nemá, iba že by si potreboval tieto obnosené šaty a nejaké knihy, v tom spočíva môj majetok a moje bohatstvo. Vyhnanstvo potom vôbec nepoznám, nie som totiž obmedzený ani na túto zem, ktorú obývam, nemám za svoju a tú, kam budem vyhnaný, budem považovať za svoju, lebo lepšie povedané, viem, že celá zem je Božia a ja som na nej len príšelec a pútnik. Čo môže prijať mučenie, keď to nie je telo, či totiž nehovoriš o prvej ráne, to jedine je v tvojom rozhodnutí a v tvojej moci. Smrť mi potom bude dobrodením, rýchlejšie ma totiž preniesie

k Bohu, pre ktorého žijem a ktorému slúžim a z veľkej časti som už odumrel a ku ktorému som sa už skôr ponáhal.

- Nikto sa ešte takto s takouto slobodou slova s Modestom nerozprával.

- Asi si sa nestretol z biskupom. Tu totiž bojujeme na bojisku. Za iných príležitostí sme tichí, kľudní a všetkým podradení, ako nám to predpisuje zákon, a to nielen voči takémuto cisárovi, ale aj voči obyčajnému plebejovi a najposlednejšiemu človekovi, bez toho že by sme ním pohrdali. Ale keď sa jedná o Božie veci, na ničom ostatnom nezáleží, hľadáme len na neho. Oheň potom, meč a klince, ktoré drásajú mäso, sú mám skôr potešením než úžasom. Tak náš môžeš zahrnúť potupou, hrozbami, rob, čo sa ti páči, užívaj si svoju moc. Nech to počuje aj cisár, nás hneď tak nepremôžeš a nepodarí sa ti, aby sme súhlasili s bezbožným učením, ani keď pohroziš niečím ešte strašnejším.

Keď potom prefekt zistil, že žiadna moc ho nemôže vystrašiť ani prekonať, poslal ho síce vonku, ale nie s tými vyhrážkami, ale s akousi úctou a poddanosťou. Sám sa potom, ako len mohol rýchlo odobral k cisárovi.

- Cisár, od predstaviteľov tejto cirkvi sme prekonaný. Vyhrážky im nepomôžu, jeho reč je odvážna, pevnejšia a silnejšia ako lichotivé slová. Niekoho zo slabších by sme boli schopný pokúšať, na tohoto sa musí buď násilím, lebo sa nedá čakať, že ho vyhrážky predsa len zlomia.

Tieto informácie na cisára Valensa o Bazilovej stálosti spôsobili taký obdiv, že jeho hnev sa menil na nemý obdiv, rozkáže nechať ho na pokoji a zakazuje všetko násilie. ...²⁹⁹

Príloha č. 2

Vybrané otázky z Bazilových *obširných* a *krátkych pravidiel*, týkajúce sa modlitby.

²⁹⁹ Jiří NOVOTNÝ, *Bazil Velký...*, s. 110 – 111.

Obširne pravidlá

Otázka 37.

Či sa patrí pod pláštikom modlitby zanedbávať prácu, aký čas je vhodný na modlitbu a predovšetkým, či treba pracovať?

Odpoveď:

1. Keď Kristus Pán povedal, že: „*hoden je, nie hocikto ani nie každý bez výnimky, ale „robotník svojho pokrmu“* (por. Mt 10,10) a Apoštol tiež prikazuje každému namáhať sa a pracovať svojimi rukami: „*nech pracuje a poctivo si zarába vlastnými rukami, aby mal z čoho udeliť aj núdzným!*“ (Ef 4,28), potom celkom samozrejماً vec je, že treba usilovne pracovať.

Cieľ nábožného života neslobodno pokladať za plášťik lenivosti a za oslobodenie od práce. Opačne, rehoľný život je príležitosťou k stálemu boju, hojným namáhám a trpezlivosti v protivenstvách, aby sme mohli aj my raz povedať: „*Žijem v námahe a lopote, často v bdení o hlade a smäde*“ (2 Kor 11,27).³⁰⁰

Práca a taký tvrdý spôsob života je pre nás potrebný nielen pre umŕtvenie tela, ale aj pre vykonanie príkazu lásky k blížnemu, aby Boh skrze nás dával slabým bratom to, čo potrebujú, podľa príkladu Apoštola, ktorý hovorí: „*Vo všetkom som vám ukázal, že s takouto pracovitosťou sa nám treba ujímať slabších*“ (Sk 20,35), na inom mieste: „*aby mal z čoho udeliť aj núdzným*“ (Ef 4,28). Tak sa potom staneme hodnými počuť to slovo: „*Pod'te požehnaní od Otca môjho, zaujmite kráľovstvo, ktoré vám bolo pripravené od ustanovenia sveta, lebo hladný som bol a dali ste mi jesť, smädný som bol a dali ste mi piť, bol som pocestný a pritúlili ste ma.*“ (Mt 25,34-35).

2. O tom ani netreba hovoriť, aké zlo je lenivosť, keď Apoštol prikazuje, aby ten: „*Kto nechce pracovať, nech ani nejde.*“ (2 Sol 3,10). Ako každý potrebuje každodenný pokrm, tak iste potrebná je i telesná práca, primeraná sile. Šalamún medzi pochvalami nie bez príčiny umiestnil aj

³⁰⁰ Nepresný preklad, presný preklad podľa originálu je: „Cieľ nábožného života neslobodno pokladať za plášťik lenivosti a za útek od námahy. Opačne rehoľný život je príležitosťou k stálemu boju, hojným námáhám a trpezlivosti v protivenstvách, aby sme mohli aj my povedať: „v námahe a lopote, často v bdení, o hlade a smäde“ (2Kor 11,27); (Por. PG,1009D).

túto: „*nejedáva z chleba záhalčivého*“ (Prís 31,27), a Apoštol nám o sebe tvrdí: „*ani sme chleba od nikoho zadarmo nejedli, ale dňom i nocou sme ťažko a namáhavo robili*“ (2 Sol 3,8). Hoci mohol žiť z Evanjelia lebo kázal Evanjelium. Sám Pán porovnáva s podlosťou, keď hovorí: „*Zlý a lenivý sluha*“ (Mt 25,26).

A múdry Šalamún nielen chváli pracovitého, ako sme to videli, ale aj zahanbuje lenivého človeka príkladom drobných stvorení: „*Chod', leňoch k mravcovi*“, hovorí – „*pozoruj ruch jeho a skús*“ (Prís 6,6).

Z toho všetkého vyplýva, že musíme sa báť, aby v deň súdu neobvinili nás z lenivosti, lebo ten, ktorý nám dal silu do práce, bude požadovať prácu primeranú sile, lebo: „*Od toho, komu mnoho dané, mnoho sa bude žiadať*“ (Lk 12,48).

A keďže sa stáva, že niektorí pod rúškou modlitieb a chóru vyhýbajú sa práci, musíme vedieť, že každá vec má mať určený čas, ako hovorí Kazateľ, a na modlitbu a spev žalmov, ako aj na iné duchovné cvičenia každý čas je vhodný. V čase ručnej práce môžeme niekedy aj ústami (keď sa to dá a keď blížnych tým povzbudíme), a keď nie ústami, to srdcom chváliť Boha: „*Vďačným srdcom spievajte Bohu žalmy, chválospevy a duchovné piesne*“ (Kol 3,16), ako hovorí Apoštol. Lebo i keď sme zamestnaní, máme povinnosť modliť sa, ďakovať Bohu, ktorý dáva rukám silu do práce a rozumu svetlo svojou pravdou. On nám dáva aj materiál na prácu a náradie, ktoré potrebujeme v našom zamestnaní – remesle alebo umení, ktorým sa voľakto zaoberá. Takto budeme modlitbou usmerňovať prácu našich rúk do cieľa – zaľúbiť sa Bohu.

3. Takýmto spôsobom nadobudneme aj sústredenie ducha, naučíme sa pri každom skutku vyprosovať od Boha dobrý úspech pre prácu i ďakovať za to, čo dáva a pri tom zachováme aj dobrý úmysel ľúbiť sa Jemu. Takto treba spájať modlitbu s prácou, lebo len tak môžeme dať do súladu tie dve vety z Apoštolských listov, ktoré si zdanlivo odporujú: „*neprestajne sa modlite*“ (1 Sol 5,17) a „*dňom i nocou sme ťažko a namáhavo robili*“ (2 Sol 3,8).

I keď stále sa treba modliť a ďakovať, lebo to i zákon nariaďuje i príroda ukazuje i nutnosť vyžaduje, predsa nesmieme zanedbávať tie doby, ktoré sú v kláštore zvlášť určené na modlitbu. Tie doby sme nie bez príčiny

vybrali. Každá z nich zvláštnym spôsobom pripomína nám dajaké dobrodenie Božie. Ráno modlíme sa (na utreni), aby prvé hnutia duše a rozumu boli obetované Bohu a aby prvým našim zamestnaním, prvým pocitom bola radosť v Bohu, ako je napísané: „*Vzdychám, keď na Boha sa rozpamätávam*“ (Ž 5,4).

A o tretej (9) hodine dňa zase vstávame na modlitbu. Zvolávame bratov, hoci každý je zamestnaný svojou prácou. Pripomíname si dar Ducha svätého, ktorý Apoštolovia okolo tretej hodiny dostali. Všetci spojení jedným citom, jedným duchom klaniame sa Duchu svätému, aby sme sa aj my stali hodní duchovného posvätenia, prosíme, aby Duch svätý sa stal vodcom života a učil všetkému, čo je užitočné podľa slov Dávida: „*Mne čisté srdce, Bože stvor a obnov v mojom vnútri ducha Svojho svätého. Navráť mi radosť svojej spásy a posilni ma duchom veľkomyselným*“ (Ž 51,12-15), a na inom mieste: „*na správnu cestu nech ma vedie tvoj dobrý duch.*“ (Ž 143,10) a potom zase sa vraciame do práce.

4. A keď je voľakto vonku z kláštora alebo zamestnaný prácou nech tam, kde je bezpodmienečne koná to, čo je predpísané konať doma lebo: „*Kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v mene mojom, tam som i ja medzi nimi*“ (Mt 18,20). Od Svätých, ktorí hovoria: „*Zvečera a zrána a napoludnie bedákať a lkať budem a počuje môj hlas*“ (Ž 54,18) sa učíme, že treba sa modliť aj o 6. hodine (12). V tom čase sa modlíme aj 90. žalm, aby sme sa zachránili od „*nákazy, ktorá na poludnie pustoší*“ (Ž 90,6).

O 9. hodine sa zase treba modliť, ako nás o tom poučili Apoštolovia. V Skutkoch čítame (3,1), že: „*Peter a Ján šli do svätyne na modlitbu o deviatej hodine*“.

A keď sa deň skončí, treba sa poďakovať Bohu za všetko, čo nám dal a za všetko dobré, čo nám pomohol vykonať. A z chýb sa treba spovedať, lebo či sme sa chtiac alebo nechtiac v niečom previnili slovom, skutkom alebo myšlienkou, za to všetko treba odprosiť Boha v modlitbe. Je to veľmi užitočné pouvažovať nad chybami, aby sme sa ich modli vyvarovať v budúcnosti. Preto Dávid hovorí: „*Hneváte sa, ale nehrešte; uvažujte vo svojom srdci, rozjímajte na svojich lôžkach a upokojte sa*“ (Ž 4,5).

A keď sa začína noc, treba zase prosiť, aby nám Boh dal nevinný odpočinok, slobodný od zlých snov. V tom čase sa treba zase každopádne pomodliť 90. žalm.

Pavol a Sílas dali nám príklad, že o polnoci treba vstávať na modlitbu. V Skutkoch čítame, že: „*O polnoci, keď sa Pavol a Sílas modlili a spievali Bohu*“ (Sk 16,25). Aj Dávid hovorí: „*Ja vstávam o polnoci, aby som Ťa chválil pre tvoje spravodlivé rozsudky*“ (Ž 118,62).

A zornicu treba tiež predísť modlitbou, aby nás deň nenašiel v posteli spať, lebo je napísané: „*Predstihujú mi oči strážne nočné, aby som o výrobku Tvojom rozjímal*“ (Ž 118,147).

Kto sa rozhodol usilovne žiť na slávu Božiu a na slávu Krista, nezanedbá ani jednu z týchto dôb modlitby. Myslím, že bude užitočné v určených dobách zaviesť do tých modlitieb príslušné zmeny a odchýlky, lebo keď sa vždy to isté opakuje, často sa stáva duša akousi chladnou, ľahostajnou a roztržitou. Naopak pri zmenách a rozmanitosti chóru a spevu v rôznych dobách obnovuje sa aj túžba po modlitbe aj pozornosť sa pri nej vzbudzuje!

Krátke pravidlá

Otázka 43.

Ako prijať toho, ktorý nás prichádza budiť na modlitbu?

Odpoveď:

Kto vie, aká škoda vyplýva pre dušu zo spania, keď duša nie je pri svojom vedomí, kto chápe, aký úžitok je z bdenia a predovšetkým, kto vie, aké je to pre nás vyznamenanie, postaví sa pred Bohom na modlitbu, ten prijme brata, ktorý budí na modlitbu alebo na splnenie iného príkazu ako dobrodincu, ktorý prináša dary prevyšujúce všetky naše očakávania a túžby.

Otázka 44.

Čo zasluhuje ten, ktorý je nespokojný, alebo sa aj hnevá, keď ho budia?

Odpoveď:

Najprv potrestať ho odlúčením od spoločnosti bratov a pôstom. Azda to oľutuje a pozná ako nerozumne stratil také veľké hodnoty. Keď sa polepší,

pocíti radosť vďačnosti, ktorú prežíval Dávid, keď povedal: „*na Boha som myslel a zaradoval som sa*“ (Ž 77,4).

Keď sa nepolepší, nech ho odrežú od tela ako zhnitý a pokazený úd, lebo je napísané: „*je pre teba lepšie, ak zahynie jeden z tvojich údov, ako keby malo ísť celé tvoje telo do pekla*“ (Mt 5,30).

Otázka 61.

Čo robíš s tým, čo nemôže pracovať a nechce sa učiť žalmy?

Odpoveď:

V podobenstve o neúrodnom figovníku Pán hovorí: „*Vytň ho! Načo ešte aj zem vyčerpáva?*“ (Lk 13,7). Treba ho liečiť so všetkou starostlivosťou; potom však, keď sa nepolepší, treba s ním naložiť ako s nepolepšiteľným hriešnikom³⁰¹. Lebo kto nekoná dobré skutky, ten je odsúdený s diablom a jeho sluhami (por. Mt 25,41).

Otázka 95.

Či je užitočné, aby tí, ktorí vstúpili do kláštora, hneď sa začali učiť vedomosti zo Písma svätého?

Odpoveď:

Odpoveď na túto otázku vyplýva z toho, čo už bolo povedané.³⁰² Každý sa má učiť z Bohom vnuknutého Písma to, čo je vhodné a potrebné pre svätosť života a aby si neosvojoval ľudské zvyky.

Otázka 147.

Či nemá škodu duša dozorcovi pivnice, alebo kuchára, keď sú zamestnaní svojimi povinnosťami a nemôžu sa zúčastniť chórových modlitieb?

Odpoveď:

Každý vo svojom povolání, ako úd v tele, má povinnosť svoj zákon zachovávať. Má škodu z toho, keď zanedbá to, čo je mu nariadené; ešte väčšia zodpovednosť ho čaká, ak poškodzuje svojou nedbanlivosťou spoločné záujmy. Preto v duchu nech zachováva to, čo je napísané:

³⁰¹ Por. *Kpr* 57.

³⁰² Por. *Kpr* 61, 235 a 236.

„hovorte spoločne žalmy, hymny a duchovné piesne. Vo svojich srdciach spievajte Pánovi a oslavujte ho“ (Ef 5,19).

Nech sa neznepokojuje, keď nebude môcť telom byť prítomný spoločne s inými na chórových modlitbách, lebo zachováva tento príkaz: *„nech každý zostane pred Bohom v tom, v čom bol povoláný“ (1 Kor 7,24)*. Musí však byť opatrný, aby sa, keď môže skôr vykonať to, čo má nariadené, neospravedlňoval vykonávaním povinností, aby to vykonával na povzbudenie iných a nedával bratom pohoršenie a nestal sa zodpovedným za nedbanlivosť.

Otázka 173.

Či sa patrí hovoriť, keď v kláštore odbavujú chórové modlitby?

Odpoveď:

Okrem tých, ktorí sú poverení starať sa o poriadok a dozor na pracoviskách, nikto nech v tom čase nič nehovorí. Aj tí, ktorých voľajaká súrna vec prinúti niečo povedať, nesmú to robiť bez opatrnosti, ale všímať si i miesto i poriadok i vážnosť i opatrnosť pred pohoršením.

Všetci ostatní bezpodmienečne musia zachovávať prísne mlčanie. Lebo keď apoštol nariaďuje mlčať počas reči ešte aj prvému z tých, ktorí sú poverení učiť slovom, v tej chvíli, keď Boh dal svetlo vysvetľovať niekomu inému (por. 1 Kor 14,30), potom o koľko viac majú povinnosť toto mlčanie zachovávať v čase chórových modlitieb.

Otázka 201.

Ako zachovať sústredenie na modlitbe?

Odpoveď:

Keď budeme silne veriť, že pred našimi očami je prítomný Boh. Lebo kto sa pozerá na knieža a predstaveného a hovorí s ním, pozorne sa díva. O koľko pozornejší bude ten, čo sa modlí k Bohu, ktorý skúma vnútro i srdce (por. Ž 7,10; Zjv 2,23), vykonávajúc to, čo je napísané: *„dvíhali čisté ruky bez hnevu a hádok“ (1 Tim 2,8)*.

Otázka 202.

Či je možné vždy a všade byť sústredený a ako to nadobudnúť?

Odpoveď:

Že je to možné, ukázal Dávid slovami: „*moje oči sa neprestajne upierajú na Pána*“ (Ž 25,15) a „*Pána mám vždy pred očami; a pretože je po mojej pravici, nezakolíšem sa*“ (Ž 16,8). A ako je to možné, to už sme povedali: keď nenecháme dušu ani chvíľu bez myšlienky o Bohu, o Božích dielach, o Božích dobrodeniach a keď neprestaneme stále vyznávať vieru a ďakovať za všetko.

Otázka 221.

Pán nás učí modliť sa, aby sme neprišli do pokušenia; či treba sa modliť, aby sme neprišli do telesných utrpení, a keď do nich niekto upadne, ako ich má znášať?

Odpoveď:

Nerozlišoval druh pokušení, ale všeobecne nariadil: „*Modlite sa, aby ste neprišli do pokušenia!*“ (Lk 22,40). Keď niekto do nich prišiel, má povinnosť prosiť od Pána také východisko z pokušenia, aby ho mohol pretrpieť, aby splnil slovo: „*kto vytrvá do konca, bude spasený*“ (Mt 24,13).

Otázka 235.

Či je užitočné učiť sa veľa z Písma svätého³⁰³?

Odpoveď:

Sú dva najhlavnejšie stavy: tí, čo sú poverení viesť a spravovať iných – predstavení, a tí, čo majú poslúchať – podriadení podľa rôznych darov. Myslím, že ten, čo je poverený byť predstaveným a starať sa o mnohých, má povinnosť učiť sa a vedieť to, čo je pre všetkých potrebné, aby mohol učiť všetkých prikázaniam a radám a každému ukázať, čo je jeho povinnosťou.

Všetci ostatní sú povinní pamätať na slovo apoštola: „*Mocou milosti, ktorú som dostal, hovorím každému z vás, aby si nik nemyslel o sebe viac, ako myslieť treba, ale zmyšľajte triezvo, každý podľa stupňa viery, aký mu udelil Boh*“ (Rim 12,3).

³⁰³ Súčasťou učenia sa z Písma svätého bolo tiež učenie sa Písmu naspamäť. (Por. Kpr 61 a 95.)

Každý má povinnosť poznávať dôkladne svoju povinnosť a plniť si ju, o nič sa nestarať, aby sa každý stal hodným počuť Kristov hlas: „*Správne, dobrý a verný sluha; bol si verný nad malom, ustanovím ťa nad mnohým: vojdi do radosti svojho pána*“ (Mt 25,21).

Otázka 238.

Či je to možné, stále spievať žalmy alebo čítať, alebo zaoberať sa slovom Božím tak, aby medzi tým nebola žiadna prestávka pre prípad nutnosti vyhovieť nižším potrebám tela?

Odpoveď:

Na tieto záležitosti dal nám apoštol predpis: „*nech sa všetko deje slušne a po poriadku*“ (1 Kor 14,40), tak, že treba vo všetkom, primerane k miestu a času, zachovávať to, čo je slušné a správne.

Otázka 261.

Pán prisľúbil: „*Veru, hovorím vám: Ak budete mať vieru a nebudete pochybovať, urobíte nielen to, čo sa stalo s figovníkom, ale keby ste aj tomuto vrchu povedali: 'Zdvihni sa a hod' sa do mora', stane sa to*“ (Mt 21,21), a: „*A zasa vám hovorím: Ak budú dvaja z vás na zemi jednomyselne prosiť o čokoľvek, dostanú to od môjho Otca, ktorý je na nebesiach*“ (Mt 18,19).

Ako je to, že svätí o niečo Boha prosili a nedostali, ako aj sám apoštol, ktorý hovorí: „*Preto som tri razy prosil Pána, aby odstúpil odo mňa*“ (2 Kor 12,8) a neobdržal milosť, o ktorú prosil? Podobne aj Jeremiáš (por. Jer 7,16; 11,14; 14,11) a sám Mojžiš (por. Dt 32,23-26).

Odpoveď:

Sám Pán náš Ježiš sa modlil: „*Otče môj, ak je možné, nech ma minie tento kalich*“ (Mt 26,39), ale hneď dodal: „*No nie ako ja chcem, ale ako ty*“ (Mt 26,39). Preto treba predovšetkým vedieť, že nesmieme prosiť o všetko, o čo chceme, veď ani dokonale nevieme, čo je užitočné, o čo by sme mali prosiť: „*lebo nevieme ani to, za čo sa máme modliť, ako treba*“ (Rim 8,26). Preto treba svoje prosby predkladať s veľkou rozvahou podľa vôle Božej.

Keď nie sme vypočutí, treba vedieť, že je potrebná alebo vytrvalosť, alebo horlivosť podľa Kristovho podobenstva: „*ako sa treba stále modliť a neochabovať*“

(Lk 18,1) aj podľa toho druhého slova: „pre jeho neodbytnosť vstane a dá mu, čo potrebuje“ (Lk 11,8). Azda treba polepšenia a starostlivosti podľa tých slov, ktoré povedal Boh niektorým ústami proroka: „Aj keď rozprestierate dlane, odvrátim oči od vás; ... veď vaše ruky sú plné krvi. Obmyte, očistite sa, odstráňte mi pred oči zlobu svojich skutkov, prestaňte robiť zlo!“ (Iz 1,15-16), lebo aj teraz sú ruky mnohých zakrvavené. Nesmieme o tom pochybovať, keď veríme v slová Božie, vyrieknuté na tých, ktorí mali príkaz kázať ľudu a oni mlčali: „no jeho krv budem požadovať z tvojich rúk“ (Ez 3,18).

Apoštol vedel o tejto nezmeniteľnej pravde, keď povedal: „Preto vám v dnešný deň dosvedčujem, že som čistý od krvi všetkých, lebo som neušiel bez toho, že by som vám nezvestoval Božiu vôľu celú“ (Sk 20,26-27).

A keď bude zodpovedný za krv hriešnika ten, čo len mlčal, čo potom povedať o tých, ktorí svojimi skutkami a slovami pohoršujú iných? Sú prípady, že Boh nevyslyší modlitby preto, že ten, čo prosí, je nehodný, ako sa to stalo Dávidovi, ktorý túžil postaviť Bohu chrám, ale Boh mu to nedovolil. On nebol pred Bohom nemilý, ale len nehodný tej milosti. Jeremiáš nebol vyslyšaný, zdá sa, pre podlosť tých, za ktorých sa modlil. Mnohokrát sa stáva, že z lenivosti zanedbávame chvíľu vhodnú na modlitbu, kedy by sme sa mali modliť a potom už neskoro a bez úspechu prosíme.

A ohľadne toho slova: „Preto som tri razy prosil Pána, aby odstúpil odo mňa“ (2 Kor 12,8), treba vedieť, že môžu byť najrozličnejšie príčiny, pre ktoré Boh posiela, alebo dopúšťa kríže, buďto týkajúce sa vonkajších vecí alebo samého tela, a to z vyšších a dôležitejších dôvodov, ako je naša potreba skoro sa oslobodiť od utrpenia.

Lebo keby niekto vedel, že modlitbou a pôstom sa môže oslobodiť od utrpenia iste by počul to, čo tí dvaja slepci v Evanjeliu alebo tí desiati malomocní alebo mnohí iní, ale keď niekto nepozná príčinu, prečo ho skúšajú (lebo často trpezlivosťou sa musí dosiahnuť cieľ Božieho dopustenia), preto keď v takom prípade, keď má vydržať do konca, prosí o oslobodenie – nebude vyslyšaný, lebo sa neprispôsobuje úmyslom Božej láskavosti.

A význam týchto slov: „Ak budú dvaja z vás na zemi jednomyselne prosiť o čokoľvek, dostanú to od môjho Otca, ktorý je na nebesiach“ (Mt 18,19) vysvetľuje súvis s inými slovami. Tu je reč o tom, čo napomína hriešnika a o tom, čo je napomenutý. Lebo ak Boh nemá záľubu v tom, „aby zomrel bezbožný, ale aby sa ... vrátil zo svojej cesty a žil“ (Ez 33,11), keď napomenutý oľutuje v srdci a poslúchne radu napomínajúceho, potom o čokoľvek budú prosiť – to znamená o odpustenie akéhokoľvek hriechu budú prosiť – vždy ich vyslyší milovník ľudí – Boh.

A opačne, ak sa napomínaný nezhodne s tým, čo napomína, nenastane odpustenie, ale zviazanie, ako to vyplýva zo slov: „Čo zviažete na zemi, bude zviazané v nebi, a čo rozviažete na zemi, bude rozviazané v nebi“ (Mt 18,18).

Takto sa potom splní ten výrok: „Keby ani ich nepočúvol, povedz to cirkvi. A keby ani cirkev nechcel poslúchnuť, nech ti je ako pohan a mýtnik“ (Mt 18,17).

Otázka 277.

Čo je tá „komôrka“ (por. Mt 6,6), do ktorej Pán radí vchádzať na modlitbu?

Odpoveď:

Komôrkou obyčajne voláme miestnosť prázdnu, do ktorej odkladáme to, čo si chceme starostlivo zachrániť, alebo do ktorej sa môžeme schovať podľa slov proroka: „Chod', ľud môj, vstúp do svojich izieb a zapri dvere za sebou“ (Iz 26,20). Moc tohoto prikázania vysvetľuje sám predmet; tu sa hovorí o tých, ktorí sú chorí na náruživosť páčiť sa ľuďom.

Preto keď niekoho trápi tá náruživosť, dobre robí, keď odchádza na modlitbu na samotu tak dlho, až kým si nezvykne nevšimáť si ľudskej chvály a obracať svoje oči k samému Bohu, ako ten, čo povedal: „Ako oči sluhov hľadia na ruky svojich pánov, ako oči služobníc hľadia na ruky svojej panej, tak hľadia naše oči na Pána, nášho Boha, kým sa nezmiluje nad nami“ (Ž 123,2).

A keď sa niekto s milosťou Božou očistí od tejto náruživosti, už prestáva byť potrebné pre neho skrývať dobro, ako to aj sám Pán učí: „Mesto postavené na návrší sa nedá ukryť. Ani lampu nezažnú a nepostavia pod mericu, ale na svietnik, aby svietila všetkým, čo sú v dome. Nech tak svieti vaše svetlo

pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a oslavovali vášho Otca, ktorý je na nebesiach“ (Mt 5,14-16). To isté, o čom je tu reč, sa vzťahuje na almužny, pôsty a všeobecne na všetky skutky pobožnosti.

Otázka 278.

Ako sa modlí môj duch, ale môj rozum z toho nemá úžitku (por. 1 Kor 14,14)?

Odpoveď:

To je povedané tým, čo opakujú modlitby nezrozumiteľnou rečou, lebo hovorí: *„ak sa modlím darom jazykov, modlí sa môj duch, ale moja myseľ ostáva bez úžitku“* (1 Kor 14,14). Lebo keď sú slová modlitby nezrozumiteľné prítomným, rozum toho, čo sa modlí, nemá úžitku, nemá žiadny osoh. Keď prítomný rozumie modlitbe, ktorá môže byť užitočná tým, ktorí počávajú, vtedy ten, čo sa modlí má osoh, polepšenia počávajúcich. To isté sa vzťahuje aj na každé prednesené slovo Božie, lebo je napísané: *„ale iba dobré, na potrebné budovanie“* (Ef 4,29).

Otázka 279.

Čo znamená: *„spievajte hymny rozumne“* (Ž 47,8 – LXX)?

Odpoveď:

To, čím je pri pokrme chuť, pocienie akosti každého pokrmu, tým je pri slovách Písma svätého porozumenie: *„Azda ucho nerozlišuje slová, ako pokrm ochutnáva podnebie?“* (Jób 12,11). Preto keď niekto má také rozpoloženie, ktoré je primerané moci každého slova, ako chuť je primeraná akosti každého pokrmu, ten plní tento príkaz: *„spievajte hymny rozumne“* (Ž 47,8 – LXX).

Otázka 281.

Či treba prinútiť rehoľníčku, ktorá nechce spievať?

Odpoveď:

Keď nepristupuje k spievaniu žalmov s ochotou a keď neprejavuje ducha toho, čo povedal: *„Aké sladké sú tvoje výroky môjmu podnebiu, mojim ústam sú sladšie ako med“* (Ž 119,103); keď nepokladá lenivosť za veľkú stratu,

nech ju alebo napravia, alebo vyhodí, aby trocha kvasu neprekvasila celé cesto (por. Gal 5,9).

Otázka 294.

Prečo myšlienkou zabúdame na Boha?

Odpoveď:

Lebo zabúdame na Božie dobrodenia a nie sme vďační dobrodincovi.

Otázka 295.

Podľa akých znakov poznať roztržitého človeka?

Odpoveď:

Podľa toho, že zanedbáva veci Bohu milé, lebo prorok hovorí: „Pána mám vždy pred očami; a preto že je po mojej pravici, nezakolíšem sa“ (Ž 16,8).

Otázka 306.

Ako nadobudnúť úplné sústredenie a akým spôsobom sa vyhneme roztržitostiam³⁰⁴?

Odpoveď:

Keď si osvojíme ducha vyvoleného Dávida, ktorý hovoril: „Pána mám vždy pred očami; a pretože je po mojej pravici, nezakolíšem sa“ (Ž 16,8), inde: „Moje oči sa neprestajne upierajú na Pána, veď on mi vyslobodzuje nohy z osídel“ (Ž 25,15) a na inom mieste: „Ako oči sluhov hľadajú na ruky svojich pánov, ako oči služobníkov hľadajú na ruky svojej panej, tak hľadajú naše oči na Pána, nášho Boha, kým sa nezmiluje nad nami“ (Ž 123,2).

Aby sme sa z menšieho príkladu naučili dôležitejšie veci vykonávať s väčšou starostlivosťou, nech každý sám o sebe rozmýšľa i o tom, aký je v prítomnosti iných, hoci aj jemu rovných, ako sa snaží zachovať bez napomenutia i keď stojí alebo chodí alebo v akomkoľvek pohybe tela alebo v reči. A ako sa snažíme dávať pozor na seba, keď sme pred ľuďmi v tom všetkom, čo vidia, tak isto, ba ešte viac, máme sa snažiť jednať, keď budeme myslieť na to, že sme pred Bohom a on sa na nás díva: „čo skúmaš myseľ a srdce“ (Ž 7,10).

Nech si predstaví Jednorodeného Syna Božieho, ako uskutočňuje to, čo prisľúbil: „kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v mojom mene, tam som ja

³⁰⁴ Por. Opr 5, Kpr 21, 180, 295.

medzi nimi“ (Mt 18,20), aj Ducha svätého, prítomného a rozdeľujúceho dary a svojou silou pôsobiaceho, aj anjelov, ochrancov každého, podľa slov Pána: *„Dajte si pozor, aby ste neopovrhli ani jedným z týchto maličkých. Lebo vám hovorím, že ich anjeli v nebi ustavične hľadajú na tvár môjho Otca, ktorý je na nebesiach“* (Mt 18,10).

Takýto bude úspešnejšie i horlivejšie pracovať, aby nadobudol čo najlepšiu nábožnosť a týmto spôsobom sa posilňuje a zdokonaľuje aj sústredenosť. Aj tým, keď sa bude snažiť splniť to, čo je povedané: *„Pána chceme velebiť v každom čase, moje ústa budú ho vždy chváliť“* (Ž 34,2) a: *„o jeho zákone rozjímam dňom i nocou“* (Ž 1,2).

Potom duch zamestnaný stálym rozjímaním a poznaním vôle Božej a chválami nemá čas na roztržitosť.

Otázka 307.

Či striedavo začínať spievanie žalmov alebo modlitby?

Odpoveď:

Keď je dosť schopných, nech sa v tej veci zachováva patričný poriadok tak, aby ani táto vec nebola pokladaná za malichernú, alebo ľahostajnú. Ani zase, keby to jedna alebo druhá osoba robila stále, nebolo podozrenie, že vedúci je pyšný a opovrhuje inými.

Otázka 312.

Či volať na modlitbu svetských, ktorí sú u nás na návšteve?

Odpoveď:

Keď sú priateľmi Boha, nebude to neslušnosťou, lebo aj apoštol im píše: *„proste ... aj za mňa, aby mi bola daná reč, keď otvorím ústa, a aby som smelo zvestoval tajomstvo evanjelia“* (Ef 6,19).

OBSAH

ÚVOD.....	4
1. BAZIL – ŽIVOT.....	6
1.1. Pramene k historickému pohľadu na Bazila.....	6
1.2. Doba.....	7
1.3. Rodinný život	8
1.4. Dospievanie a výchova.....	10
1.5. Obrátenie a krst	11
1.6. Bazilovo hľadanie života modlitby v mníštvě jeho doby.....	15
1.7. Pustovnícky život verzus spoločný život.....	18
1.8. Spôsob života.....	19
1.9. Bazil kňaz.....	20
1.10. Bazil biskup.....	22
1.11. Baziliáda.....	23
1.12. Bazilovo miesto medzi kappadóckymi otcami.....	25
2. BAZILOVE DIELA.....	27
2.1. Historický vývoj Bazilovho diela a jeho súčasné preklady.....	27
2.2. Asketické diela Bazila Veľkého.....	29
2.3. Vznik a rozbor Morálnych pravidiel.....	30
2.4. Vznik Veľkého asketikonu.....	32

2.5. Literárny druh a titul Veľkého asketikonu.....	33
2.6. Obširne pravidlá.....	35
2.7. Krátke pravidlá.....	36
3. BAZIL A MODLITBA.....	38
3.1. Dispozícia k modlitbe.....	38
3.1.1. Kontemplácia Božej tváre.....	39
3.1.2. Sústredenosť na modlitbe.....	40
3.1.3. Boj s lenivosťou.....	42
3.1.4. Boj s roztržitosťami na modlitbe.....	43
3.1.5. Samota.....	44
3.1.6. Zrieknutie sa seba samého a sveta.....	45
3.2. Spoločná modlitba.....	46
3.3. Meditatívna modlitba.....	51
3.4. Ovocie modlitby.....	52
3.5. Modlitba a Písmo sväté	54
3.6. Čas modlitby.....	58
3.7. Modlitba a práca.....	62
4. SÚČASNÁ APLIKÁCIA.....	65
4. 1. Modlitebná prax v súčasných Konštitúciách rádu.....	65
4.1.1. Vznik a rozdelenie Konštitúcií.....	65
4.1.2. Modlitba v Konštitúciách Baziliánskeho rádu.....	67
4.1.3. Ústav.....	67
4.1.4. Pravidlá.....	71
4.1.5. Typikon (Pravilník).....	76
4.2. Typikon Delegatúry svätého Prokopa a dôvody jeho vzniku.....	77
4.2.1. Rozdelenie Typikonu.....	78
4.2.2. Modlitba v Typikone.....	79
4.2.3. Spoločné hodinové rozjímanie spojené s následnými rozhovormi.....	80

4.2.4. Písmo sväté a jeho formačný charakter.....	81
4.3. Aplikácia Bazilových zásad o modlitbe v súčasnosti.....	82
4.3.1. Kontemplácia Božej tváre.....	83
4.3.2. Modlitba je spojená s duchovným bojom.....	84
4.3.3. Potreba samoty.....	84
4.3.4. Modlitba a Písmo sväté.....	85
4.3.5. Čas na modlitbu.....	86
ZÁVER.....	89
ZOZNAM SKRATIEK.....	92
PRAMENE A CIRKEVNÉ DOKUMENTY.....	92
LITERATÚRA.....	94
Príloha č. 1.....	96
Príloha č. 2.....	98